

consuetudine Ecclesie Papiensis, « ut si de propinquitate illorum, qui sunt matrimonio copulandi, mentio aliqua fiat, presbyteri per ecclesias publice dicant, ut qui novit aliquid, infra terminum qui præfigitur, exeat et dicat. » Augustini Tarr. Opp. IV. 267, Mansi XXI. 1092. — « Ad hæc quoniam. »

CDXCIII. (Lanfranco) electo Papiensi scribit de matrimonio Em. de Siderio et filii R. Canis. Augustini Tarr. Opp. IV. 105, cf. n. ff., Decr. Greg. L. II. t. 21. c. 1. — « Causam matrimonii. »

CDXCIV. Episcopo Papiensi respondet de puella, « de cujus matrimonio inter Siderios et Canes, cives ejus, quæstio fuerit ventilata. » Augustini Tarr. Opp. IV. 230, Decr. Greg. L. IV. t. 1. c. 14. — « Cum locum non. »

CDXCV. Duci Venetiæ concedit, « ut si clericus de terra ejus jurisdictionis super pecuniaria causa contra laicum ad suam audientiam appellaverit, » causa « non nisi personis, quæ de terra ejus jurisdictionis sint, secundum legem et consuetudinem Veneticorum judicanda, committatur; ita quod indulgentia nostra » inquit « non debeat nisi nostro tempore durare. » Mansi XXII. 407. — « Cum esse-
mus Venetiæ. »

ANNO 1179-1181.

MCLXXXI.

CDXCVI. Archiepiscopo Viteriensi (Bituricensi) respondet, se L(uovicum) Francorum regem admonuisse, ne a Judæis « Christiana mancipia detineri, synagogasque de novo construi » pateretur. « Verum si » inquit « antiquæ synagogæ corruerint, vel ruinas minantur, ut reædificentur potes æquanimiter tolerare, non autem, ut eas exalant, aut ampliores aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur; quod utique pro magno debent habere, quod in suis observantius et veteribus synagogis tolerantur. » Baluzii Misc. III. 379, Bouquet Rec. XV. 968, Mansi XXI. 1106, XXII. 441, Boehmeri Corp. III. app. 307, Augustini Tarr. Opp. IV. 379. 412, Decr. Greg. L. II. t. 28. c. 29, L. V. t. 6. c. 7. — « Consuluit nos tua. »

CDXCVII. Ad R(ichardi), archiepiscopi Cantuariensis, quæstiones quasdam respondet. Mansi XXI.

A 336, Boehmeri Corp. II. app. 298, 300, Augustini Tarr. Opp. IV. 148, Decr. Greg. L. III. t. 4. c. 4, t. 38. c. 5, 10. — « Relatum est nobis » — « De cætero prudentiæ » — « Cum laici, episcopis » — « Quod autem consulis. »

CDXCVIII. Electo et capitulo Cassan. exponit de concilii Lateranensis edicto: « ut bona per ecclesiam acquisita ad eam in clericorum obitu devolvantur. » Augustini Tarr. Opp. IV. 389, Decr. Greg. L. III. t. 26. c. 12. — « Relatum est auribus. »

CDXCIX. Episcopo Divellensi (al. Dulmensi) respondet, « eum, cui ante 25 annuum ætatis suæ, nondum concilio Laterani celebrato, concessum fuerit magisterium ecclesie, non esse ecclesia spoliandum. » Mansi XXII. 366, Boehmeri Corp. jur. can. II. app. 242, Augustini Tarr. Opp. IV. 32. — « A nobis tua. »

D. Episcopum quemdam hortatur, ne in ordinandis ecclesiis statuta concilii Lateranensis lædat. Boehmeri Corp. jur. can. II. app. 242, Augustini Tarr. Opp. IV. 32, Decr. Greg. L. I. t. 14. c. 4, L. III. t. 38. c. 22. — « Eam te decet. »

ANNO 1181.

DI. P(aulo), episcopo Prænestino, aliisque hæredibus bon. mem. Jo(annis), SS. Jo(annis) et Pa(uli) cardinalis presbyteri, præcipit, ut quosdam libros scholasticos fratribus ecclesie S. Frigidiani Lucensis restituant. Baluzii Misc. IV. 596. — « Recepimus litteras. »

DII. (Roger) Eboracensi et (Hugon) Dunelmensi episcopis significat, « se censuisse, ut coram iis exhibeantur privilegia monasterii S. Augustini Cantuariensis, quæ (Richardus) archiepiscopus duxerit arguenda, in claustro fratrum vel in alio loco ipsis fratribus securo usque ad proximum festum nati-
vitatibus b. Joannis Baptistæ (24 Junii). » Hæc addit: « Deinde usque ad purificationem b. Mariæ sequentis anni (2 Febr. 1182) archiepiscopus ad redarguenda privilegia per se vel sufficientem responsalem ad apostolicam sedem accedat. » Chronica W. Thorn ap. Twysden H. A. Ser. II. 1832. (Augustini Tarr. Opp. IV. 374, Decr. Greg. L. II. t. 22. c. 4). — « Recepimus litteras » — « Accepimus litteras. »

VARIORUM EPISTOLÆ AD ALEXANDRUM III.

(Epistolæ quibus fons unde haurimus non præmittitur, ex Collectione epistolarum S. Thomæ Cantuariensis et Gilberti Foliot huc adducuntur, quam complectitur *Patrologiæ* tom. CXC.)

Philippi abbatis de Eleemosyna. — Gratulatur Alexandro quod ad summam dignitatem fuerit evectus; Reges Franciæ et Angliæ pontificis partes amplexos nuntiat.

(Anno 1159.)

[*Spicil.*, ed. in fol., t. III, p. 527.]

Amantissimo in Christo Patri et Domino ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, et universali papæ, frater PHILIPPUS de Eleemosyna, modicum id quod est.

Susceptis vestræ dignationis apicibus respiravit

D in gaudio cor meum, et tanquam corona spei quæ ornata est gloria, reffloruit in spiritu meo jucunda serenitas, et cathedratum vestrum ulnis veræ dilectionis amplectens, supplicationem pro vobis exhibui devotam bonorum omnium largitori, sonitque in commune actio, et vox laudis, et de vestra promotione carmen referimus Deo nostro, *væ* denuntiamus homini per quem scandalum venit! (*Matth.* xviii). Confidimus in misericordia Conditoris quia impetus partis ad nihilum deveniet, tanquam aqua decurrens, et sicut cera quæ fluit auferentur transgressores, quia cecidit super eos ignis abominatio-

nis; et non videbunt solem justitiæ Christum, qui *A* *superbis resistit, et humilibus dat gratiam* (Jac. IV). De reliquo, beatissime Pater, celsitudini vestræ significo, quia nunc mandatum vestrum devotione qua debui, sollicitudine qua oportuit et commendatione, litteras vestras domino Henrico Anglorum regi cum reverentia præsentavi, quas ipse benigne suscipiens habita cum suis et nobiscum deliberatione, vos in Patrem spiritualem summumque pontificem cum omni alacritate susceptum, obsequium et obedientiam suam per nos humiliter repræsentat. Misurus etiam ad vos est in brevi nuntios suos. Hic parvitati nostræ contulit in mandatis, ut opus suum devotæ sedulitatis ministerio prævenirem, ut quod postmodum facturus est, ad vos secretius et celerius perveniret. Litteras autem generales quas prælatis Angliæ universaliter destinatis, per fidelem virum, cum venerabilibus episcopis Gilleberto Herefordensi, et Hilario Cicestrensi, studui delegare, qui personam vestram, et opus vestrum, quod æsseritur, sive quantum intelligimus, fovent et diligunt, et studebunt negotium vestrum fideliter promovere.

Continuato labore accessi ad devotum filium sanctæ Romanæ Ecclesiæ dominum regem Francorum, cujus, sicut catholicum principem decet, fidelis affectus, et prompta devotio, personam vestram, et opus vestrum certa dilectione prosequitur, et sui sententiam jam operis, exhibitione firmasset, nisi gravia eum impedimenta et causæ multiplices perturbassent. Dirigitur vobis nostro ministerio et suo spiritu dictata salutatio, sed signacula providentiæ conscientiam suam liber tegitur, involutus donec opportunum tempus occurrat, quo vobis tanquam Patri, et sincere dilecto, imo et diligenter electo, et commode vobis convenientes uterque utiliter obedientiam suam et servitium suum debita charitate cum triumpho jucunditatis exhibeat. Sed hoc ipsum per Dei misericordiam in januis est, quia inter ipsum et regem Angliæ de reformatione pacis agitur, et in brevi credimus terminari; quod inter manus virorum fidelium pro communi regnorum concordia devote et fideliter agitur.

Factum est quod jussisti, quod ad me pertinuit: sollicitus fui, et opus meum vobis certa et fidei narratione transmittito, et de statu et continentia vestra et sanctæ matris nostræ Romanæ Ecclesiæ recurrente dignationis pagina certificare desidero. Confidimus autem de divinæ pietatis adjutorio, quia coneret Dominus Satanam sub pedibus vestris velociter; et educet ad victoriam judicium certum: et in judicium justitia convertetur; ut juxta illam sint omnes qui recto sunt corde. Scitote præterea quod archiepiscopi et episcopi omnes, et Ecclesiæ rectores in electione vestra unanimiter consentiant.

II.

Alienoris reginæ Angliæ, Henrici II uxoris. — Gratias agit de litteris a summo pont. missis, rogatque pro abbate S. Maxentii.

(Anno 1160.)

[Ibid., p. 528.]

Reverendo Patri ac domino suo ALEXANDRO, Dei gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo pontifici, ALIENOR humilis regina Angliæ, debitum cum omni devotione famulatum.

Super hac tanta serenissimi Patris mei dignitate humilis filiarum devotio exsultare, Deumque laudare non desinit, et filialis ac veræ dilectionis furor exuberans, paternam sæpe numero prorumpit in laudem. Non potest extingui tantorum æstuans cumulis gaudiorum, et justissimi favoris gratia in tempestivo nescit interire silentio: unde quoties me præsentem sit sermo de partibus, ego pro parte vestra confidenter defendens, inimicæ ausus potestatis impugnare, imo meis rationibus expugnare non vereor. Ante utique justissime lætabar, et vestros merito amplectebam successus, sed illa scripturæ et salutationis vestræ plurimæ etiam commendationis atque in finem verissimæ promissionis gloriosa dignatio, parvitatibus meæ omnem sufficit impetrare favorem. Nescio quam hausi spiritualem et intimæ suavitatis dulcedinem, ac singula verba tanquam singula divinæ benedictionis munera lætissime simul devotissimeque suscepi. Præterea filii vestri, et domini mei cardinales, Henricus Pisanus, et magister Guillelmus, Dei, vestrique gratia, multum honorificentiam et benevolentiam mihi exhibuerunt. Gratulor itaque tales a latere vestro delegatos fuisse, qui et vestræ electionis censura, et omni moda subditorum reverentia dignissimi æstimantur. Sed quia non illis meus, sed illorum mihi necessarius est et salutaris intervenit, jam pro P. consanguineo meo, abbate S. Maxentii, sublimitati vestræ supplicans, et ad scabellum pedum vestrorum humillime prostrata, postulationem continuo; ut charissimo meo ordinis sui usum, et liberam ministrandi potestatem miseratio vestra pie restituat. Adventum vestrum ad partes nostras in Dei nostrique benepacito desiderans desiderarem; sed et absenti et præsentem paratissima sum omnem exhibere humilis et fidelis ministræ devotionem. Universis Ecclesiæ filiis Patrem suum divina miseratio conservet incolumem.

III.

Amalrici ecclesiæ S. Resurrectionis Hierosolymitanæ ministri. — Quod unanimi Orientalis cleri et populi consensu, rejectis Octaviano, Joanne et Guidone, ipse in dominum temporalem et Patrem spiritualem fuerit electus.

(Anno 1160.)

[Opera GRETSERI, t. VI, p. 584.]

Domino et Patri suo digne reverendo ALEXANDRO, Dei gratia Romanæ et apostolicæ Ecclesiæ universali papa, AMALRICUS Sanctæ Resurrectionis ecclesiæ minister humilis cum omnibus suffraganeis suis

tam debitum quam devotum totius obedientiæ famulatum.

Sanctæ et catholicæ et electæ electionis vestræ epistolam, quanta debuimus veneratione, suscepimus, et die præfixa convocatis etiam in unum omnibus venerabilibus fratribus et filiis nostris, qui omnes voluntario quidem et libenti animo vel adfuerunt aut litteras exsecutorias, assensum tamen suum præferentes et denuntiantes, miserunt, eam, ut diximus, epistolam, in præsentia omnium, Tyrensis et Nazareni, et reliquorum fratrum et filiorum nostrorum legimus diligenter et relegimus. Audito vero contumaci et temeraria perversitate, et perversa temeritate Octaviani scilicet et pseudo-fratrum suorum J. et G. [Joannis et Guidonis] pertinuumus, et quia ab unitate sanctæ matris Ecclesiæ recesserant, doluimus. Attamen intellecta postmodum venerabilium fratrum et dominorum nostrorum episcoporum, et cæterorum cardinalium, concordii et sana et unanimi voluntate, cognito etiam assentientis cleri et acclamantis populi assensu et desiderio, super electione et consecratione vestra, tam sancta et canonica, respiravimus et gaudio magno gavisi sumus. Cæterum ipsam eandem sacrosanctam et ordinariam electionem et consecrationem vestram, quotquot fuimus, laudavimus, approbavimus, communiter et concorditer approbamus et excommunicatis schismaticis, Octaviano, J. et G. cum suis fautoribus, quantum in nobis est, vos in dominum temporalem, et patrem spiritualem elegimus unanimiter, et voluntarie recepimus.

IV.

Fastredi Clarævallensis abbatis tertii ad Omnibonum Veronensem episcopum. — De concilio Tolosano, in quo Alexander, rejecto Victore, pontifex agnoscitur; et de conciliabulo Papiensi.

(Anno 1161.)

[LABBE, *Concilia*, t. X, col. 1407.]

Dilecto et vere venerabili domino et Patri O[mnibono] Dei gratia Veronensi episcopo, frater F. Clarævallensis vocatus abbas, spiritum consilii et fortitudinis.

Gaudeo plane quoties inter spinas liliū, et inter hominum timorem vel gratiam humanos sectantium errores, amatorem invenio veritatis, et diligentissimum inquisitorem divinæ voluntatis. Inde est quod ad petitionem vestræ dignationis certos vos esse volumus, unde et quomodo certi sumus super eo quod poscitis. Igitur post multas exhortationes quas fecimus ad reges et principes, qui vel timore vel amore imperatoris differebant sequi veritatem; post multa consilia quæ habuimus cum archiepiscopis et episcopis, et viris religiosis qui regibus quotidie differebant; post longam dilationem quæ facta est card. H[enrico] et W[illemo] presbyteris, et O[doni] diacono, quos dominus

A Alexander papa in Galliam delegaverat; post multas preces et lacrymas quas Ecclesia fundebat ad Dominum, maxime autem in nostro ordine; post etiam ultimam pene desperationem, Domino melius disponente quam nos ipsi auderemus sperare, duo cardinales, quos solos de curia Romana Octavianus secum habebat, venerunt cum Cæsarianis in magna pompa et gloria ad diem et locum quem reges Franciæ et Angliæ cum tota Ecclesia sua ad exponendum suum assensum præfixerunt supradictis carnalibus. Quid plura?

B Auditi sunt primum Octaviani cardinales Jo[annes] et W[ido]; responderunt alii ex adverso. Cognitum est non solum assertionibus cardinalium Alexandri papæ, et idoneis testibus, qui præsentem aderant, quibus illi nulla ratione contradicere potuerunt, verum et verbis adversariorum, quos Deus ipse manifesto miraculo veritatem faciebat exprimere, Octaviani nullam fuisse electionem: immanationem fecisse sibi ipsi, laicali adjutorio pontificalem occupasse cathedram, sicut communi omnium audientia, me audiente, W. Cremensis testatus est; consecrationem vero eundem Octavianum jam ante octo diebus excommunicatum [ab aliis octo diebus ante ipsam excommunicationem consecrato (62)] a Tusculano et Ferentinatè, secum excommunicatis, et Mellicense jam propter evidentes enormitates suas, quas protestati sunt rex Angliæ et episcopi ejus, ipsi et compatriotæ, damnato et deposito, suscepisse. Cognitum nihilominus est Alexandrum ab omnibus aliis cardinalibus qui aderant, electum; et nisi ipse primum fugiendo, deinde reluctando humiliter restitisset, et Joannes et Wido Cremensis, sicut ipse coram omnibus testatus est, violenter impedissent, solemniter fuisse immanatum, quod postea suo loco et tempore perfectum est, et consecrationem authenticam ab his quibus ex officio incumberebat, solemniter accepisse. Manifeste etiam probatum est quod diu ante Papiense concilium, Octavianum in papam per nuntios suos et litteras auro bullatas susceperat imperator. Quod Papiæ vero scripserant, cleri fuisse episcopos: non fuerunt nisi XLIV, qui ad imperatoris vocem, quæ se prostitebatur laicum, et talem ad quem non pertinet judicare de curia Romana, nec discutere electionem summorum pontificum, omnes cum W. Papiensi, presbytero cardinali Sancti Petri ad Vincula, qui neutri parti adhæserat, nunc autem cum duobus aliis, Alexandri papæ legatione fungitur in Gallia, diutina deliberatione consilium habuerunt, se neutrum suscepturos, eo quod pauci essent de tota Ecclesia, quousque vel communis omnium vel plurium regnorum synodus conveniret, vel manifestius appareret quem eorum major et sanior pars Ecclesiæ sequeretur, et idem se consulturos imperatori. Imperator autem non consensit, sed quæ potuit,

(62) Verba uncis inclusa videntur omittenda.

minis et precibus singillatim vocatos coegit suscipere, quem ipse ante susceperat: absentibus tamen de numero supradicto, sicut Idem Willelmus cardinalis manifeste asseruit xxiv, ex quibus unus fuit Papiensis episcopus, in cujus civitate ista fiebant.

Communi itaque consilio prædictorum regum et totius ipsorum Ecclesiæ, reprobatus est schismaticus Octavianus, susceptus Alexander papa, et legati ejus condigno honore et reverentia. Dominus Trevirensis episcopus stat in unitate. Quidam ex eis qui manus dederant Octaviano, revertuntur. Unde et nos ipsi Carthusienses accepimus pro episcopo suo Gratianopolitano, ut nostro interventu possit redire in gratiam.

Uterius Odo cardinalis Sancti Nicolai de Carcere Tulliano, audientibus non contradicentibus, asseruit quod J. et Wl. prædicti cardinales, ad ipsum, qui cum aliis clausus tenebatur, venissent, hortantes ut ad Octavianum venirent. Responsum est eis quod si jurarent supra sancta Evangelia se juste judicatos, omnes ponerent se sub eorum judicio. Illi autem respondentes papam non debere ab aliquo judicari, dixerunt quod si societatem facerent Octaviano, se reddituros mantum quod injuste accepisse accusabant: omnino ponerent se in eorum consilio, et de eorum manibus secundo mantum susciperet.

V.

Petri Pisani, ecclesiæ B. Aniani Aurelianensis decani. — Contra episcopos contumaces.

(Anno 1162.)

[DUCHEME, *Rec. Franc. Script.*, IV, 575.]

Venerabili Patri et domino ALEXANDRO summo et universali pontifici, P. eadem gratia, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac domini regis Francorum, ecclesiæ Beati Aniani decanus, servitium debitum ac devotum.

Quanto labore sudaverim, ut destructo errore personæ regni Francorum vos in Patrem et pastorem reciperent animarum, noverunt domini cardinales, qui corporeis hoc oculis conspexerunt. Receptus itaque multo labore cardinalium, quoniam ecclesiarum prælati dissensionis tempore congaudebant. Spoliabant enim impune subditos, et impotentes ac pauperes nequiter aggravabant. Cœperunt domini cardinales paulatim exhortari et commovere episcopos, ut per viam rectitudinis incederent, et Ecclesiæ Romanæ statuta non adeo passim convellerent, aut tam patenter a tramite justitiæ nullatenus deviant. Et cum hoc certe plus justo tenuiter agerent, quoniam forte quod fecerant eos remordebat, occasio guerræ advenit, et orta est guerra inter reges, quæ facile sedari non poterit, quod non est qui vel de pace faciat mentionem. Episcopi guerram desiderant, quoniam et guerram Romanæ Ecclesiæ in guerra regum intelligunt augmentari. Turbatus est enim dominus rex, et valde nimis, et quia novis adhæsit

A principibus, atque juvenibus, timendum valde est, ne ipsius animitas immutetur. Gaudent et exultant episcopi, et alii Ecclesiarum prælati Franciæ, quod domini cardinales gratiam regiam amiserunt, propter quod manus ad quælibet villa extendere non formidant. Appellationes prætereunt et contemnunt, et ac si non fuerit appellatum, post appellationem exterminant universa. Nimis pepercit Romana Ecclesia episcopis delinquentibus, et ideo vilis et contemptui nunc habetur. Resumat itaque, Pater, vires suas sancta Romana Ecclesia, et per semitas justitiæ incedens, recto disponat universa judicio. Valet.

VI.

Henrici Remensis archiepiscopi. — Pro S. Thoma Cantuariensi.

(Anno 1169.)

[*Actes de la province ecclési. de Reims*, II, 300.]

ALEXANDRO papæ, [HENRICUS] Remensis archiepiscopus.

Venerabilis frater et amicus noster dominus Cantuariensis apud nos pro honore Dei, pro libertate Ecclesiæ, pro sedis apostolicæ privilegiis, jam quintum annum exaliii proscriptus agit. Si placet, domine, jam satis est quod adhuc usque sustinuit, jam tempus est miserendi ejus propter multa, tum ne alii ecclesiarum prælati ab officii sui executione ipsius terreantur exemplo, tum ne quod hactenus adversus eum impune ab uno præsumptum est, ab aliis sæculi potestatibus in oppressione ecclesiarum trabatur ad consequentiam mali. Supplicamus itaque paternitati vestræ, in quam omnium oculi conjecti sunt, præstolantes quem exitum causa Dei sub vestro examine sortiatur, quatenus tanto exsuli, imo tam sinceræ causæ subveneriatis, et vestro prospiciatis honori, et Ecclesiæ libertati pariter et saluti. Si enim assertor honoris Dei torquetur in patibulo, quid spei cæteris divini nominis confessoribus relinquitur? Qualiter autem nuper processerit causa ejus, ex testimoniis viri celeberrimæ opinionis apud nos, Simonis prioris de Monte-Dei, innotescere plenius poterit, utpote scribentis quæ vidit et audivit, dum mandatum vestrum exsequeretur. Est enim vir admodum probatæ religionis, et quem nulla ratione credimus ad hoc induci posse ut aliquid contra conscientiam dicat. Valet.

VII.

Ejusdem. — Pro Drogonis Ecclesiæ Novomensis cancellario.

(Anno 1170.)

[*Actes ibid.*, p. 305.]

Reverendo in Christo Patri et domino ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, HENRICUS Remorum dictus archiepiscopus, salutem et reverentiam.

Nullus est homini justior dolor quam beneficii sui perdere diligentiam, nec debitoris animum gravior potest incurrare molestia quam cum pro gratiæ merito titulus reportetur offensus: Miror, et mirari a-

tis non sufficit animus meus, quid occasionis inter- venit, quid accedit meriti mei, quid operis intercedit, ut Moysi manus sentiam graves, et affectum patris non qualem merui repræsentet effectus. Quod enim fovere desidero vestra decolorat aucto- ritas; et quibus de rigore justitiæ adversor, vestra benevolentia subleat in profectum. Audiunt inimici mei et vestri opus vestrum et rancorem meum; et ætantur quoniam vos fecistis. Non est affectus filialis apud animum patris occultare quod doleat, sed de planta tristitiæ fructum quærere gaudiorum. Duo fecistis opera quæ miror, nec minus vicem vestram quam neam doleo in illis. Inutilitatem, ne dicam gravius, Atrebatensis illius promovetis in publicum, in quo et ecclesia illa turbatur, confunditur justitiæ rigor, Ecclesiæ prædia dissipantur. Noviomensis ecclesiæ cancellarium, virum, ut credo, honestatis et religionis amatorem, et meum familiarem, non citatum, non auditum, non convictum canonicè, nec de propria confessione reum, a gradu suo, sicut accepi, remove intenditis; cui plurimum apud vos sancti pontificis meritum et constitutio debuit suffragari, qui tantum in eo fidei speique reposuit ut ei cum personatu curam animarum sine scrupulo conscientiæ commendaret. In quo stupor apprehendit omnes, et aures tinniunt audientium, cum tam diversa meritorum reportent stipendia inutilitas auxilium et religio dejectionem. Est aliud præ- terea quo gravius uritur et urgetur animus meus, quod non sereno vultu scripta mea recipitis, nec apud vos finem sortiuntur acceptum. De regulari- bus autem clericis, cum teneat communis usus Ecclesiæ ut archidiaconi vices agant in episcopatibus, vel parochiales curas obtineant, de prædicto fratre nostro Noviomensi cancellario non sine gravi cor- dis scrupulo sustineo, quod eum sic arbitrii vestri sententia debeat prædamnare; maxime cum preces meas pro eo susceperitis, et commendationem dignam gratia sine gratia remitti non meruerim. Hoc præterea vobis annuntio, quidquid alii dixerint, quod in ejus promotione et communis consensus canonicorum adfuit, et nullam audivi sonuisse contra- dictionem.

VIII.

Ejusdem. — Ut episcopi Cameracensis electionem ratam non habeat.

(Anno 1174.)

[Actes, ibid., p. 310.]

Reverendo in Christo Patri et domino ALEXAN- dro, Dei gratia summo pontifici, HENRICUS Remo- rum cunctus archiepiscopus, salutem et obedienciæ sinceritatem.

Apostolici gradus dignitas principalis sicut præ- eminet universis, sic debet omnibus paternæ seduli- tatis benigna subsidia. Novit ad liquidum sublimi- tatis vestræ sancta sinceritas, quod non est lauda- bilis in ecclesiastica dignitate progressus, cujus est violentia comes, ambitio provida, fraudulentia pæ- dagogus, Simonia præcessor. Forma nova imo enor-

mitate deformi contra appellationem ad vos factam Robertus de Aria in ecclesiam Cameracensem no- vus possessor ingreditur. Designatus est imperato- riæ demandationis apicibus, comitis Flandriæ præ- cibus et minis impactus, et redempti favoris ade- ptus est emendicata suffragia, et redempti favoris clandestinæ cuniculos cathedræ pontificalis eminentiam, non a Domino vocatus tanquam Aaron, sed favore principum et temerariæ multitudinis arbi- trio, fastuose et irreverenter irrupit. Novit celsitu- dinis vestræ sacer intuitus quanta debeat appel- lationibus reverentia, quanta sit animadversione di- gna præsumptio, quam districta conveniat censura perfidiæ, quid intorqueant canones eversori paciæ et schismatis professori. Alienum debet esse ab ec- clesiastica sinceritate, quod legum sanctio non ad- mittit, quod sanctorum Patrum decreta rejiciunt, quod apostolicæ constitutionis regula prædamnavit. Nunc autem ad vos universalis oculus intenta sedulitate dirigitur, et exspectat a sede justitiæ ju- stum sine remotione iudicium, in quo nec inve- niat malignitas impunita progressum, nec in despe- ctus caveam refundantur appellationum probata re- media. Vindicatæ communes injurias, et culparum qualitatibus par pœna respondeat, ut honor vester conservetur in integrum, et parvitalis nostræ con- temptus non transeat in sequaces. Libello repudii sterilis et fœda rejicitur; in matrimonium non co- dit, si violentia spadonis opprimit virginem. Extermi- netur semen ab iniquo toro, et radices altas non præbeant spuria vitulamina; sed apostolicæ severi- tatis sarculo reacindantur, ut merito dicatur de vo- bis: *Bene omnia fecit, et surdos fecit audire, et mu- tos loqui (Marc. vii).*

VIII bis.

De rebellionis monachorum S. Macharii adversus S. Crucis Ecclesiam Burdigal.

(Anno 1165-1170.)

[Gall. Christ. Nov. II, 816, in textu.]

Beatissimo Patri et domino ALEXANDRO per Dei gratiam summo et universali pontifici, BERTRANDUS Burdegalensis Ecclesiæ minister licet indignus, salu- tem et omnimodam cum debita subiectione reveren- tiam.

Placuit vobis, reverende Pater, ut sententiam, quam dilectus filius noster Bertrandus abbas S. Cru- cis in monachos S. Macharii ob inobedienciam et rebellionem promulgavit, ratam haberetis et firmam. Verum quidam de prædictis fratribus in so- lita adhuc contumacia et rebellionem persistentes, mandatis vestris obedire, et abbati suo ecclesiæque S. Crucis obedienciam et reverentiam, quam debent, exhibere contemnunt, et sententiam ipsius abba- tis, nostram, sed vestra auctoritate confirmatam adhuc sustinere non formidant. Hoc itaque sanctæ discretioni vestræ significandum ut si forte ipsi ad pedes sanctitatis vestræ accesserint, eos noveritis in jam dicta sententia permanere. Sit autem, Pater, beneplaciti vestri ecclesiam S. Crucis pro qua vobis

attentius supplicamus, in justitia sua, sicut cœpi-
stis fovere et manutenere.

IX.

*Privilegium Fernandi regis Hispaniarum Romanæ
Ecclesiæ factum super donatione et concessione ca-
stri Thoraph.*

Anno (1172.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, III, 789.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Inter cætera quæ regiam majestatem decorare vi-
dentur, summa et præcipua interest, sancta loca et re-
ligiosa diligere et venerari, et ea largis ditare muneri-
bus, atque in prædiis et possessionibus ampliare, ut
dando terrena adipisci mereantur æterna. Eapropter
ego Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, una cum
uxore mea regina donna Viracca, per scriptum do-
nationis firmissimum, in perpetuum valiturum, do-
no, do, et sancto Petro, et vobis dilecto nostro
cardinali domno Hyacintho in Hispania legato, ca-
strum Thoraph; et per proprium annulum vos inde
investio, ut ab hac die et deinceps præfatum ca-
strum habeatis, cum pratis, pascuis, montibus, fontibus,
rivis, molendinis, arboribus, villis et azeniis,
piscariis, et cum omnibus directis, et pertinentiis
suis, et cum omni jure regali. Et possideatis, ven-
datis, donetis, commutetis, et omnem voluntatem
vestram faciatis, jure hæreditario in perpetuum ha-
bendum vobis, et Ecclesiæ Romanæ dono et concedo
pro remedio animæ meæ et parentum nostrorum, et
pro amore et dilectione, quam semper erga me habui-
stis. Factum fuit hoc apud Zamorram, in camera
in qua idem dominus cardinalis jacebat, et hoc in
præsentia dominæ reginæ, Bobonis fratris domini
cardinalis, Raymundi de Capella Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ, subdiaconi Maibardi.

Si quis igitur tam de meo genere quam de alieno
hoc meum spontaneum factum irrumpere præsum-
perit, iram Dei omnipotentis, et beati Petri apo-
stoli incurrat, et cum Juda Domini proditore in in-
ferno sit damnatus: et pro temerario ausu parti
regiæ, et vestræ, centum libras auri persolvat, et
quod invaserit, vobis vel voci vestræ in quadruplum
reddat: et hoc scriptum semper maneat firmum.

Facta charta in Zamorra, vii Idus Julii, æra 1210,
regnante rege domino Fernando rege Legionensi,
Estrematuræ, Galliciæ et Asturiis: eo anno quo fa-
mosissimus atque pius dominus cardinalis Hyacin-
thus apostolicæ sedis legatus venit in Hispania.

Ego Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, hoc
scriptum quod fieri jussi, proprio robore confirmo.

Ego Petrus, Dei gratia Compostellanæ Ecclesiæ
archiepiscopus confirmavi.

Stephanus Zamorrensis episcopus confirmavi.

Petrus Salmanticensis episcopus confirmavi.

Adam Auriensis episcopus confirmavi.

Joannes Lucensis episcopus confirmavi.

Petrus Cauriensis episcopus confirmavi.

Joannes Mindoniensis episcopus confirmavi.

Joannes Tudensis episcopus confirmavi.

Dominicus Abulensis episcopus confirmavi.

Comes Urgellensis majordomus regis, confirmavi.

Bernardus Roderici dominus in Asturiis confir-
mavi.

Comes Gomez in Transtamar confirmavi.

Comes Petrus confirmavi.

Gunterus Roderici, signifer regis, confirmavi.

Ego Pelagius Gonteri notarius regius, archidia-
cono Pelagius existente cancellario, scripsi et con-
firmavi.

X.

*Fernandi Hispaniarum regis. — Pontificis cum toto
regno suo dominium suscipi.*

(Ibid.)

Excellentissimo Patri et domino summo pontifici
ALEXANDRO, FERNANDUS, Dei gratia Hispaniarum
rex, cum tota animi devotione debitam reverentiam.

Tam divinæ quam humanæ legis habetur præcep-
tio, ut matris jussionibus filii obediant, ut mater
filiorum curam gerere sollicitè studeat. Sed si ma-
ter sine filii injuria videtur offensa, non licet quod
filius porrigat blandimenta, nisi prius offensionis
causa notificetur. Timendum est ignorantia lædere,
quod volumus benevolentia curare. Hinc est quod
prædecessori vestro nec debitam reverentiam de-
monstravi, nec esse meum, ut patri et domino, ape-
rui. Novi namque ipsum, nulla mei vel patris culpa,
offensum, et nominis mei dignitati derogantem, et
consilium, tanquam inimico, denegantem. Verum
ut vos patrem meum esse cognovi, quæ præsciveram
tam per Merion vestrum fidèlem amicum, quam per
Lucensem episcopum, patri meo et mihi intimum,
illico vestrum benigne cum toto regno meo suscepi
dominium, quod mihi, ut credo, contra inimicos
erit præsidium, amicis subsidium, angustiis meis
solatium, regni mei dispositioni consilium, simulque
auxilium; vestrum etenim tale est cum pietatis sine
officium. Inde est quod per latorem præsentium domi-
num L. Lucensem episcopum, cui mea omnia, sicut
mihi, committere consuevi, causæ meæ universi-
tatem delego, cujus dictis omnibus, ut certissimo
fidem adhibeatis, rogo et exposco. Valeat sanctitaa
vestra.

XI.

*Petri tituli s. Chrysogoni presbyteri cardinalis.
— Viros tunc in Gallia eruditione et virtutibus insignes
enumerat.*

(Circa annum 1177.)

[DUCESNE, *Rer. Franc. script.*, VI, 560.]

Sanctissimo Patri et domino ALEXANDRO Dei gra-
tia summo pontifici, PETRUS sola dignatione divina
tit. Sancti Chrysogoni presbyter cardinalis, salu-
tem et obedientiam tam devotam quam debitam.

Jampridem litteras beatitudinis vestræ recipimus,
continentes ut inquirere deberemus, quæ personæ
de regno Francorum, aut de partibus illis possent
in Romanam Ecclesiam promoveri. Sane, cum pro-
posuissemus ad pedes sanctitatis redire, nomina
illorum, quos ad hoc dignos et idoneos credimus,
viva voce potius circumspeditioni vestræ volebamus

exprimere quam litterarum commendare figuris. Cæterum cum (quod sine dolore dicere non possumus) multos Patrum nostrorum episcoporum et cardinalium ad se revocaverit Dominus, et Ecclesia remanserit ipsorum solatio destituta; et nos juxta mandatum vestrum, pro pace inter illustres Francorum et Anglorum reges confirmanda, et hæreticorum extirpatione, in partibus illis aliquantulum moram facere debeamus, ut Ecclesia Dei sub sancto apostolatu vestro, et numero et merito possit augeri, sanctitati vestræ duximus significandum quod.... Clarævallensis, et prior de Monte Dei de ordine Carthusiensi, et litterati sunt, et honestate et religione prædicantur insignes, et tantum de vita et conversatione eorum cognovimus, quod in puritate conscientiæ, et sine scrupulo alicujus dubitationis audeamus consulere, ut ipsi a vobis debeant promoveri. Magister autem Balduinus abbas Fordenus, quamvis eum non viderimus, a toto ordine Cisterciensi de multimoda litteratura, honestate et religione potissimum commendatur. Licet autem venerabilis vir P. Igniacensis abbas non sit adeo litteratus, cum tamen Dominus frequenter per eum miracula operari dignetur, de sanctitate ipsius non est quomodolibet dubitandum. Porro Beati Remigii Remensis et Sancti Crispini Suessionensis abbates, litterati, discreti existunt; et inter alios terræ et ordinis illius abbates non dubitantur honestate et religione longius præeminere. Litteraturam et honestatem magistri Petri Manducatoris decani Trecentensis vos non credimus ignorare. Magister autem Bernardus Pisanus quondam præpositus ejus tantæ litteraturæ est, et ita honeste et laudabiliter est semper in illis partibus conversatus, quod ei ab omnibus sufficiens testimonium perhibetur, et maximis honoribus dignissimus reputetur. Præterea magister Girardus Puella discretus et litteratus existit et de omnimoda ejus honestate ab omnibus qui eum noverunt testimonium perhibetur, sicut apostolica circumscriptio videre potuit et audire. Ivo quoque Rothomagensis Ecclesiæ archidiaconus, et magister Herbertus Medecius, non minori inter alios creduntur probitate lucere, cum et eorum suppetat scientia litterarum, et ad perfectioris vitæ meritum multarum sibi adesse confidamus ornamenta virtutum. Ad hæc juxta mandatum beatitudinis vestræ cippiam illam bonæ memoriæ W. quondam Portuensis episcopi recepimus, et candelabra præcepimus nobis afferri. Significavimus etiam venerabili fratri nostro Pictaviensi episcopo, et Alberto et canonicis Lemovicensibus, et quibusdam aliis, quod si aliqua sunt de bonis ipsius episcopi apud eos deposita, illa nobis faciant sine dilatione assignari. Et si negotium per nuntium congrue non poterit perfici, nos ipsi ad eos accedemus. Nos autem cum ad pedes sanctitatis vestræ Domino volente venerimus, prædictam et cupam et candelabra, et si qua alia de bonis ipsius episcopi poterimus invenire, vobis curabimus, Domino

A auxiliante, deferre; aut si vobis placuerit, per fidelem nuntium præmitteremus.

XII.

Instrumentum quo Adinulfus et Landulfus filii Gregorii renuntiaverunt omni juri, quod habebant in castro Falbateriæ, illudque in feudum recipiunt ab Alexandro III papa.

(Anno 1178.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, I, 630.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Anno Incarnationis ejus 1178, pontificatus domini Alexandri III papæ anno XIX, indictione XI, mensis Januarii die XI, Adinulfus et Landulfus filii Gregorii Pagani, non vi coacti nec dolo inducti, sed libero arbitrio et voluntate propria renuntiaverunt juri, si quod habebant in castro Falbateriæ quocunque jure, sive hæreditario, ex successione videlicet patris, seu matris vel aliorum, seu jure acquisitionis, et omni omnino juri proprietatis et possessionis, pignoris seu hypothecæ. Et remiserunt hoc domino papæ Alexandro, et Romanæ Ecclesiæ in præsentia dominorum cardinalium Joannis presbyteri cardinalis Sancti Marci, et Petri presbyteri cardinalis Sanctæ Susannæ, et Hiacynti diaconi cardinalis in Cosmidin, et Cantii diaconi cardinalis Sancti Adriani: præsentem etiam Francone domni papæ camerario. Et dominus papa pro se et successoribus suis concessit prædictis fratribus jam dictum castrum Falbateriæ in feudum usque ad viginti novem annos. Quo tempore transacto, castrum illud omnimodo liberum ad ecclesiam redeat. Et prædicti fratres, vel eorum successores de eodem castro sint ad mandatum summi pontificis, qui eo tempore fuerit: ita quod in potestate summi pontificis sit vel eis concedere vel auferre. Et prædicti fratres se de cætero castrum idem nomine ecclesiæ possidere promiserunt, et pro hac concessione trecentas libras Provesinorum præscripto domino papæ persolverunt: et insuper servitium, quod pro eodem castro Romanæ Ecclesiæ persolvere consueverunt, reddere promiserunt. Promiserunt etiam quod si quas possessiones de tenimento Ceperani tenerent, super quibus inquietarentur, si clarum esset eis quod injuste tenerent, sine controversia redderent; si vero non esset eis clarum, justitiam ad mandatum domini papæ facient. Omnia autem suprascripta ab eis promissa, juramento corporaliter præstito firmaverunt. Præterea obligaverunt se iidem fratres in pœna quadringentarum librarum Provesinarum fratri Fraconi legitime stipulanti, si omnia quæ promiserunt, non observarent. His interfuerunt Petrus et Fortunatus domini papæ ostiarii, Centius Gregorii, Jacobus Condomi, Guido Incisor, qui rogati sunt testes. Postea vero XXVII die prædicti mensis venit Stultus, frater prædictorum duorum, et in præsentia prædicti domini Centii cardinalis, et domini Hugutionis diaconi cardinalis Sancti Angeli, et fratris Franconis camerarii, renuntiavit, promissit,

juravit per omnia, sicut Adinulfus et Landulfus fratres fecerunt; cui sicut et prioribus, a domno papa concessum est castrum. Juramento hujus hi interfuerunt: Leo de Signino, Petrus Gregorii, Odo Benedicti de Bona, Rainaldus de Poppe, Petrus Ostiarius, qui omnes rogati sunt testes.

Et ego Ilditius iudex et scriniarius rogatus hoc instrumentum manu propria scripsi.

—
ANNO 1159-1181.

—
XIII.

Guarini abbatis S. Victoris. — Se non posse, quos petierat Joannes cardinalis, fratres mittere; sed et egre alios mitti posse.

(D. MARTEN., *Ampl. Collect.*, t. VI col. 257.)

Sanctissimo Patri et domino ALEXANDRO Dei gratia universalis Ecclesie summo pontifici GUARINUS Ecclesie S. Victoris Parisiensis minister humilis, salutem in Domino, et subjectionis omnimodae devotissimum famulatum.

Exiguitati meae, de voluntate, ut arbitror, domini Joannis Neapolitani, vestra mandavit sublimitas, quatenus ei duos canonicos religiosos et litteratos ad ordinem canonicum in ecclesia, quam ad hoc ipse construi fecerat, tenendum et conservandum destinarem. Prædecessori meo semel super hoc ante jam scripserat, duos etiam subunctis nominibus, Petrum scilicet Petragicum et Hugonem de S. Germano specialiter requirens, quorum alter mortuus, reliquus vero languore infirmatur continuo. Cum autem dominus cardinalis unum esse mortuum didicisset, scripsit mihi denuo, illum qui supervixerat requirens ex nomine, et alium quem secum ipse ducere vollet. Cæterum ego, cum nec ille, morte interveniente, nec iste, infirmitatis molestia obsistente, destinari posset; vestro interim suscepto mandato, religiosorum ac prudentium virorum consilium requisivi, qui nihil inde faciendum consulerent, laudaverunt sane, ex quo utrisque in litteris quos volebat nominatim signans, electionis sibi retinuerat arbitrium, nihil super hoc alterius voluntati vel dispositioni relinquere volens, alios non esse tutum dirigere, ne forte onerosi magis quam grati essent, si non illos quos quærebam missem, sed alios. Denique illi religiosi quorum quodam testimonio religionis nostra magnificabatur ecclesia et consilio regebatur, majori jam obierunt ex parte, paucique surrexerunt post eos. Plures enim venerabiles et litteratæ personæ quæ possent Ecclesie esse profectui et honori, cum devote flagitarent ingressum, nolente vel simulante prædecessore meo, nobis invitæ, repulsæ. Domus quoque perturbationibus fatigata, oppressa debitis, bonis temporalibus nuda, et in spiritualibus aliquantulum læsa; et si inter tot curarum angustias paucos quos inveni, qui me adjuvando et consulendo sup-

portare debent in hac novitate maxime cum sim ætate juvenis, religione junior, cogor dimittere, et oculos qui mihi in via religionis et disciplinæ consilii et auxilii lumen debent præstare, perdidero, de facili profecto errare continget, nec solus onus et providentiam domus portare potero: quidquid tamen exinde faciendum decreverit vestra auctoritas, prosequar ego pro viribus. Tandem humanum dico, mortem valde, et propter terræ insuetam asperitatem et aeris qualitatem corruptam fratres pavescunt. Præterea obijciunt nos non posse cogere eos ire ubi rigor ordinis nostri tepidus teneatur. Proinde ego gravissimum duco injungere, quod, si fit contra voluntatem suscipitur, vel si non fit, periculose valde negatur. Parcat igitur, sancte Pater ac domine, infirmitatibus nostris et instanti ecclesie necessitati discretionis vestræ modestia.

XIV.

Eberhardi Juvaviensis episcopi. — Aquileiensem electum commendat.

(Opp. GRETSERI, VI, 590.)

ALEXANDRO sanctissimo et reverendissimo domino et Patri, summo pontifici, EBERHARDUS Juvaviensis ecclesie indignus minister, cum obedientia et oratione devotissimum obsequium.

Moveri solent quidam simplices et minus eruditi; quod Ecclesia catholica tanto tempore, tot et tantis vexatur perturbationibus, minus attendentes, quia sicut vasa figuli probat fornax, sic homines justos tentatio tribulationis. Non sic moventur filii Ecclesie Dei, quibus dicitur: quia frustra jacitur rete ante oculos pennatorum (*Prov. 1*). Ipse denique noverunt, quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit (*Hebr. xii*); et qui extra disciplinam sunt, alieni sunt a sorte filiorum Dei. Unde etiam perfunduntur gaudio magno, quia digni inveniuntur pro nomine Jesu contumeliam pati. Solet tamen miseratio divina etiam inter flagella consolari pusillanimes. Unde merito proclamamus cum Propheta: *Secundum multitudinem dolorum meorum, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam (Psal. xciii)*. Quæ vero major erit consolatio Ecclesie, quam gloriari in numero et merito filiorum, ut voce congratulationis dicatur ei: *Venerunt ad te, qui detrahebant tibi (Isa. lx)*. Hoc siquidem, per singulos dies in præsentem negotio vidimus actitari, ut quamvis adhuc arca veri Noe quatiatur fluctibus hujus maris magni, tamen columba revertatur ad arcam. Non enim invenit extra, ubi figat pedem suum, qui ejusmodi est. Inde est quod dilectum fratrem nostrum Aquileiensem electum vestræ sanctitati, quantum audemus, pro parvitate vestra, commendamus attentius; humiliter et obnixè flagitantes, ut vestra auctoritate roboretur ejus electio; quia vere credimus, illum, nutu divino, in opus ministerii hujus assumptum. Qui licet adhuc pro teneritudine plantationis suæ,

maturus fructus ferre non valeat, spem tamen bonam profert in flore, fideliter et fortiter vestris inhaerens vestigiis; adhuc tamen cum Nicodemo in nocte timoris audiens Jesum propter metum Judaeorum. Conquievit omnino strepitus malignantium sub eo, ut pro nobis videantur esse, qui contra nos dudum fuerunt. Sed quia omnia principia timida sunt, rogamus sanctitatem vestram, ut ejus obedientia manifesta non fiat, donec in robur virile, gratia benedictionis pontificalis, illum adducat. Hujus etiam rei et obeditionis, Concordiensis episcopus cooperatur est strenuus. De nobis autem, Pater sanctissime, sic accipite, quia fundamentum nostrum posuimus in firmam Petram, ut neque venti neque flumina, quae sine intermissione nos pulsare non desinunt, adjuvante Domino, valeant subruere.

XV.

Hugonis ecclesiae B. Mariae Adrianopolis abbatis, et Petri S. Joannis CP. hospitalis prioris. — Quae et quanta pro Ecclesiae Romanae firmitate et dignitate apud Orientales in expeditione [Friderici] imperatoris Augusti egerint.

(BONGARS, *Gesta Dei per Francos*, p. 1173.)

A. gratia Dei Romanae Ecclesiae summo pontifici, Hugo ecclesiae Beatae Mariae Adrianopolis abbas, licet indignus, nec non et Petrus Sancti Joannis Constantinopoleos hospitalis prior, obedientiam et obedientiae obsequium.

Cum non solum sanctitatis vestrae fama, imo et cooperatrix Christi gratia, universos sanctae fidei cultores cogat et te jure venerari patrem, et per omnia vestris obtemperare praecipis, nos et debitae subjectionis charitate, et vestrae bonae famae odore excitati, in remotis regionibus inter extraneos ad Ecclesiae firmitatem, et vestrae dignitatis honorem desudamus: ne pestis praesens inficiat Ecclesiam, aut in nostro tempore vacillans titubet Ecclesia; vel vestrae dignitatis inter Orientales annihiletur reverentia. Sciat igitur sanctitas vestra nos apud beatum Aegidium, post sex mensium, a Januarii scilicet principio usque ad Julii initium, tam regionum quam marium continua et innumerabilia pericula, in expeditione sancti et semper augusti domini nostri imperatoris, et vestrae dignitatis legatione adventasse. Sed fatigatione corporum et diversarum incursione adversitatum attriti, longioris viae iter, absque nostrarum virium defectu aggredi non valeamus; unde sanctitatem vestram obnixè flagitamus, ut laboris nostri aegritudini compatiendo, quid et qualiter sit agendum nobis insinuetis. Habemus enim quaedam personae vestrae dictu accommodata et ad utilitatem respicientia, quae non licet alteri nisi vestrae sanctitati intinere, et nobilissimo regi Franciae. Valet.

XVI.

Ludovici regis Francorum. — Contra haereticos, vulgo Populicanos dictos, per tractus Flandricos vagantes.

(D. MARLOT, *Metropolis Remensis*, II, 396.)

Sanctissimo Patri et domino ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, Ludovicus eadem gratia Francorum rex, salutem et debitam reverentiam.

Archiepiscopus Remensis H. frater meus nuper in Flandriarum terram profectus, ibi invenit homines depravatos, erroris pessimi sectatores, in Manichaeorum lapsos haeresim, qui vulgo Populicam (63) vocantur, et per quasdam observationes, quas habent, meliores apparent quam sint, et, si forte prosperati fuerint, dispendium magnum erit nostrae fidei, praesertim in partibus illis, ubi iniquitas pullulavit, et radices altius fixit. Si voluisset archiepiscopus solummodo ut parceret iniquis istis, et toleraret pravitatem hanc, pro hujusmodi redemptione habuisset pecuniam magnam nominatam, videlicet sexcentas argenti marcas, quia apud eum non patebat illis refugium, proclamaverunt ad audientiam vestram; sed rem tam venenosam, tam perniciosam attendat diligentius sapientia vestra, et velit ut tanta pestis potius evellatur quam pullulet. Precamur itaque attentius pro honore fidei Christianae, ut ex consilio archiepiscopi charissimi filii vestri rem provenire sinatis, ut illi scilicet destruatur qui contra Deum eriguntur, etc.

XVII.

C. *Ejusdem. — In causa S. Thomae Cantuariensis.*

Pro archiepiscopo Cantuariensi saepius nos rogare dignata est paternitas vestra. Nos vero si preces auctoritatis vestrae, divinae pietatis intuitu praesente, abundantius mandamus effectui, conscientia nostra exinde in Domino gloriatur. Sed novissimo sermo divulgatus ac celebriter diffusus in regno nostro scandalum generavit. Non est nostrum vos, qui dominus estis, reprehendere: verum quae ad opinionis vestrae detrimentum spectare credimus, silere omnino non possumus. Rex Angliae, utpote inanis gloriae cupidus, in colloquio quod simul habuimus, litteras vestras patentes, ut dicitur, parti suae gloriabunde ac satis jactanter ostendit, in quibus os et manus domini Cantuariensis, tam in praedictum regem, quam in totum regnum suum, ac personas de regno, suspendit vestra auctoritas, donec gratiam regis ipse fuerit plenarie consecutus. Quid ad haec objecta respondere possumus adversae parti, videlicet imperatori et schismaticis insultantibus nobis, quia partem vestram fovere nec destitimus nec desistimus, in promptu non habemus, nec est facultatis nostrae adinvenire, nisi nos vestra subtilis instruxerit in respondendo discretio. Hoc autem meminisse firmiter postulamus, quia precibus nostris, quas saepe vobis humiliter porreximus, nec intermiscuimus minas, nec vos diffidere praes-

(63) De his Populicanis Chronicon Antiss. loquitur ad an. 1198.

sumpsimus. Quid hæc sibi velint, facile potestis A
concupere, et hæc ad plenum interpretari vestræ
discretionis experientia plenius agnovit. Lateri ve-
atro duo assistunt, in quos rei hujus culpa refun-
ditur. Sed quidquid nos agamus, non est sublimi-
tatis et discretionis vestræ contra scientiam suasu
pravo aliquatenus deviare.

XVIII.

Ejusdem. — S. Thomam Cantuariensem commendat.

Potestis recolere quia pro domino Cantuariensi
nos rogavit sanctitas vestra et gratias egit. Nove-
ritis si in eo non remansisset quod plus honoris et
humanitatis ipsi impendere seni parati fuimus et
libenter impendissemus et adhuc erga eum in nullo B
remittitur modo noster animus. Porro sicut pro eo
vestras habuimus preces, sanctæ paternitati vestræ
pressuram quam sustinet pro Ecclesia Romana, cu-
jus est fidelissimus et vestræ devotissimus personæ,
in corde vestro habeatis. Nobis autem notificavit
in quantum gratia vestra nuntiis suis adfuerit, et
pro hoc ipso agimus excellentiæ vestræ pietati ube-
res gratias: magnæ autem benevolentiæ vinculo erga
archiepiscopum amantissimum filium vestrum de-
vineti pauca vobis pro ipso scribimus, et tamen in
paucis satis esse dictum sapienti intelligimus.

XIX.

*Ejusdem. — Thomam exsulantem ab ipso honorifice C
susceptum significat.*

Tenemus firmiter et recolimus, quod dominum
Cantuariensem, virum probatum, pro Ecclesia Dei
exsilium ferentem, nobis per manum tradidistis:
et nos eum sicut commendatum vestrum habemus,
et non quantum volumus ipsi proficimus, sed li-
benter et ex devoto corde eum honoramus. Recor-
damur etiam, quia ipsum in discessu vestro com-
mendavimus vobis, et cum magna precum instantia
petebamus, ut eum foveretis, ut eum exsulem ve-
strum misericorditer respiceretis. Sed sicut dicitur,
et nostram commendationem et exsilium ejus post-
posuit sollicitudo vestra. Sciatis autem quod nimis
turbato animo portaremus ea, quæ dicuntur facta
esse, sicut in Normannia, et in Anglia, et etiam in
Francia prædicatur, nisi eadem emendare satageret
vestra sinceritas. Sciatis etiam quod multi scanda-
lizantur, et in eo quod factum esse dicitur, pater-
nitatem vestram culpam et notare non dubitant.
Nos ipsi admodum indignantes miramur, et magis
mirabimur, nisi integritas vestra ea, quæ dicuntur,
falsa esse ostenderit. Et pro ipsius personæ cala-
mitate tam longa, et pro tollenda infamia ista ex-
pediret vobis et curiæ, in brevi quidpiam et super
hoc facere ex novo et virili consilio. Loqui prolixius,
et edocere sapientiam vestram nobis impræbitur
ad præsumptionem, quia in paucis constat satis esse
dictum sapienti.

XX.

Ejusdem. — De corde S. Thomæ.

ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, LUDOVICUS
eadem gratia Francorum rex, salutem et debitam
reverentiam.

Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui ma-
trem deturbat, neque Creatoris beneficii reminiscit-
tur, qui sanctæ Ecclesiæ illata turpitudine non tri-
statur. Unde specialius est condolendum, et novi-
tatem doloris excitat inaudita novitas crudelitatis:
quoniam in sanctum Dei insurgens malignitas, in
pupillam Christi gladium infixit, et lucernam Can-
tuariensis Ecclesiæ, non tam crudeliter quam tur-
piter jugulavit. Excitetur exquisitæ genus justitiæ,
denudetur gladius Petri in ultionem Cantuariensis
martyris, quia sanguis ejus pro universali clamat
Ecclesia, non tam sibi, quam universæ Ecclesiæ
conquerens de vindicta. Et ecce ad tumulum ago-
nistæ, ut revelatum est nobis, divina in miraculis
revelatur gratia, et divinitus demonstratur, ubi
humanitas requiescit, pro cuius nomine decertavit.
Latres vero præsentium patre orbatæ vestræ pietati
seriem indicabunt, et testimonio veritatis aurem
mitissimam adhibete, et tam de isto negotio, quam
de aliis, ipsis tanquam nobis credite.

XXI.

*Ejusdem. — Hortatur pontificem ad resecanda sua
auctoritate vitia.*

Si beneplacitum est Domino in populo suo, ut
exaltet mansuetos in salutem, instare credimus
tempus et horam, qua judicium sit mundi, et prin-
ceps mundi hujus ejiciatur foras (Joan. XII). Ex-
spectavimus ut videremus diem istum, vidimus et
gavisi sumus. Utinam sicut aspiravit dies, ita et
inclinentur umbræ (Cant. II), fiatque de medio ca-
ligo criminum, et nebula peccatorum, quæ texit
hactenus omnem terram. Videmus et gaudemus
redditam vobis pacem, videamus et per vos reddi-
tos dies bonos, in quibus sibi justitia et pax me-
diante charitatis osculo copulentur. Dies ipsi vitæ
vestræ felicibus limitantur egressibus, quibus novo
et amplectendo miraculo annosior indulta est pro-
lixitas temporum, ut auctior vobis surgat tessera
meritorum. Neque enim frustra credendum est,
quod ideo in vobis hoc donum Ecclesiæ suæ sanctæ
Rex immortalis indulserit, ut antecessores vestros,
quos vincitis diuturnitate rerum, vincatis in beati-
tudine sæculorum. Profecto namque supernus ille
mortalitatis nostræ moderator et arbiter, ideo vos
in diem hanc, sicut confidimus, reservavit, ut ac-
cepto tempore justitias judicetis, et ponatis prava
in directa, et aspera in vias planas: ut restituatis
Jerusalem, sicut in diebus antiquis, ponentes de-
serta ejus, sicut hortum Domini, et solitudinem
ejus quasi delicias. Luxit hactenus et elanguit
terra, confusus erat Libanus et sordebat; sed in-
funditur ecce verna temperies, et de visceribus
terræ bonæ spei germiina reviviscunt. Concussa
sunt namque corda mortalium, judiciorum vestro-

rum timore mollita, ita ut infecundi hactenus A pectoris gleba florente jam cespite, in frugem vitæ melioris erumpat. Ecce jam florent vineæ, jam flores fructus parturiunt; tantum sit, qui capiat vulpes parvulas, et omne reptile venenatum in suæ malignitatis astutia comprehendat. Quod ne consueti turbinis impedire possit occasio, ecce hiems transit, imber abiit et recessit, *tempus putationis advenit* (Cant. II.) Putetur ergo Domine, putetur, et fodiatur vinea Domini Sabaoth, ut sarculo fructificante in usus ampliores exuberet, dum sterilia sarmenta non sustinet. Pacatam vobis hanc vineam reddidit Dominus Deus vester. Vestri erit amodo operis et laboris, ut eam sibi mundam et fructiferam resignetis, stillent super eam montes dulcedinem et colles jucunditatem; et dantibus cælis pluviam, ipsa quoque proferat fructus suos. Date simul et vos voci vestræ vocem virtutis, ut audiant et intelligant universi, quod posuerit vos Dominus in lucem gentium, ut sitis salus ejus usque ad fines terræ. Præsto est enim piæ intentioni vestræ operandi facultas, cui tanta conceditur sanctæ operationis auctoritas. Et ut paucis multa complectar, ad restaurandum Ecclesiæ statum posse adjacet vobis, velitit tantum, et salva sunt omnia. Prope est, ut et ipsa clamet ad vos. *Tantum dic verbo, et sanabitur puer meus* (Matth. VIII). Quis enim non credit auditui vestro? Quis non obedit verbo? Quis non obtemperat Jussioni? Quod etsi reluctari quispiam pro sua malignitate præsumpserit, sonent *exultationes Dei* in faucibus vestris, et *gladii ancipites in manibus* assumantur, ad *faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus; et nobiles eorum in manicis ferreis* (Psal. CXLIX). Fuerit hactenus impossibilitatis et malitiæ temporis, quidquid in Ecclesia Dei circa instituta ecclesiastica pullulavit: superest amodo, ut vobis omnimodis impetetur, si ex vestro neglectu deperat, quod utilitas universitatis exspectat. Agite ergo, agite, ut Ecclesia sancta jam tandem in unitate lucretur, quod amisit in schismate: et damna præcedentium temporum nostrarum resarciat integritas actionum. Omnia omnibus hactenus licuerunt, satisque prodit dissolutio vitæ, quantum enervata sit severitas disciplinæ. Pontifices etenim nostri præsumunt utique, sed pauci qui prosint: bene cum quibusdam agitur, si non obsint. Qui utique in usus vel abusiones mage superfluas equos multiplicant et quadrigas, ut locorum quocunque pervenerint, omnia sumptibus et superfluitate confundant. Non sunt hæ quadrigæ Aminadab, non est hic cælestis exercitus equitatus: Viderint ipsi, ne illorum potius sit forma curruum, quos mediis fluctibus involvit Omnipotens, quando equum et ascensorem dejecit in mare (Exod. XV). Pupillo non judicant, causa viduæ non intrat ad eos. Fitque apud nonnullos eorum, ut sola æstimatio muneris in statera præponderet æquitatis. Cum in villam vel monasterium quodlibet venturus

nuntiatur antistes, regem putetis prodire, non præsumem; tantus est equorum exercitus, tanta caterva comitum, tantus præcedentium populus garcionum. Deinde in lautas epulantium cenas tenuis Ecclesiæ victus exspirat, et alimonia pauperum migrat in delicias convivantium. O si esset, qui parietem foderet, ut radius lucis vibraretur introrsus, qui educeret ad judicium opera tenebrarum, et ad vindictam exigeret umbram mortis. Porro ad hæc omnia corrigenda ostium vobis est apertum in Domino, ut remoto universæ difficultatis objectu currat velociter apostolicus sermo, quem audiat Sion, et lætetur; et filia Judæ in judiciis ejus exsultent. Sicut ergo magnificavit Dominus facere nobiscum, et cum aliis catholicis regibus et principibus orthodoxis, quibus optatum præstitit in vestra exultatione triumphum: ita et ipse in vestris necesse est operibus honoretur; ut celestre sumamus de publici status emundatione tripudium. Sane iste quem deploravimus Ecclesiæ morbus, perpetuum crescit et proficit in languorem, nisi in hoc concilio receperit sanitatem.

XXII.

A... reginæ Francorum perjurio Joannis de Oxenford; Thomam Cantuariensem commendat.

Sanctissimo domino et Patri charissimo ALEXANDRO, Dei gratia summo pontifici, humilis et devota filia ejus A..... regina Francorum, salutem, et cum sinceritate cordis devotum obsequium.

Vobis sicut Patri loquar et domino, cujus honorem dominus meus rex, et ego, et totum regnum nostrum desideramus ut proprium, quia vester honor noster est, et confusio vestra, quam Deus avertat, nostra. Qui vos in patrem suscepimus et dominum, et in circuitu nostro frementium regum, et animam vestram querentium, pro Deo et vobis contemptissimus inimicitias. Audite ergo, si placet, filiam vestram, et in eo quod dictura sum, non sexum contemnatis femineum, sed amantis attendatis affectum. Anno præterito gravissimum in Ecclesia Gallicana scandalum fecit Joannes de Oxenford, qui suo perjurio de Romana tam facile triumphavit Ecclesia. Secuti sunt eum cardinales, quorum bona opera nondum audita sunt in terra nostra, et utinam mala silentio tegerentur. Unde et scandala multiplicata sunt. Nunc autem per novissimos suos nuntios obtinuit rex Angliæ litteras, si tamen adulteratæ non sunt, patentes, quibus statuistis, ut Cantuariensis archiepiscopus, qui jam quadriennio pro justitia exsulavit, sententiam ferre non possit in eum, vel in terram ejus, nec gravamen inferre alicui personæ de terra sua, donec in ipsius gratiam restituatur. Nonne, Pater, ex his litteris habere videtur auctoritatem impune peccandi, et archiepiscopum perpetuo proscribendi? Nam de cætero in arbitrio ejus erit eum recipere in gratiam vel non recipere. Hinc adeo scandalizata est, apud nos tota Ecclesia, ut magis turbari non possit, quia malum exemplum omnibus principibus datum est.

Dominus meus rex, cui archiepiscopum tradidistis, A turbatur plurimum, quod inter manus ejus, si tamen in hac sententia persisteritis, innocens jugulatur. Dolet regnum totum, quod apud vos prævalent hostes nostri. Expectat adhuc dominus meus rex exitum promissionis vestræ, quam nisi citius viderit adimpleri, quid de Romana Ecclesia sperare debeat, edocebatur, et posteri sui. Valet, charissime et sanctissime Pater et Cantuariensi archiepiscopo, si placet, subvenite.

XXIII.

Beati Petri, cognomento Monoculi, Claravallensis abbatis octavi. Queritur, a sæcularibus vexari ordinem Cisterc. litibus, direptione bonorum, etc. et opem pontificis adversus hæc mala implorat.

[Biblioth. Patr. Cisterc., III, 264.]

Crescit diei malitia, et pericula temporis invalescunt; ita ut quos prædixit Apostolus (1 Tim. III), dies sentiamus instare novissimos, in quibus abundante iniquitate, multorum charitas refrigescat. (Matth. xxiv). Specialiter autem adversus filios vestros Cister. ordinem profidentes sæculi hujus mare vadit et tumescit, et objectu sese vestræ protectionis illidens, tota in nos tempestate consurgit. Rugit quodammodo, et circa vectes et ostia quæ posuistis immurmurat: indignans videlicet dictum sibi: *Huc usque venies, non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos (Job xxxi)*. Ecce enim filii mundi hujus, quos prudentiores filii lucis in generatione sua Veritas ipsa pronuntiat (Luc. xvi), invident nobis hoc ipsum quod vivimus; dum eorum per-
C versitas habere non patitur, quo vivamus. Videntes siquidem, quod operibus manuum nostrarum Dominus benedixerit, in viaticum peregrinationis nostræ tota malignitate deserviunt, machinantes omnimodis, ut possint pauperum substantiam vel per calumniam concutere, vel per rapinam. Instaurant lites, exaggerant quæstiones; et si aliter tollere nostra non prævalent, in illius fraudis commenta transiliunt, ut a nobis interdum suam suorumve pecuniam calumniosa penitus, et conficta mutui vel depositi actione reposcant. Deinde lite sub iudice cont. stata, testimonium contra nos venale quidem, sed non veniale producitur, et enervatur undique; sinceritas veritatis improborum testium labefactata perjuriis. Quod utique si dissimulatis et sustinetis i posterum, non nobis Domine, non nobis (Psal. cxliii), sed scurris et epulonibus laboramus: reliquumque est, ut ad vellicandas facultatas nostras non in vacuum currant, quicumque nomen Dei sui in vacuum accipere non formidant. Succurrite proinde, beatissime Pater, et recenti adhuc morbo recens adhibete remedium, ne panes filiorum canes comedant, et stipendia pauperum luxus sibi vindicet et ebriositas comessantium. Alioqui, ut quid mortificamur tota die? Ut quid fratres nostri in laboribus plurimis, in ardoribus abundantius, in frigore supra modum, anxie vitæ modicam stipem ex imis visceribus defossæ telluris

A extorquent? Precamur igitur, quatenus priscae consuetudinistenor vestro nobis privilegio restauretur: ut si quis videlicet ab aliquo monasteriorum nostrorum rem indebitam dubiamne poposcerit, abbas loci rei veritatem in propriæ conscientiæ periculum requisitus, et monachus sive conversus ex obedientiæ virtute jussus alleget; et sic in verbo veritatis eorum ancipitis causæ decisio perseveret. Quod si feceritis, sine aliorum injuria nostra nobis jura servatis. Si vero vobis via forsitan ista minus placet, invenite aliud quantumque remedium, quod cum removerit a pravorum cupiditate perjurium, cessare a nobis faciat solutionis indebitæ detrimentum.

XXIV.

B Ejusdem. — Gratias agit pontifici pro collatis beneficiis, præsertim cœnobio Balernensi (quod est de linæa Claravallis), cujus inchoatum iudicium adversus iniquos celeriter terminari exoptat.

Ibid.)

Quid facimus, pie Pater, quod ad referendas vobis gratias, quas profusa in ordinem beneficentia exigit, nec vires nobis, nec merita suffragantur? Confirmata est in nobis magnificentia vestra; confortata est super nos et non poterimus ad eam, cum tanta sit affluentia benedictionis et muneris, ut inaniter ad recompensationem ejus se erigat nostræ insufficientia paupertatis. Ad Deum igitur humilitate supplicii recurrentes, petimus incessanter ab eo, ut ipse vobis retribuatur piæ actionis præmium, qui præstitit pietatis affectum: et in hoc Ecclesiæ capite gratiæ cœlestis unguenta multiplicet, quæ usque ad simbriam vestimenti ejus jugi pro fluvio inexhaustæ consolationis emanet. Sane in præsentiarum ad pedes vestros pro monasterio Balernensi his tantillas gratias exsolventes accumbimus: pro eo quod sibi justitiam suam sub iniqua diripientium sorte captivam quasi post liminio liberam resignastis, et de ancipitis concertationis salo in portum quietis pristinae reduxistis. Porro adversarius ejus defectu iudiciæ sibi probationis exterritus, paginam rescripti vestri non reddidit, eo utique tenore subnixam, ut si ille a quadragenariæ præscriptionis assertionem defecerit, penes Balernenses fratres possessio restituta resideat, et os calumniantis et æmuli perpetui silentii repagulis obmutescat. Non reddidit ergo, non reddidit, exspectans, ut dicitur, vitæ vestræ finem, ut tunc emortuæ causæ suæ novam denuo meditetur originem. Pie Jesu, quanta est in timidis conscientiis sub tremula meditatione versutia! Justitiam sibi emori suspicatur, nisi justitiæ moriatur antistes, et subobscurum præsagiens de falsitatis obumbratione compendium, publici luminis præstolatur occasum. Ut ergo mentiatur iniquitas sibi, petimus cum debite salutationis honore, ut nisi infra certum terminum jus allegaverit quod reclamatur, promulgatæ taciturnitatis refrænatur objectu: quatenus dum obtentu justitiæ, quam funeris aucupatur eventibus, in tantî Patris fata suspendi-

tur vividæ mucrone sententiæ sua potius injustitia A
moriatur.

XXV.

*Conventus Clarævallis. — Orat conventus pontifi-
cem, ne suo abbate Henrico, qui ad Tolosanum
episcopatum quærebatur, destituatur.*

Discipulorum Christi exemplo ducimur (*Matth.*
VIII), ut in pelago mundi hujus procella surgente
deterriti, ad cœleste præsidium fugiamus a fluctibus.
et quiescentem in puppe vicarium Salvatoris pulse-
mus precibus, clamoribus excitemus. Confidimus
enim, quod navicula Clarævallis, quæ ab olim vos
habet in omni tempestate rectorem, undosis ictibus
etsi colliditur, non quassatur, quandiu inter maris
hujus turbines procellosos tali et tanto gubernatore
dirigitur. Et ut ejus quæ de vobis est, summam
nostræ fiduciæ pernoscatis, non timebimus præsen-
tibus vobis in qualibet commotione naufragium; quia
stabit, si dixeritis, spiritus procellarum. Ecce au-
tem nunc, beatissime Pater, repentini turbinis fra-
gor infrenuit, et tempestas e longinquo prorumpens
horrorem nobis proximæ turbationis invexit. Eccle-
sia siquidem Tolosana proprio destituta pastore,
oculos in abbatem nostrum nostræ pacis æmula ir-
reverenter injecit: tanquam non putet sibi a pro-
pria ruina surgendum, nisi et nobis interim status
nostri machinetur excidium. Quærit et satagit jactu-
ram suam de nostra calamitate reficere: non atten-
dens neque recogitans, quam perverso ordine divi-
nis dispositionibus obviet, si Hebræorum spoliis
Ægyptios locupletet. Nos autem, quorum interest
mutationis hujus pensare dispendium, ad pedes ve-
stros flebili devotione prosternimur, profusis lacry-
mis unanimiter exorantes, quatenus contra hujus
turbinis instantiam tranquillitas nobis vestræ con-
solationis arrideat, ut nullum admittatis de Patris
mutatione consilium, quod plangat in posterum ca-
lamitas filiorum. Scitis enim vos, et nos ipsi expe-
rimento didicimus, quod in variatione magistra-
tuum quantumlibet tenax disciplina resolvitur; et
admissa crebrius mutabilitate pastorum, gregis ple-
rumque sinceritas dissipatur.

XXVI.

*Henrici regis Angliæ. — Pontifici electo gratulatur;
vetit ut ipsum in proprium et spirituales filium
recipiat.*

(Ibid.)

Charissimo domino et Patri suo ALEXANDRO Dei
gratia summo pontifici, HENRICUS rex Angliæ, et
dux Normanniæ et Aquitaniæ et comes Andega-
vensis, salutem et debitam in Christo subjectionem.

Novit satis vestra discretio, quam fideles sanctæ
Romanæ Ecclesiæ antecessores nostri semper existi-
terint, qui in simili casu nonnunquam probaverunt,
cum in sancta Ecclesia, peccatis exigentibus, exor-
to schismate, catholicam secuti sunt unitatem. Hanc
ergo patrum meorum approbans et sequens devo-
tionem, quia vestram electionem veritate, credo,

subnixam, vos in Patrem et dominum, vos in sum-
mum pontificem et catholicum cum universis, tam
clero quam populo meæ potestati a Deo commissis,
in vestris legatis recepi, solemnitate debita et vene-
ratione. Vos igitur clementissime rogo, et cum om-
ni humilitate obsecro, ut me in proprium et spiri-
tualem filium recipiatis, et in meis petitionibus me,
si vobis placet, exaudiat. Latorem præsentium fra-
trem R. in cujus ore mea negotia posui, plenius vobis
exprimenda benigne suscipiatis, et his, quæ ex parte
mea vobis dixerit, assensum et effectum exhibeat.
Ego ad vestram voluntatem sum paratus, et me et
mea vobis expono, arbitrio vestro penitus expo-
nenda.

Teste cancellario, apud Rothomagum.

XXVII.

*Ejusdem. — Sententiam excommunicationis ab epi-
scopo Cantuariensi contra quosdam latam petiti re-
lazari.*

Venerabili Patri summoque pontifici ALEXANDRO,
HENRICUS rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ,
et comes Andegaviæ, salutem et debitam venera-
tionem.

Si devotionis meæ, Pater, erga sanctitatem ve-
stram experimentum quæritis, et quæ in vestræ pro-
motionis initio ad honorem vestrum fideliter a me
gesta sunt, elapsa forsitan a memoria non tenetis,
id saltem quod mandato vestro a me nuper effectu
completum est, precor ut præ oculis habeatis, et
devotionem meam erga vos ex ipsa mei operis at-
tentione plenissime, si placet, advertere cognosca-
tis. Hostem enim mihi infestissimum in meum et
meorum, quod absit! externium tota sua possibi-
litate promptissimum, sedentem mihi semper in
insidiis ut machinetur in me malum, cui convivere,
ut præsens indicat casus, mors mihi est, in regno
cohabitare confusio, hunc mandato vestro vestris
me totum substernens pedibus in pace suscepi, et
de latere meo ducatum sibi providens, ut cum pace
deduceretur ad propria sollicitè procuravi. Quæ ni-
mirum pax non solum sibi, sed et suis plene con-
cessa est, et homines qui meas jam diu carnes ama-
ris, ut sic dicam, morsibus lacerare non destiterunt,
qui per orbem discurrentes sinistris adversum me
mundum rumoribus impleverunt, in regno meo cum
pace suscepi, sollicitè providens ne læderentur ab
his quos læserant, ne ab his quos offenderant, ali-
quid omnino moleste sustinerent. Oportebat itaque
sanctitatem vestram Pater, et mihi prospexisse, ne
malum mihi pro bono redderetur, ne in ejus ad-
ventu cui pacem dederam, et quem cum pace susce-
peram, regni mei pax illico turbaretur, et Ecclesia
regni, quæ nihil tale meruerat, absque audientia
ad falsas ejus suggestiones tanti mole gravaminis
opprimeretur, ut quidam suspensioni, quidam ana-
themati subjecti sint, cum, si defensionis sibi detur
oportunitas, se nil tale meruisse, juvante Domino,
per omnia probare parati sint. Unde sanctitati ve-
stræ devotus supplico ut, si quæ sunt, aut esse pos-

sunt erga me pristinae charitatis reliquiae, sententiam regni mei personis impositam, amore justitiae meaeque petitionis intuitu relaxetis, et si quis adversus eas querelam super quacunquē re moverit, causam aut per vos, aut per quos vestrae discretioni placuerit examinetis, ut in jure pro se quisque respondeat, et judicialem calculum, quem meruisse convincetur, excipiat. Hoc alii non negaretis. Quod si mihi negatum fuerit, dicam, quod doleo, quia nimia me severitate repellitis, et abjectum reputatis. Caetera praesentium latori magistro David, quem mihi commendavit gratia vobis intimanda commisi, quem si mihi compatiendo exaudieritis, corpus meum vobis et animam, quam jam periclitari metuo, Deo conservare poteritis. Valeat et suis exorabilem se praebat sanctitas vestra, Pater.

XXVIII.

Ejusdem. — De libera electione ab ipso Ecclesiae Anglicanae concessa. Badoniensem electum commendat.

Domino papae, dominus rex.

Novit Ecclesia Romana ex longo temporis tractu quantam libertatem antecessores nostri circa institutiones ecclesiarum habuerint, quam nos intuitu Dei et precum vestrarum interventu, secundum admonitiones venerabilium virorum Al[berti] et Th[eodwini] legatorum vestrae sanctitatis ad aequitatem canonicae moderationis temperavimus. Inpraesentiarum itaque liberam electionem Ecclesiae Anglicanae annuimus, ut quae amplius quam vellemus variis impedimentis desolata pastoribus elanguit, uberiori gratia nostrae liberalitatis indulta libertate respiret. Delata igitur ad nos electione Badoniensis Ecclesiae, communicato consilio episcoporum nostrorum, et modum et ordinem electionis canonicae processisse cognoscentes, electi personam honestate morum et litteraturae perspicuum vestrae discretioni commendare dignum duximus. Et quamquam ex longa conversatione inter vos habita vobis ipsae praecipue innotuit, qui et multiplici testimonio vestrae sanctitatis apud nos probabilis existit, pro eo tamen quanta possumus precum instantia supplicamus, quatenus eum talem habeatis, qualem eam nobis habendum saepius praedicastis. Provideat igitur vestra sanctitas, ne invidia nominis nostri efficiat, quominus debitam assequatur consummationem quod hactenus tanta sinceritate processit.

XXIX.

Ejusdem. — Pontificis intuitu archiepiscopo Cantuariensi pacem et amorem suum se reddidisse significat; queritur quod Vivianus et Gratianus, apostolicae sedis legati, promissis de excommunicatione solvenda non steterint, et causantes verbum illud quo nos dignitatem regni nostri salvam fore dixeramus.

ALEXANDRO papae, HENRICUS rex Angliae.

Episcopos nuntios nostros ad pedes paternitatis vestrae direximus, rogantes et supplicantes, quatenus querelis quae inter nos et Cantuariensem vertuntur, finem debitum, justitia mediante, poneretis.

PATROL. CC.

Et tandem placuit benignitati vestrae, ut juxta petitionem nostram de latere vestro legatos nobis mitteretis cum potestatis plenitudine, ut omnes controversias nostras plene decidere et definire possent, remoto appellationis obstaculo. Qui cum in hac potestate, sicut nuntii nostri ad nos reportaverunt, et litteris vestris continebat expressum, quas adhuc penes nos habemus, missi fuissent, sicut per eosdem legatos, cum ad nos pervenissent, accepimus, potestas illa ad injuriam nostram illis subtracta est. Unde cum nos ad omnem justitiam coram eis nos offerremus, praefatus Cantuariensis, qui ita inique et malitiose erga me se habet, sicut vobis et toti mundo innotuit, coram illis justitiae parere omnino contempsit. Ob cujus defectum alios deinceps nuntios ad majestatem vestram transmissimus, per quos litteras vestras recepimus, quas et ipsas adhuc penes nos habemus, in quibus terram nostram et personas regni a praefati Cantuariensis potestate eximebatis, donec ipse in gratiam nostram rediisset. Quod cum ante restitutionem nostrae gratiae, nescimus ob quam causam, immutaveritis, dum alii nuntii nostri adhuc in curia vestra morarentur, et antequam novissimi legati vestri ad nos pervenissent, Vivianus et Gratianus, ipse in personis regni nostri, et in quosdam familiares et servientes nostros, qui singulis diebus nobis assistebant, excommunicationis sententiam promulgavit. Cum vero praenominatos nuntios debito nos honore suscepissemus, qui tam per litteras vestras, quam viva voce protestabantur, quod ad honorem nostrum et regni nostri exaltationem venissent, primo loco de absolvendis excommunicatis tractavimus, qui non solum ad nostram, verum etiam ad vestram et ad eorundem legatorum injuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte vestra nobis proponebant, quantum poteramus, ob reverentiam et amorem vestrum pio assensu descendentes. Proponebant siquidem litterae vestrae, quatenus saepesato Cantuariensi episcopatum suum, pacem et amorem nostrum redderemus. Nos vero, postposito omni honore nostro, communicato consilio Burdigalensis et Rothomagensis archiepiscoporum, Cenomanensis, Redonensis, Bajocensis, Lexoviensis, Constantiensis et Sagiensis episcoporum, Fiscanensis, Beccensis, Sancti Wandergisili, Cadomenensis, Toarnensis, Ceresiensis, Rievallensis, Mortuimarensis, Tyronensis, Belberensis, et quorundam aliorum abbatum, necnon et Gaufridi Autisiodorensis, et quorundam aliorum religiosorum virorum, concessimus ante dicto Cantuariensi, licet ipse, sicut vobis multoties significavimus, absque conscientia nostra et coactione aliqua a regno nostro exierit, ut in bono et in pace rediret, et sessiones suas omnes haberet, sicut habuit quando a regno exivit, et ipse et omnes qui cum eo vel propter eum exierunt, ob honorem Dei, et ob amorem vestrum, salva dignitate regni nostri. Cumque nuntii vestri coram praedictis viris responsum hoc

absque omni contradictione recepissent, excommunicatos illos, qui præsentes erant, absolverunt. Convenit autem inter nos, ut alter eorum, Vivianus scilicet, pro excommunicatis illis qui in Anglia erant absolvendis transfretaret, Gratianus vero ad verba hæc sæpe nominato Cantuariensi transportanda rediret. Mane autem facto cum ab eis, quibusdam negotiis nos trahentibus, accepta ab eis prius licentia, recessissemus, nescimus cujus instinctu, aut quo spiritu, concessis stare recusaverunt, causantes verbum illud, quo nos dignitatem regni nostri salvam fore dixeramus. Quod tam nobis, quam illis qui nobiscum aderant, nullo jure ab eis causari debere videbatur. Nos autem hujus rei seriem ad vestram conscientiam referendam esse duximus, de vestra semper discretionem præsumentes, quod vos in nullo honori nostro derogare velitis, vel regni nostri dignitati, obnixè serenitati vestræ supplicantes, quatenus attente considerantes honorem et utilitatem, quam vobis et curiæ vestræ contulimus, et in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, sic rem temperetis, ne penes vos tantum possint illius perfidi proditoris nostri malitiæ blanditiæ, quantum evidentia tot et tantorum viro-
rum testimoniis corroborata causæ nostræ merita, sed juxta petitionem nostram eos, qui excommunicati sunt, absolvatis, et ne in nos et alios venenum suæ excommunicationis perfundere possit, provideatis. Ne si minus in hac justa petitione nostra exauditi fuerimus, tanquam de vestra benevolentia desperantes, aliter securitati nostræ et honori prospicere compellamur. Et quoniam singula, quæ a nobis dicta sunt et proposita, difficile scripto comprehenderentur, transmittimus ad pedes paternitatis vestræ clericos et familiares nostros, Reginaldum, archidiaconum Saresberiensem, et Ricardum Barre, qui plenius vobis cuncta, quæ hinc inde agitata sunt, exponunt. Quibus in cunctis, quæ ex nostra parte vestræ sanctitati proponunt, fidem indubitanter habeatis. De quorum reditu festinanter maturato vestra, precamur et consulimus sollicitè, provideat discretio, quoniam eorum mora dicturnior periculum et damnum intolerabile Ecclesiæ posset adferre.

XXX.

Ejusdem. — Queritur quod Londoniensis et Saresberiensis episcopi, post appellationem ad pontificem factam, excommunicationis sententia de novo ab archiepiscopo Cantuariensi sint innodati.

ALEXANDRO papæ, HENRICUS rex Angliæ, omnino subjectionis debitæ obsequium.

Vestræ satis innotescit serenitati, quanta me et terram meam affligat molestia, quantis me vexaverit injuriis Thomas ille Cantuariensis adversarius meus, cum, teste conscientia, nihil meruerim, nil gesserim tam vehementi et injuriosa dignum contumelia. A vestra siquidem non credo excidisse memoria, quod iudices sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales a vestra impetraverim paternitate, ut

A super causa ista cognoscerent, sed placuit sanctitati vestræ, ut adversarius meus eximeretur a cognitione, nec potuit vestro præpedita præcepto in lucis venire claritatem innocentie sinceritas. Sæpius etiam, imo semper paratus exstiti in facie Ecclesiæ juri et judicio stare, si vel in minimo deliquissem, quod me fecisse non recolo, prout ratio dictaret satisfacere, et longe amplius quam antecessores mei, qui me præstantiores exstiterunt, Ecclesiæ Cantuariensi fecerint, semper paratus fui facere. Proinde admirari non sufficio, quod permittit prudentia vestra devotum Ecclesiæ Romanæ filium, juri semper stare paratissimum, contra omnem justitiam, ut mihi videtur, deprimi, injuriis præter rationem contumeliis molestari. Nunc itaque inumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, qui alligere non desistit innocentem. Vestra siquidem fullus, ut asserit, auctoritate, devotos et fideles Ecclesiæ Romanæ filios, Londoniensem et Saresberiensem episcopos, post appellationem ad vos factam, juri per omnia parituros, non citatos, non vocatos, non convictos, nullo modo communitos, excommunicationis de novo innodavit sententia. Quibusdam etiam de familiaribus meis anathematis intentat severitatem, nullam adversus eos habens rationabilem causam. Quod non minus ægre fero, quam si in meam propriam personam lata foret sententia. Hoc autem quam sit mihi intolerabile, quam fœvæ meæ et vestræ generet læsionem, vestra non credo incognitum prudentiæ. Videtur etiam quod me quasi derelictum abjecerit paternitas vestra, quia filii non attendit nec curat injuriis, sed ad ignominie et contumeliæ meæ augmentum, flagitiosum in me permittit grassari inimicum: nec reprimit injuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Vestram igitur suppliciter obsecro et adjuro, ut justum est, celsitudinem, ut quem filio debetis, operis exhibitione monstreis affectum, et illatam mihi, et personis meis, et terræ meæ absque ordine judiciario emendare dignemini absque tardatione injuriam. Cum omnimoda etiam devotione attentius supplico, quatenus quidquid prænominatus Thomas adversarius meus, contra juris ordinem, post factam appellationem ad vos, in personas regni mei, clericos et laicos statuit, irritum et vacuum habeatis, teste G. Vasatur episcopo apud S. Macharium in Guasconia.

XXXI.

Ejusdem. — Significat mortem sancti Thomæ Cantuariensis archiepiscopi.

(Anno 1171.)

[MARTEN., *Thesaur. Anecd.* ex ms. S. Michaelis in Periculo maris.]

ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, H. rex Anglorum et dux Normannorum et Aquitanorum et comes Andegavorum, salutem et debitam devotionem.

Ob reverentiam Romanæ Ecclesiæ et amorem vestrum, quem, Deo teste, fideliter quæsi, et constanter usque modo servavi, Thomæ Cantua-

riensi archiepiscopo juxta vestri formam mandati pacem et possessionum suarum plenam restitutionem indulsi, et cum honesto comite in Angliam transfretare concessi. Ipse vero in ingressu suo non pacis lætitiā, sed ignem portavit et gladium, dum contra me de regno et corona proposuit quæstionem. Insuper meos servientes passim sine causa excommunicare aggressus est. Tantam igitur protervitatem homines non ferentes excommunicati et alii de Anglia irruerunt in eum, et, quod dicere sine dolore non valeo, occiderunt. Quia igitur iram, quam contra illum dudum conceperam, timeo causam huic maleficio præstitisse: Deo teste, graviter sum turbatus. Et quia in hoc facto plus famæ meæ quam conscientiæ timeo, rogo serenitatem vestram, ut in hoc articulo me salubris consilii medicamine foveatis.

XXXII.

Ejusdem. — Queritur de rebellionē Henrici, reliquorumque filiorum contra se, et auxilium pontificis implorat.

Sanctissimo domino suo ALEXANDRO, Dei gratia catholice Ecclesie summo pontifici, H. rex Angliæ, dux Normanniæ et Aquitaniz, comes Andegaven. et Cenoman., salutem et devotæ subjectionis obsequium.

In magnorum discriminum angustiis, ubi domestica consilia remedium non inveniunt, eorum suffragia implorantur, quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturnior approbavit. Longe lateque divulgata est filiorum meorum malitia, quos ita in exilium patris spiritus iniquitatis armavit, ut gloriam reputent et triumphum, patrem prosequi, et filiales affectus in omnibus diliteri, præveniente meorum exigentia delictorum. Ubi plenior voluptatem contulerat mihi Dominus, ibi gravius me flagellat: et, quod sine lærymis non dico, contra sanguinem meum et viscera mea cogor odium mortale concipere, et extraneos mihi quærere successores, ne videam de semine meo sedentem super thronum meum. Illud præterea sub silentio præterire non possum, quod amici mei recesserunt a me, et domestici mei quærunt animam meam. Sic enim familiarium meorum animos intoxicavit clandestina conjuratio, ut observantiæ proditorie conspirationis universa posthabeant. Malunt namque meis adhærere filiis contra me transfugæ et mendici, quam regnare mecum, et in amplissimis dignitatibus præfulgere.

Quoniam ergo vos extulit Deus in eminentiam officii pastoralis ad dandam scientiam salutis plebi ejus (Luc. 1), licet absens corpore, præsens tamen animo, me vestris advolvo genibus, consilium salutare deprecans. Vestræ jurisdictionis est regnum Angliæ, et quantum ad feudatarii juris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor. Experiatur Anglia,

(64) Adriano vel Anastasio vel Alexandro qui successive post annum 1153 sedem apostolicam obtinuerunt. Alexandro tamen credimus esse directum.

A quid possit Romanus pontifex, et quia materialibus armis non utitur, patrimonium B. Petri spirituali gladio tueatur. Contumeliam filiorum poteram armis rebellibus propulsare, sed patrem non possum exuere; nam et Jeremia testante: *Nudaverunt laniæ mammæ suas, lactagerunt catulos suos* (Thren. iv). Et licet errata eorum quasi mentis efferatæ me fecerint, retineo paternos affectus et quamdam violentiam diligendi eos mihi conditio naturalis importat. *Utinam saperent, et intelligerent, ac novissima providerent* (Deut. xxxii). Lactant filios mens domestici hostes, et occasione malignandi habita non desistunt, quousque redigatur virtus eorum in pulverem, et converso capite in caudam, servi eorum dominantur eis, juxta verbum illud B Salomonis: *Servus astutus filio dominabitur imprudenti* (Prov. xvii). Excitet ergo prudentiam vestram spiritus consilii et convertatis corda filiorum ad patrem. Cor enim patris pro beneplacito vestro convertetur ad filios, et in fide illius, per quem reges regnant (Prov. viii), vestræ magnitudini promitto me et dispositioni vestræ in omnibus parituum. *Non Ecclesie suæ, Pater sancte, diu Christus servet incolumem.*

XXXIII.

R. comitis Legercestrensis ad summum pontificem. — Petit ipsius protectionem pro monasterio Lyrensi.

(MARTEN., *Thesaur. Anecd.*, I, 477.)

Reverendissimo domino et Patri A. (64) Dei gratia summo pontifici, R. (65) comes Legercestriæ humilis sanctitatis suæ filius, salutem et benedictionem.

Non arbitror, Pater sanctissime, a vestra memoria excidisse, quoniam fideliter bonæ memoriæ pater meus R. comes Leger. quoad viveret vobis adhæserit, quoniam sincera devotione vestram sublimitatem dilexerit, unde sanctitatis vestræ litteras omni plenas paternæ suavitatis affectione recipere meruit; quas ego adhuc in memoriam ejusdem dilectionis simul et promissionis vestræ diligenter reservo. Promissum est enim quod dilectio hæc et benignitas ad hæredes ejus transmitteretur. Qua promissione animatus, flexis genibus cordis vestræ pietati supplicio, quatenus ego, qui terrenarum possessionum ejus hæres esse videor, vestræ sanctitatis interventu virtutum ipsius imitator existam. Super causa pro qua præsens lator ad vos transmissus est, hoc vestræ paternitati, cui non est tutum mentiri, significo quod Joannes Cn.... injuste vexat monachos de Lyra super decimis de dominiis meis de Sapewich et de Ringeston. Ex quo enim Normanni Angliam sibi subjugaverunt, semper antecessores mei cuicumque volebant prædictas decimas dare solebant R. comes de Mellent avus meus, memoratas decimas monachis de Prætellis quondam dederat, quas cum dñu tenuissent, vexatione præpositorum qui eas villas tenerunt

(65) Robertus, filius Roberti de Melento, de quo Willelmus Gemmeticensis libro octavo *Historiæ Normannorum*, cap. 41.

graviter oppressi, questi sunt comiti de Mellent, A avo meo, quod in collectione decimarum per ministrorum suorum protervitatem adeo vexabantur, ut parum utilitatis inde perciperent; sicque crebro conquesti sunt monachi, donec avus meus decimas in dominium suum vertens, monachis de Pratelis quamdam villam quæ Expectesberi dicitur in præsentationem earumdem decimarum donavit, quam adhuc tenent. Vir bonæ memoriæ Rob. comes pater meus quandoque easdem decimas præpositis suis cum alia firma sua tradidit. Tandem prout erat vir justus et timoratus, saniori usus consilio, tractans secum quod aliquando decimæ exstiterant, licet per præfatam villam commutatione postea facta in dominium suum jam versæ fuissent, ad proprios usus eas amplius retinere noluit, sed clericis suis eas donavit, primum Petro medico, deinde Adæ de Ely. Circa novissima vero agens, volens eas certo assignare, me præsentem cum multis aliis, petitione etiam mea, supradictas decimas monasterio Lyrensi et fratribus ibidem Deo servientibus in perpetuam eleemosynam dedit, et scripto et sigillo suo eis confirmavit. Porro tantus vir, tam discretus et timens Deum nequaquam credendus est, præsertim in extremis positus, eas loco venerabili et religioso legare voluisse, nisi certus esset, nulli antea assignatas fuisse. Inde est quod paternitati vestræ obnixè supplico, quatenus intuitu pietatis et justitiæ aures misericordiæ vestræ justæ petitioni monachorum Lyrensium aperire dignemini, et audito religiosorum et bonorum virorum testimonio, vestra se gaudeant protectione ab injustis calumniatoribus illius vexationibus liberari. Valete in Christo.

XXXIV

Willelmi, S. Petri ad Vincula presbyteri cardinalis, ad Manuelem imperatorem. — Hortatur ut cum Ludovico rege Francorum pro defensione Romanæ Ecclesiæ fœdus ineat.

[DUCESNE, *Rer. Franc. Script.*, IV, 490.]

MANUELI, Dei gratia serenissimo imperatori, semperque Augusto, WILLELMO eadem gratia S. Petri ad Vincula presbyter cardinalis, salutem et continuæ posteritatis augmentum.

Ex imperialibus gestis, et ipsorum augmentis operum cognoscentes, quantis honoribus prædecessorum vestrorum reverentia, Christianorum omnium matrem sacrosanctam Romanam Ecclesiam sublimaverit, quantisque donaverit privilegiis, in-tuentes: et quanta eidem Ecclesiæ a barbarorum tyrannide fuerint inflictæ gravamina, ex quo imperatorium nomen noscitur ab illis usurpatum; merito excellentiam vestram singulari quadam intentione diligimus, et imperium vestrum perpetua servari stabilitate optamus, atque indeficientibus incrementis semper promoveri. Inde est quod desideramus, ut jam dictam Romanam Ecclesiam debita velletis ratione diligere, cum Christianissimo ac vere catholico domino Ludovico illustrissimo rege

A Franciæ, qui eidem Romanæ Ecclesiæ, et beatissimo Patri nostro Alexandro vera fide et integra devotione astringitur, firmum curaretis amicitie fœdus inire: ut quasi funiculum triplicem, qui difficile rumpitur, contextentes, trium potestatum viribus adunatis, dignitates ut vestras invicem conservare posselis intemeratas et inconcussas, et honores vestros alternis auxiliis ampliare. Hac igitur consideratione inducti, quoniam per venerabilem virum archiepiscopum Beneventanum accepimus id celsitudini vestræ complacitum, præfato regi Franciæ diligentius persuadere studuimus ut, mediante sanctissimo Patre nostro Romano pontifice, certi vobiscum amoris fœdus iniret, et perseverantem pacem firmaret; et indubitantes confidimus, quia B si per idoneos nuntios et litteras hoc, prout congruit, volueritis postulare, verbum illud auctore Domino gratum sortiatur effectum. Ut autem de apostola:u supranominati Patris nostri nulla menti vestræ valeat remanere dubietas, litteras memorati excellentissimi regis majestati vestræ fecimus destinari, et quod de voluntate ipsius super amicitia vobiscum firmanda percepimus, præsentem epistolam vobis curavimus intimare. Vestræ itaque sublimitatis et circumspectionis erit, si hoc vobis placet, semota procrastinatione rescribere: et verbum istud ad Ecclesiæ Dei exaltationem, et imperatorii culminis solum communiendum propensius et extollendum, citius executioni mandetur, sollicitudinem atque C operam vigilantius adhibete.

XXXV.

Ottonis diaconi cardinalis S. Nicolai de Carcere Tulliano. — Pro Gilberto Londoniensi episcopo.

Venerabilis frater noster Londoniensis episcopus apud majestatem vestram plurima commendatione non indiget, quia, charissime Pater, sicut bene novit experientia vestra, et ejus persona honesta est, et erga vestrum apostolatam ipsius devotio manifesta. Laborat utique, et operam prompta voluntate daret efficacem ad honorem Dei et Ecclesiæ in negotio archiepiscopi, sicut credimus et ex parte cognoscimus, sed sicut et nos ipsi experti sumus, non avert fructum sermo commonitoris, nisi in corde regio operetur primum virtus et gratia salvationis. Precamur igitur pietatis vestræ clementiam ut oculo clementiori eum respiciatis, et eum tanquam virum fidelem, honestum, ac religiosum habeatis. Sinistra enim quæ cum essemus apud vos de ipso audivimus, nequaquam vera esse cognovimus, sed falsa.

XXXVI.

Philippi comitis Flandrensis. — Pro Thoma Cantuariensi.

ALEXANDRO papæ, PHILIPPO comes Flandriæ.

Multas sanctitati vestræ refero gratias, quod pro venerabili viro, et Deo, sicut creditur, amabili, Thoma Cantuariensi archiepiscopo, tam benigno et tam paterno affectu mihi scripsistis. Hinc enim spero quod contra Ecclesiæ inimicos ipsius eritis per omnia adjutor et protector. Unde et ego nunc

versâ vice paternitati vestræ, quantas valeo, preces A
 perrigo, quatenus jam dictum Cantuariensem, omni gratia, metuve tereno postposito, diligatis et foveatis. Alioquin nobis et universo mundo grande fieret scandalum, et exemplum perniciosum, vestra etiam admodum læderetur opinio. Sed exurgatis in ira vestra, et inimicos Ecclesiæ debellate, et sic erit Deus vobiscum. Et moveat vos, quod jam dictus archiepiscopus, cum adhuc militans sæculo in domibus regum esset nutritus, pastorales tamen sudores non recusavit, imo propter justitiam et Romanæ Ecclesiæ fidem exulare ubique prædicatur. Accedit etiam malorum cumulo, quod fratres sui ab ipso divisi sunt, sicut jam undique divulgatur, et pugnam suam instituentes, ipsum jam præ paupertatis angustia in sollicitudine latitantem ad B
 vestram præsentiam appellaverunt. Sed vestrum est, Pater sancte, considerare diligenter et attendere, qualis sit appellatio hæc, quæ ob aliud non videtur facta, nisi ut opprimatur justitia, et sinem non habet Ecclesiæ pressura. Nos vero omnes, et regni Francorum principes, exspectamus et desideramus, ut isti, qui propter honorem Dei et vestri nominis exsulat, dignum, prout meruit, tribuatis auxilium, et Ecclesiæ inimicos, qui dolis et circumventionibus, minis etiam querunt justitiam subvertere, et vestram deludere prudentiam, sicut justum est, repellatis. Id etiam affectuose vestræ paternitati supplicamus, ut Cantuariensem Ecclesiam intuitu præsentis laboris sui ad pristinas et debitas dignitates reformetis. Valeat sanctitas v- C
 stra, Pater.

XXXVII.

Willelmi Papiensis episcopi. — Ejusdem argumenti ac epistola superior.

Domino papæ, WILLELMUS Papiensis.

Expedit, beatissime Pater, et quadam ratione tenemur, ut devotionem, quam in vestris et Ecclesiæ filiis evidentibus experimur indicia, apostolica celsitudo nostra significatione cognoscat, quatenus et nos officii debita persolvamus, et vos talium fidelitate comperta ipsos specialius diligatis. Cum igitur venerabilem fratrem nostrum Londoniensem episcopum apostolatus vestro et universæ Ecclesiæ Dei in omnibus devotum et fidelem senserimus, ipsum paternitati vestræ duximus attentius commendandum, ne suæ sinceritatis meritum penitus evacuetur a gratia. Quippe ipse est, qui liberius inter cæteros regem arguit, exhortatur, et increpat, nec adeo pro veritatis suæ veretur constantia, quin semper eum ad meliora provocet et reducat, et nisi tantum hactenus restitisset, res utique posset in deteriora demergi. Si autem apud vestrarum aurium sublimitatem fuerit ab aliquo fortasse suggestum, quod idem episcopus causam Cantuariensis cum rege perverterit in hac parte, domine mi, suam innocentiam arbitramur, sicut qui ejus intentionem circa hoc satis aperte comperimus, et ad ejusdem Cantuariensis bonum, ipsum sæpe vidimus labo-

rantem. Proinde nos ejus devotionem et animum attendentes, sanctitatis vestræ clementiam his precibus petimus exoratum habere, quatenus suæ fidelitatis obtentu nuntios ipsius apostolica mansuetudo benigne recipiat, et eidem episcopo ita vestræ gratiæ confidentiam impendatis, ut ipse laudabile propositum attentiore studio prosequatur.

XXXVIII.

Willelmi Papiensis et Ottonis cardinalis. — De controversia Henricum inter Anglorum regem et Thomam agitata.

Beatissimo Patri ac domino, Dei gratia summo pontifici, WILLELMUS et OTTO, eadem gratia cardinales, salutem et subjectionis obsequia, tam devota, quam debita.

Venientes ad terram illustrissimi regis Anglorum controversiam, quæ inter ipsum et Cantuariensem archiepiscopum vertitur, vehementius quam vellemus invenimus aggravatam. Asserebat enim rex, et suorum pars melior, quod idem archiepiscopus serenissimum regem Francorum in eum graviter incitaverat, et comitem Flandrensem, consanguineum suum, qui nullum prius gerebat rancorem, ad ipsum subito disfidendum, et guerram pro posse faciendam induxerat, sicut sibi pro certo constabat, et evidentibus patebat indicia. Siquidem cum idem comes ab ipso rege amicabiliter discessisset, archiepiscopus in propria persona ad loca guerrarum accedens, tam regem Franciæ, quam memoratum comitem ad guerram pro viribus incitavit. Cum igitur apud Cadomum primo jam dicti regis Angliæ colloquio fruemur, paternitatis vestræ litteras, sicut decuit, manibus regi reddidimus, quibus diligenter consideratis et perlectis in medio cum ab aliis, quas pro eodem negotio prius a vobis receperat, minus continentem, et aliquatenus dissentientes viderentur, rex acri crepit indignatione peruri, et eo gravius, quod se procul dubio scire dicebat præfatum archiepiscopum, postquam a vobis divertimus, litteras recepisse, quibus a nostro penitus fuerat exemptus judicio, ut in nullo cogere- D
 retur ante nos respondere. Affirmabat insuper, quod ea quæ vobis de antiquis consuetudinibus Angliæ fuerant intimata, falsitati potius subjacebant quam veritati possent inniti: quod utique viva voce attestabantur episcopi. Offerebat etiam, quod si qua tempore suo consuetudines in regno Angliæ viderentur adjectæ, quæ statutis ecclesiasticis obviarent, nostro libenter arbitrio in irritum revocaret. Nos vero, archiepiscopis, episcopis et abbatibus terræ suæ nobis adjunctis, cum omni diligentia studuimus facere, ne rex nobis spem pacis omnino subtraheret, sed ad id potius se permetteret inclinari, ut cum archiepiscopo tam de pace quam de judicio loqueremur.

Sic ergo proprios clericos nostros ad eum cum litteris dirigentes, certum sibi locum et tutum indiximus, ubi in festo Sancti Martini secum possemus commiscere sermonem. Ipse tamen quædam

excusationes prætendens, diem festi transtulit in octavas, quod utique in cor regis altius quam crederemus ascendit. Cum autem sæpe dictus archiepiscopus, licet nos ei offerremus ducatum, in exitu terræ regis Angliæ versus Franciam nullatenus nobis vellet occurrere, nos sibi deferre cupientes in terram regis Franciæ ad locum, quem ipse mandavit, accessimus, ne per nos staret, quod ad suum debebat redundare profectum. Cumque jam nuntiatum esset colloquium, in primis ei cum multa sedulitate cœpimus persuadere, et attentius exhortari, quatenus erga dominum regem, quippe qui multa in eum congesserat beneficia, eam humilitatis ostenderet speciem, quæ nobis opportunam quærendæ pacis materiam ministraret; ad hæc autem ipse cum suis in parte secedens, habito tandem consilio nobis proposuit, quod se satis apud regem humiliaret, salvo honore Dei, et Ecclesiæ libertate salva, et etiam honestate personæ suæ, et possessionibus ecclesiarum, et amplius sua et suorum salva justitia. Quibus taliter enumeratis, nos ei diligentius suadentes, quod non necessarium erat ad specialia descendere, cum ipse nec certum aliquid nec speciale proferret, subsequenter ab eo quæsimus, utrum super quæstionibus, quæ vestris erant litteris adnotatæ, vestrum vellet subire iudicium, sicut rex et episcopi prius promiserant se facturos. Ad quod ipse nobis quærentibus in promptu respondit se non a vobis inde recepisse mandatum: sed si prius ipse cum omnibus suis integre restitueretur, tunc secundum quod ab apostolica sede reciperet in mandatis, in hac parte procederet. Si ergo a colloquio redeuntes, cum verba ipsius nec ad iudicium provenirent, nec ad concordiam, nec aliqua ratione vellet causam intrare, ea quæ nobis innotuerant, regi manifestare curavimus, plura siquidem, prout decuit, reticentes, et temperantes audita. Nobis itaque locutioni finem facientibus, rex et magni viri, qui secum aderant, cœperunt asserere, quod esset deinceps absolutus, ex quo archiepiscopus recusabat iudicium. Cum ergo post multam regis perturbationem archiepiscopi, episcopi et abbates regni Angliæ cum non paucis pariter clericis a nobis instanter perquirerent, utrum prænotatum archiepiscopum seu ex aliquo speciali mandato, seu ratione legationis ad iudicium possemus distringere, et in hac parte nobis facultatem deesse cognoscerent, timentes ne prætaxatus archiepiscopus, abjecto iudiciario ordine, sicut alia vice fecerat, aliquibus regni personis gravamen inferret, quoniam nostra sibi taliter inutilis erat præsentia, et ad tutelam contra episcopum minus sufficiens, unanimi sumpto consilio ad vestram communiter audientiam appellarunt, appellationi terminum præfigentes in hiemali festo Sancti Martini, interim se et sua sub apostolica protectione ponentes, et quaslibet regni personas, nec non et universum regnum sub ejusdem appellationis includentes edicto. Denique nos negotium

A istud in maximum Ecclesiæ detrimentum vergere cognoscentes, supradicto archiepiscopo auctoritate vestra et nostra prohibendo mandavimus, ne de cætero, tum quia vestris erat inhibatum litteris, tum quia solemniter fuerat appellatum, in præscriptum regnum vel personas, vel ecclesias regni aliquid gravaminis attentaret. Apostolicæ itaque circumspeditionis erit attentius providere, ne idem negotium in grave damnum Ecclesiæ vertatur, sicut hi, qui attendunt profectus Ecclesiæ, verentur et timent.

XXXIX.

Prioris et conventus Cantuariensis. — Pro R. Wintoniensi electo.

Domino papæ, prior Cantuariensis et conventus.

B Eos vobis securius commendamus, quos sincerius diligimus, et quos ad sanctam Romanam Ecclesiam sinceriolem credimus habere charitatem. Horum unus et in primis fere primus est pater pauperum et mœrentium consolator, protector noster in augustiis, venerabilis frater noster R. Wintoniensi electus, quem ad hoc, ut fidelium spes est, ad ecclesiæ suæ regimen Christus elegit, ut adversariis ejus e regione possit ascendere et se murum opponere pro domo Israel, et potenter conterere justitiæ inimicos, et justis debitum conferre subsidium. Majestatis itaque vestræ pedibus provoluti, quotquot sumus, attentius supplicamus, quatenus eum ad expediendas propriæ Ecclesiæ necessitates et aliorum consolationem faciatis maturitate adhibita promoveri: et ut precibus ejus, quas non nisi in Domino facturus est, gratia vestræ favor accedat. Valet.

XL.

Odonis prioris et conventus Cantuariensis. — Quod celebratis regis mandato electionibus, et unanimi consensu R., ejusdem conventus monacho in abbatem electo, rex junior electionem irritam fecerit.

Domino papæ, Odo prior et conventus Cant.

D Calamitates, quas Ecclesia nostra pleno decennio jam sustinuit, apostolicæ sedi non possunt esse incognitæ, quia eas totus Christianus orbis agnovit. Si causa quæritur, justitia se ostendit, apparet libertas Ecclesiæ, reverentia sedis apostolicæ, cujus auctoritas evacuabatur in partibus nostris, se esse protestatur, pro qua et gloriosus martyr Christi occubuit: pro qua fratres et alumni Ecclesiæ proscripti diutius exsulare coacti sunt, et habiti sicut oves occisionis, spectaculum facti sumus et hominibus et Deo et angelis, et persecutorum Christi canticum tota die. Attestatur his apud nos effusus martyrurum sanguis, sed is præcipue qui de terra clamans ad Deum fidelium devotione defertur in universum orbem. Sed benedictus Deus, benedictus apostolatus vester qui nos consolatus est, dominorum cardinalium gratia Dei cooperante industria, in tribulatione nostra, ut post angustias tanti naufragii ad debitæ libertatis portum accessisse videatur Ecclesia, ut abominationes Ægyptiorum Deo suo secure valeat

immolare. Nuper enim emanavit ab eis mandatum A sit, et de fidelitate quam patres et majores nostros ad Ecclesiam Romanam semper habuisse recolimus, et de paucorum consilio, ut pro reverentia nominis vestri consecratio differretur. Speramus enim indubitanter quod tanto majorem inveniet in oculis clementiæ vestræ necessitas Ecclesiæ nostræ gratiam, quanto majorem etiam cum irreparabili dispendio nostro vobis honorem videbitis esse exhibitum. Scitis, Pater, quia nos supra modum oppressit dira et diuturna calamitas. Videtis quam tristitia fuerint, quam periculosa sint, et quanto periculosiora, ut timetur, immineant tempora. Occurrit irreparabilis, quam Deus avertat, desolatio, recidivam veremur tempestatem, grandisque necessitas solatium desiderat festinatum.

Is est R. ecclesiæ nostræ ab adolescentia sua monachus, et apud nos ad omnes promotus ordines, prior monasterii Doverensis, morum honestate et litterarum eruditione conspicuus, modestus in verbo, providus in consiliis, discretus in opere, in habitu et gestu veram temperati animi exprimens formam. Decentissime sacerdotis explet officium, zelus Christi succensus est in corde ejus, manum suam libenter aperit inopi, liberalitatem gaudenter exercet, et exteriorum sollicitudinem laudabiliter administrat. Quid mirum ergo si in tantum et talem virum universi libentissime convenerunt, qui etiam rapendus fuerat, si aliter haberi non posset? Cum ergo libere et secundum institutionem sacrorum canonum fuisset electio ejus celebrata, regius (ut mos est) accessit assensus: eligentes prosecutus est plenus favore clamor, debita laude Dei tota cœpit Ecclesia resultare. Ad metropolitanam sedem cum electo provinciales episcopi aliarum ecclesiarum electi pariter accesserunt; pro ritu gentis et majorum consuetudine solemniter inthronizatus est. Grata Deo, et ab hominibus desiderata ipsius instabat consecratio, cum ecce ex improvviso litteræ regis junioris nomen præferentes prolatae sunt, quibus protestabatur se appellasse adversus electiones quæ suum non haberent assensum. Litteræ quidem ex variis causis et probabilibus signis arguebantur suspectæ, eisque fidem non esse habendam erat sententia plurimorum, præsertim in tanto discrimine, ubi libertas potuit periclitari et animarum salus, et Ecclesiæ protelari desolatio, et rerum jactura irreparabilis. Causas enumerare longum est, sed utique pro rege illo præsumi debuerat, quod cum periculo suo et temporali æmulum compendio nollet Ecclesiam diutius captivari. Sed licet præfate litteræ sapientioribus non inagni viderentur esse momenti, de humilitate tamen et devotione ipsius electi proces-

sit, et de fidelitate quam patres et majores nostros ad Ecclesiam Romanam semper habuisse recolimus, et de paucorum consilio, ut pro reverentia nominis vestri consecratio differretur. Speramus enim indubitanter quod tanto majorem inveniet in oculis clementiæ vestræ necessitas Ecclesiæ nostræ gratiam, quanto majorem etiam cum irreparabili dispendio nostro vobis honorem videbitis esse exhibitum. Scitis, Pater, quia nos supra modum oppressit dira et diuturna calamitas. Videtis quam tristitia fuerint, quam periculosa sint, et quanto periculosiora, ut timetur, immineant tempora. Occurrit irreparabilis, quam Deus avertat, desolatio, recidivam veremur tempestatem, grandisque necessitas solatium desiderat festinatum.

Pietatis itaque vestræ pedibus provoluti supplicamus attentius, et tota nobiscum supplicat Ecclesia Anglicana, quatenus provisum a Deo nobis pastorem data plenitudine potestatis, prout sanctitas vestra melius viderit expedire, auctoritate apostolica adversus eos qui ruinas ecclesiarum perpetuare machinantur, roborare dignetur, ut prædecessorum suorum apostolico munimine fretus, secundum quod ei Deus inspiraverit, vestigia valeat imitari. Supplicamus, inquam, vos, Ecclesia supplicat, supplicant et patroni Ecclesiæ nostræ gloriosi martyres et confessores, et consona voce omnium sanctus Thomas iterat et multiplicat preces. Donec sacratissimum cor vestrum verbum bonum, verbum consolatorium nobis eructet, squalida lugebit sponsa Christi, nec est qui eam consolari valeat, donec antistitem suum recipiat in plenitudine potestatis. Qui pedes vestros nequimus, ut volumus, lacrymis rigabimus genas nostras, nec erit eis requies quoadusque eas, Deo miserante, abstergat clementiæ vestræ.

XLI.

Rogeri Eboracensis archiepiscopi. — Gratias agit pro exhibitis sibi ab Alexandro beneficiis. Gilbertum Londinensem episcopum commendat.

Si mihi præsto esset facundia quæ Tullianum redoleret eloquium, nequaquam posset, dulcissime Pater, sufficere ad exprimendam beneficii quantitatem, quam innatæ bonitatis vestræ motu proprio mihi nuper exhibuistis. Ego enim jam per annum et eo amplius in carcere positus, quo mendax me detrudi fecerat invidia, in tenebris straveram lectulum meum, et panem meum in suspiriis manducabam, potum temperans in lacrymis, donec manus consolationis vestræ eductum de lacu miseræ et inferno inferiori, regioni me restituit viventium, et auræ superiori. Jam purpuratos, ut prius, non erubesco, nec potentium præsentiam declino. Sed qui hactenus ad Dominum meum oculos levare non audebam, pristinae redditus libertati labia audacter aperio ad exorandum non solum pro me, verum et pro his, quos diligo, maxime cum tales sint, qui vita et eruditione inter præcipuos numerantur. Vir clarissimus dominus Londoniensis, qui ab exordio promotionis suæ, etiam apud eos, qui foris sunt,

semper honorabilis habitus est, et suave olentis opionis, vir utique et naturæ bonis abundans, et ingenii facultatibus, quorum finibus minime contentus, ea religionis diuturno et districto cultu excoluit. Hunc lacessivit invidia, integritatem ejus lacerare tentans, quæ supra firmam petram fundata non poterit sentire defectum. Ut enim de his aliqua tangamus, quæ ipsi ab ænulis imposita sunt, pro certo, domine, sciatis quod dum adhuc viveret dominus Cantuariensis, in Anglia me, præsentem, dominum regem sæpe rogavit, ut juxta mandati vestri formam ad pacem animum suum inclinaret. Apud Cadomum vero, cum ex his quæ dominus rex a multis audierat, indignatio ejus adversus jam dictum archiepiscopum plurimum recruidisset, quantum potuit ad leniendum motum illum vehementem, etiam cum lacrymis, adhibuit diligentiam. Cujus, domine, si placet, annos senio graves attendite, corporis debilitatem respicite, quam non solum ætas induxit, sed et assiduæ vigiliæ et crebra jejunia. Solutisque vinculis, quibus tenetur, eum liberum reddite, et una nobiscum onera possit Ecclesiæ sustinere.

XLII.

Canonicorum Remensium. — Pro Thoma Cantuariensi.

ALEXANDRO papæ, canonici Remenses.¹

Invalescunt, Pater, scandala temporibus nostris, ut in auctoribus eorum compescendis et conterendis virtus vestra clarius elucescat. Confidimus enim, quod Satanam conteret sub pedibus vestris, qui in membra ejus, capita schismatis loquimur, condignam et gloriosam exercuit ultionem. Exerat ergo, si placet, quoniam tempus est, in incentores schismatis, et tortores Ecclesiæ gladium Petri dextera vestra, et venerabilem dominum Cantuariensem, qui pro justitia jam quinquennio dignoscitur exsulare, saltem nunc tandem miseratione debita consoletur. Siquidem justitia ejus nunc manifesta est, sicut advertere potest vestra paternitas ex litteris sanctissimi viri Simonis, prioris de Monte Dei, qui quod vidit et audivit in executione mandati vestri, hoc testatur. Vir utique plenus auctoritate fidei, cujus verba apud nos et reliquos, qui hominem noverunt, multorum præponderant juramentis. Quis unquam præter Cantuariensem a Christiano in quacunque obligatione coactus est velexactus honorem Dei reticere? In vos omnium oculi diriguntur, studiosius expectantes, quam consolationem præstabitis confessori, quem exitum causæ Dei, qua severitate tantam compescetis audaciam. Vestris itaque pedibus provoluti supplicamus attentius, ut prospiciatis honori vestro et Ecclesiæ libertati; quia sublevatio unius erit indubitata consolatio plurimorum. Si enim tam sincera causa in conspectu vestro periclitatur, quis audebit de cætero sæculi potestatibus, quamlibet malitiam attentantibus, obviare? Valeat semper sanctitas vestra.

XLIII.

Rotrodi Rothomagensis archiepiscopi. — Humiliter precatut ut in causa S. Thomæ cum rege mitius agat.

Evocati a Domino nostro rege cum venissemus ad curiam, et cum vestris legatis jam aliquantulum processum esset super mandatis vestris, ex veracissimo archiepiscoporum et episcoporum relatu, qui ad hoc convenerant, et quibus nimirum credimus, sicut nobis, auditu comperimus quod nuntios et litteras vestras dominus rex Anglorum tanto majore lætitia et alacritate suscepit, quanto majorem ei benignitatis vestræ gratiam promittere videbantur. Unde petitione vestra de pace Cantuariensis archiepiscopi, et suorum reditu consilio archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, et religiosarum personarum et optimatum regni sui, pro amore vestro benignius exaudita, eum ad archiepiscopatum suum redire, ipsumque cum omni integritate, quam tenebat quando exivit, recipere, et deinceps bene et in pace possidere ad honorem Dei, salva nimirum regni sui pristina dignitate, concessit. Cum igitur inter dominum regem et nuntios vestros super hoc tractatus prolixior incidisset, in verbo utrinque complacito novissime convenerunt; ita scilicet ut eos, qui præsentem aderant, statim absolverint, et ad eos, qui erant in Anglia, absolvendos alter eorum, magister videlicet Vivianus, illico transire, alter citra mare ad executionem conductæ pacis consenserit remanere. Postmodum vero, revocato consensu verbum, quod jam susceperant, conservandæ in futurum regis dignitatis, admittere noluerunt, ea quæ jam salubriter quidem disposita fuerant, exsequi recusantes. Ego itaque cum præfatis non contemnendæ auctoritatis personis, quæ aderant, pro bono tantæ pacis missus omni vigilantia et sollicitudine institi, ut sicut dictum fuerat, præposito honore Dei, et regni stante antiqua dignitate, ut dignum est, nuntii vestri verbum optimum, et omni acceptatione dignum regis dignitatis cum gaudio susciperent, ne tantum bonum remaneret. Et cum in hac nostra persuasionem multum laboratum esset, et nihil elaboratum, doluimus plurimum, præsertim cum constet nobis pro certo, quod in observatione regis dignitatis libertas aut dignitas ecclesiastica nullatenus prægravetur. Siquidem dignitas ecclesiastica regiam provehit potius, quam admittit dignitatem, et regalis dignitas ecclesiasticam potius conservare, quam tollere consuevit libertatem: etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica et regalis occurrunt, cum nec reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Genibus itaque pietatis vestræ, quanta possumus devotione provoluti, sanctitatem vestram suppliciter obnixque deprecamur, ne sapientia vestra quasi litterarum apices et conceptiones verborum potius, quam rem ipsam duxerit amplectendas, sed secundum a Deo

datum vobis spiritum discretionis id agite, ne causa unius in multorum et fere innumerabilium perniciem convertatur. Quia ad bonum pacis quandoque magis proficit mansuetudo gratiæ, quam severitas disciplinæ.

XLIV.

Ejusdem. — Pro Gilberto Londoniensi episcopo.

ALEXANDRO papæ, ROTRODUS Rothomagensis archiepiscopus, obedientiam et reverentiæ plenitudinem.

Perseverans in corde nostro desiderium videndi optatam serenitatis vestræ præsentiam, ipsa dilatione quotidie augmentatur. Super his, quæ in instanti attinent ad venerabilem et clarissimum fratrem nostrum Gilbertum Londoniensem episcopum, cujus vita, et scientia, et morum mansuetudo ibique suaviter redolet, sanctitati vestræ notificamus, quod cum in secretissimo essemus colloquio, in quo tantum aderat rex Angliæ et nos duo, ubi de salute animæ regis agebatur, ipse viriliter et discrete cum omni instantia summiopere laborabat, ut pacem perquireret domino Cantuariensi, et in omnibus locis, tam in privatis quam in publicis colloquiis ad perquirendam hanc pacem et reformandam omnem adhibuit diligentiam et sedulitatem. Unde plurimum miramur, quod contra eum aliquid egit dominus Cantuariensis. Si enim de propria voluntate absque alterius suggestione hoc fecit, in fratrem innocentem deliquit; si vero aliquorum suggestione, scimus falso fuisse suggestum. Inde est quod totis viribus nostris et tota animi devotione vestram benignissimam exoramus clementiam, quatenus innocenti fratri super gravamine a domino Cantuariensi illato pietatis vestræ viscera aperialis. Conservet Deus Ecclesiæ suæ personam vestram per tempora longa incolumem.

XLV.

Episcoporum Cantuariensis Ecclesiæ suffraganeorum. — Partes regis contra metropolitanum suum suscipientes, ad sedem apostolicam appellant, et diem Ascensionis Dominicæ appellationis terminum sibi petunt assignari.

Patri suo et domino, summo pontifici ALEXANDRO, provinciæ Cantuariensis episcopi, et personæ per eorumdem diœceses locis pluribus constitutæ, domino patrique, debitum charitatis et obedientiæ famulatum.

Vestram, Pater, meminisse credimus excellentiam, vos devotum filium vestrum, dominumque nostrum charissimum, illustrem Anglorum regem, per venerabiles fratres nostros, Loudoniensem et Herefordensem episcopos, directis jamdudum litteris convenisse, et de corrigendis quibusdam, quæ sanctitati vestræ in ipsius regno corrigenda videbantur, paterna gratia commonuisse. Qui mandatum vestrum debita veneratione suscipiens, ut satis notum est, ad vestra quidem monita non iratus intumuit, non elatus obedire contempsit, verum agens gratias paternæ correptioni, Ecclesiæ se statim submisit examini, asserens de singulis, quæ juxta vestri formam mandati sibi diligenter expressa sunt, Ec-

clesiæ regni sui se pariturum judicio, et quæ corrigenda decerneret, ipsius se consilio, laudabili quidem et in principe digne commendabili devotione correcturum. Ab hoc vero non recedit proposito, non mentem revocat a promisso. Sit qui se deat, qui cognoscat et judicet divini reverentia timoris, non majestatem præ se ferens, sed ut filius obediens judicio sistere, legitimaque parere sententiæ, et se legibus alligatum principem præsto est in omnibus exhibere. Unde nec interdicto, nec minis, nec maledictionum aculeis ad satisfactionem urgeri necesse est divinarum se legum examini sponte subdentem. Ejus enim opera nequaquam luci se subtrahunt, nec occultari tenebris ulla ratione deposcunt. Rex namque fide Christianissimus, in copula castimoniam conjugalis honestissimus, pacis et justitiæ conservator ac dilatator incomparabiliter strenuus, hoc votis agit, totisque in hoc fervet desideriis, ut de regno suo tollantur scandala, cum spurcitiis suis eliminentur peccata, pax totum obtineat atque justitia, et alta securitate et quiete placida sub ipso gaudeant et refloreat universa. Qui cum pacem regni sui enormi insolentium quorundam clericorum excessu non medioeriter aliquando turbari cognosceret, clero debitam exhibens reverentiam, eorumdem excessus ad Ecclesiæ judices retulit episcopos, ut gladio gladius subveniret, et pacem, quam regebat et fovebat in populo, spiritualis potestas fundaret et solidaret in clero. Quia in re partis utriusque zelus enituit: episcoporum in hoc stante judicio, ut homicidium, et si quid hujusmodi est, exactione sola puniretur in clerico; rege vero existimante pœnam hanc non condigne respondere flagitio, nec stabilendam paci bene prospici, si lector aut acolythus quemquam perimat, ut sola jam dicti ordinis amissione tutus existat. Clero itaque statuto cœlitus ordini deferente, domino vero rege peccatum justo, ceu sperat, odio persequente, et pacem altius radicare intendente, sancta quædam oborta est contentio, quam excusat, ut credimus, apud Dominum simplex utriusque partis intentio. Hinc non dominationis ambitu, non opprimendæ ecclesiasticæ libertatis intuitu, sed solidandæ pacis affectu eo progressum est, ut regni sui consuetudines et dignitates, regibus ante se in regno Angliæ a personis ecclesiasticis observatas, et pacifice ac reverenter exhibitas, dominus noster rex deduci vellet in medium, et ne super his contentiosus funis traberetur in posterum, notitiæ publicæ delegari. Adjuratis itaque per fidem, et per eam quæ in Deum spes est, majoribus natu episcopis, aliisque regni majoribus, retroacti temporis insinuato statu, dignitates requisitæ, palam prolatae sunt, et summorum in regno virorum testimoniiis propositæ. Hæc est domini nostri regis in Ecclesiam Dei toto orbe declamata crudelitas, hæc ab eo persecutio, hæc operum ejus perversorum rumusculis undique divulgata malignitas. In his tamen omnibus, si quid fuerit suæ periculosum

animæ, si quid ignominiosum Ecclesiæ continetur, id vestra monitis auctoritate ob reverentiam Christi, ob Ecclesiæ sanctæ quam sibi matrem profitetur, honorificentiam, ob animæ suæ remedium, Ecclesiæ regni sui consilio se correcturum, devotione sanctissima jam diu est pollicitus, et constantissime pollicetur. Et quidem pacis optatum finem nostra, Pater, ut speramus, obtinisset jam postulatio, si non iras jam sopitas, et fere prorsus extinctas, Patris nostri domini Cantuariensis de novo suscitasset exacerbatio. Verum hic, de cujus patientia pacem, de cujus modestia redintegrationem gratiæ huc usque sperabamus, ipsum quem monitis emollire, quem meritis et mansuetudine superare debuerat, per tristes et terribiles litteras, devotionem Patris aut pontificis patientiam minime redolentes, cum in pacis perturbatores exercitum nuper ageret, dure satis et irreverenter aggressus est, in ipsum excommunicationis sententiam, in regnum ejus interdicti pœnam comminando. Cujus si sic remuneratur humilitas, quid in contumacem statuatur? Si sic æstimatur obediendi prompta devotio, in obstinatam perversitatem quonam modo vindicabitur? Minis quoque gravibus superaddita sunt graviora. Quosdam namque fideles et familiares domini nostri regis, primarios regni proceres, regiis specialiter assistentes secretis, in quorum manu consilia regis et negotia regni diriguntur, non citatos, non defensos, non, ut aiunt, culpæ sibi conscios, non convictos aut confessos, excommunicationis innovavit sententia, et excommunicatos publice denuntiavit. Adjecit etiam, ut venerabilem fratrem nostrum, dominum Saresberiensem episcopum, absentem et indefensum, non confessum aut convictum, sacerdotali prius et episcopali suspenderit officio, quam suspensionis ejus causa comprovincialium aut aliquorum etiam fuisset arbitrio comprobata. Si hic itaque judiciorum ordo circa regem, circa regnum tam præpostere, ne dicamus inordinate, processerit, quidnam consequi posse putabimus? Dies enim mali sunt, et occasionem habentes malignandi quam plurimam, nisi ut tenor pacis et gratiæ, quo regnum et sacerdotium usque modo cohærent, abrumpatur, et nos cum commisso nobis clero in dispersionem abeamus exsilii, aut a vestra, quod absit! fidelitate recedentes ad schismatis malum, in abyssum iniquitatis et inobedientiæ provolvamur? Compendiosissima quippe via hæc est ad omne religionis dispendium, ad cleri pariter populique subversionem ac interitum. Unde ne apostolatus vestri tempore tam misere subvertatur Ecclesia, ne dominus rex et servientes ei populi a vestra, quod absit! avertantur obedientia, ne totum, quod privatorum, consilio machinatur, possit in nos domini Cantuariensis iracundia, adversus eum et ipsius mandata, domino nostro regi aut regno ejus, nobis aut commissis nobis ecclesiis gravamen aliquod importancia, ad sublimitatem vestram voce et scripto appellavimus, et appellationis terminum

A diem Ascensionis Dominicæ designavimus, eligentes apud vos in omne quod sanctitati vestræ placuerit humiliari, quam ad sublimes animi ipsius motus, nostris non id exigentibus meritis, de die in diem lædiosissime prægravari. Conservet incolumitatem vestram, Ecclesiæ suæ in longa tempora profuturam, omnipotens Deus, in Christo dilecte Pater.

XLVI.

Eorumdem. — Conqueruntur quod contra canonum auctoritatem post appellationem sint ab archiepiscopo Cantuariensi sententia excommunicationis alligati. Appellationi nihilominus suæ terminum diem transitus B. Martini constituit precantur.

Patri suo et domino, summo pontifici ALEXANDRO, Anglicana Ecclesia, devotum et debitum charitatis et obedientiæ famulatum.

Sublimitati vestræ, Pater reverende, venerande, gratias affectuose referimus, quod ad petitionem filii vestri devotissimi, dominique nostri dilectissimi, illustris Anglorum regis, filios vestros christianissimos, summeque nobis in ea, quæ ad præsens est, tempestate necessarios ad ipsum: curastis in longinqua transmittere: affectuque paterno eorumdem laboribus nostris parcere, et gravaminibus nostra pie gravamina sublevare. Habentes itaque mittenti gratias, missos honore debito, totaque cordium alacritate suscepimus, sperantes eorum adventu finem malis diu jam protractis imponi: et quæ turbata sunt apud nos in pacis pristinæ serenitatem cooperante gratia reformari. Inde est quod eis, tanquam iudicibus ad hoc a sanctitate vestra directis, nostram una cum Domino nostro rege præsentiam reverenter exhibuimus, optantes pariter et expectantes omnia, quæ inter dominum nostrum regem et dominum Cantuariensem, quæque inter ipsum vertuntur et nos, in eorum præsentia palam fieri, et juxta vestri formam mandati, diffinitiva eorum sententia plenissime terminari. Ipsi in modum hunc reverentiam judiciariæ potestati debitam exhibentes astitimus, et ecce sinistro confusi nuntio, a prius concepta spe gaudii in desperationis foveam lapsi, audita satis nequivimus admirari. Audito enim, et ipsa legatorum vestrorum confessione recognito, eos ad iudicandum causam hanc, ob quam venerant, potestatem omnino non habere, et quod a sanctitate vestra domino nostro regi concessum, scriptoque firmatum fuerat, id non tenere, dominus noster rex, ultra quam dici possit, ira totus incanduit, in tantum quidem, ut ad solitam erga vos animi mansuetudinem vix eum nostra etiam in commune supplicatio revocare potuerit. Totum itaque, quod in adventu legatorum vestrorum conceperamus gaudii, cepit illico tristitiæ nubilo superduci. Ad iram hanc fortius inflammandam incantiva præbebant ipsa nobilium regni colloquia, id domino regi sæpius inculcantia, sibi regnoque suo nulla jam adversus dominum Cantuariensem superesse subsidia, cum appellatio regni dudum ad vos facta jam exspiraverit, et ei legatorum vestrorum

in nuho cura subvenit. Hinc apud regni principes tanta exorta est turbatio, ut nisi juxta datam vobis sapientiam pericula jam nunc erumpentia providendo præcluseritis, Christi vestem scindi miserime de proximo doleatis. Totis enim studiis dominus in hoc Cantuariensis desudat, ut dominum nostrum regem anathemate, regnumque ejus interdicti poena constringat. Potestatem, quam in ædificationem, et non destructionem Ecclesiæ suscepisse oportuerat, sic exercet in subditos, ut omnes in regis odium, et totius regni nobilium tentet inducere, et eorum substantiis direptionem, cervicibus gladium, aut corporibus exsilium intente studeat procurare. Crebris litteris graves eis mandatorum imponit sarcinas, quas præsens ipse non digito movere voluit, nedum humeris sustinere. Ad mortem nos invitat, et sanguinis effusionem, cum ipse mortem, quam nemo sibi dignabatur aut minabatur inferre, summo studio declinaverit, et suum sanguinem illibatum conservando ejus adhuc nec guttam effundi voluerit. Pro Christo quippe mori gloriosum est. In mortem vero et imprudenter irrumperere, Christo scimus non placere. Libertatem prædicat Ecclesiæ, quam se Cantuariensi Ecclesiæ vitium intrudendo sibi constat ademisse. Regni consuetudines frequenter improperat, quas longe aliter quam se res habeat, suis scriptis vestræ celsitudini manifestat. De cætero sanctorum canonum auctoritatem erga nos non observat, cum appellantes ad vos post appellationem excommunicat, alios sine citatione aut commotione suspendat; notoria, quæ nec nota, nec veritate subnixæ sunt, asserat; et in hunc modum plurima, qua potest, potestate confundat. Ad hæc quadraginta marcarum millia, vel amplius, ut sui asserunt, bonæ suæ fidei commissa, domino nostro regi solvere, vel quod justum est exhibere detrectat; et regi suo negat et domino, quod nec ethnico denegare debuerat aut publicano. Unde, ne ligent nos jam dicta gravamina, ne taciturnitate nostra, et indiscreta quadam conniventia permittamus id fieri, unde dominum nostrum regem, et regnum ejus ipsum etiam, et sequentes populos a vestra contingat obedientia prorsus averti, adversus suspectas nobis domini Cantuariensis sententias, adversus mandata ejus omnia, domino nostro regi et regno ejus, personis nostris, et commissis nobis ecclesiis et parochiis gravamen aliquod importaria, vestro nos per omnia committentes consilio, et protectioni subdentes, ad audientiam vestram appellavimus, et appellationi terminum diem transitus Beati Martini constituimus. Vale, vale, omnino in Christo dilecte Pater.

XLVII.

Cleri Normanniæ. — Precantur ut in causa S. Thomæ regi Anglorum pontifex nonnihil indulgeat.

Dominus papæ ALEXANDRO, episcopi et clerus Normanniæ, salutem et obedientiam.

Nuntios et litteras vestras dominus noster rex

Angliæ tanto majore lætitia et alacritate suscepit, quanto majorem ei benignitatis vestræ gratiam promittere videbantur. Unde petitione vestra de pace Cantuariensis archiepiscopi et suorum reditu, ecclesiasticarum personarum et optimatum regni sui consilio, pro amore vestro benignius exaudita. eum ad archiepiscopatum suum redire, ipsumque cum omni integritate, qua tenebat quando exivit, recipere et deinceps in bona pace et securitate possidere, ad honorem siquidem Dei et Ecclesiæ, salva nimirum regni sui dignitate pristina, concessit. Cum igitur inter dominum regem et nuntios vestros super hoc tractatus prolixior incidisset, in verbo utrinque complacito novissime convenerunt: ita scilicet ut eos qui præsentibus erant statim absolverint, et ad eos absolvendos, qui erant in Anglia, alter eorum, scilicet magister Vivianus illico transire, alter citra mare ad executionem conductæ pacis consenserit remanere. Postmodum revocato consensu verbum conservandæ in futurum regis dignitatis admittere noluerunt. ea quæ disposita fuerant exsequi recusantes; cum archiepiscopi, episcopi, abhates, religiosæ personæ, optimates regni, qui aderant, pro bono tantæ pacis multis precibus institissent, quoniam in observatione regis dignitatis nullatenus videbatur nobis libertas aut dignitas ecclesiastica prægravari. Siquidem dignitas ecclesiastica regiam provelit potius quam adimit dignitatem, et regalis dignitas ecclesiasticam conservare potius consuevit, quam tollere libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica et regalis occurrunt, cum nec reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Genibus itaque pietatis vestræ, quanta devotione possumus, advoluti, suppliciter enixeque deposcimus, ne sapientia vestra quasi litterarum apices et conceptiones verborum potius, quam rem ipsam duxerit amplectandas. Sed secundum datum vobis a Deo spiritum discretionis id agite, ne causa unius in multorum et fere innumerabilium perniciem convertatur; quia ad bonum pacis quandoque magis proficit mansuetudo gratiæ quam severitas disciplinæ. Dominus personam vestram Ecclesiæ suæ per tempora multa conservet incolumem.

XLVIII.

Willelmi Antissiodorensis episcopi. — Contra [Gilbertum] Londoniensem episcopum.

ALEXANDRO PAPÆ, WILLELMUS Antissiodorensis episcopus.

Si unum patitur membrum, necesse est ut reliqua compatiantur. Et quod fomentis aut cauterio sanari non potest, abscidi expedit, quam cæteris ab eo maculam irrogari. Sit quamlibet illustre et oncosum in corpore, tamen si scandala germinat, et pestem ingerit, illud abscidi jubet Dominus et propetti. Cum ergo nobile membrum universalis Ecclesiæ, prima Britanniarum sedes, et fidei mater in Occidente. Cantuariensis Ecclesia plurimum patiatur, et

diutius jam passa sit, eo quod illi ejus parricidali scelere publicæ potestatis viribus abutentes, in ipsam irruerint, necesse est ut compatiamur et nos, et cum ipsa et pro ipsa recurramus ad dispensatorem salutis, ad pastorem et episcopum animarum nostrarum. Sed quia non facile, nisi causa præcognita, curatur infirmitas, purgate, si placet, causam, et Anglicana Ecclesia, Deo propitio, facile convalescet. Et quidem causa præ oculis est, cum ille Londoniensis, quem, si reminisci placet, Senonis, dum sui regis legationem gereret, furorem mente conceptum verbis constat aperuisse, nunc perniciosissimum Ecclesiæ Dei totis viribus et operum testimonio exprimat furiosum. Is enim est auctor scissuræ hujus, sator discordiæ, scandali fomes, qui bellum, quod cum Deo et archiepiscopo suo diu habuit, nunc demum retorsit in fratres et coepiscopos suos, eo quod sibi excommunicato, sicut per officiales regis urgebat, communicare noluerunt, et archiepiscopo suo debitam subtrahere obedientiam. Ecce Pater, quantus lupus hactenus in ove latuit, quam manifestus Antichristi præambulus, et præco iniquitatis, qui patrem persequitur, et matrem quærit evertere. Manifestum inobediendiæ crimen, quod idololatriæ et ariolandi flagitio conforme est, committere non veretur, tyrannorum ministerio proscribit et perimit innocentes, pacem nescit, et scindit Ecclesiæ unitatem. Quid, quæso, aliud faciet Antichristus? Nonne ad abolitionem tantæ iniquitatis sanctitatem vestram in apostolicæ virtutis robore ante faciem suam præmisit Christus in spiritu et virtute Eliæ? Conterat ergo, si placet, majestas vestra tam istum, quam reliquos, quos dominus Cantuariensis ex justis causis Satanæ tradidit, ut qui aliis se formam præbuit delinquendi, tam præsentibus quam posteris ad gloriam Dei, et honorem vestrum, ad totius Ecclesiæ salutem et pacem, notum relinquat correctionis exemplum.

XLIX.

Willelmi Carnotensis electi. — Pro Thoma Cantuariensi.

ALEXANDRO papæ, Carnotensis electus.

Ecclesiæ Romanæ filius, sicut in matris successibus totus exsulto, sic in adversis ejus mihi caro maceratur, et affligitur spiritus, et animæ meæ requies omnino denegatur. Cum enim necessitas ad obediendum apostolicæ sedi fideles urgeat universos, me qui in Christi ministerio vestra sum creatura specialis, arcet devotio charitatis, ut per gratiam Dei neque mors neque vita possit a sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et vestra fidelitate et obsequio separare. Unde et ad dominum meum fiducialiter loquar, quæ ad gloriam ejus, et totius Ecclesiæ honorem pertinere certo certius est. Inter omnia regna mundi non est ex animi mei sententia regnum, quod fidem sinceriores, charitatem ferventiores, devotionem uberiorem apostolicæ sedi semper exhibuerit, quam Francorum. Non est inter reges et principes, qui ponignius exaudiat preces vestras, qui mandatis

A obediat humiliter, qui Ecclesiam et viros ecclesiasticos devotius honoret, et studiosius tueatur, Christianissimo rege nostro. Non est Ecclesia, quæ Romanæ Ecclesiæ fuerit utilior in omnibus angustiis suis, quam Gallicana. Supplicaverunt vobis Ecclesia, rex et regnum pro domino Cantuariensi, qui pro libertate Ecclesiæ et majestatis vestræ dignitate tuenda exsul et proscriptus jam quartum explet annum. Agit apud vos contra eum tyrannus, Ecclesiæ persecutor manifestus, hostis regni Francorum, cujus iniquitas omnibus nota est, et tamen quod dicere verecundor, et doleo accidisse, prævaluit hactenus in malitia et vanitate sua. Siquidem nuper cum ad colloquium Christianissimi regis accederet, et per comitem Flandrensem, qui illum dominum Cantuariensem traxerat, de pace Ecclesiæ reformanda sollicitaretur, litteras apostolicas in audientia episcoporum suorum, et procerum legi fecit, quibus statuebatur, ne præfatus Cantuariensis in ipsum aut terram suam sententiam ferre possit, aut aliquod gravamen alicui personæ de terra sua inferre, donec redeat in gratiam ejus. Quo audito Christianissimus rex confusus est, et totum regnum, omnesque filii Ecclesiæ doluerunt virum justum, pontificem reverendum sine causa suspendi, et ab apostolica sede manasse scriptum tam perniciosum exemplo. Anno præterito, Joannes de Oxenford gravissimum quidem scandalum excitavit, sed illud nihil ad istud. Sententia domini regis est, quod si preces ejus nolletis audire, causa Dei non sic fuerat opprimenda, nec erant danda duriora, quibus Ecclesiam ventilet, cornua peccatori: non erat innocens in mensa, imo inter manus regis Christianissimi jugulandus. Et quod tam regis quam nostratum omnium mentes magis exulcerat, efficaciores dicuntur fuisse injuriæ et comminationes Anglorum, quam Francorum sin cera fides, devotio fervens, et jure obsequium. Promiseratis, Pater, si reminisci placet, domino regi, toties pro domino archiepiscopo Cantuariensi supplicanti, quod ei justitiam exhiberetis, et quod memoratum filium vestrum regem lætificaverat, præceperatis ut archiepiscopo comprovinciales episcopi obedientiam exhiberent. Nunc autem, quod regem contristavit supra modum, eundem archiepiscopum, quem verbis consolamini, rebus opprimitis, et qui nomine tenus honoratur, debita privatur potestate. Placeat itaque clementiæ vestræ cancellare manus, et permutare vices solvendo innocentem, et Ecclesiæ tortorem condemnatione debita vinciendo. Alioquin certum est scandalum, quod nuper emersit, et apostolicæ sedis denigrat honestatem, sedari non posse.

L.

Ejusdem. — Pro eodem.

ALEXANDRO papæ, WILLELMUS Carnotensis electus
Vigor sensuum membris omnibus manat a capite et a sancta Romana Ecclesia, quæ omnium fidelium est caput, incolumitas universis et singulis ecclesiis procuratur. Nobile membrum ejus est prima sedes Anglorum Cantuariensis Ecclesia, quæ prima præ-

dicationis officio et sacramentorum dispensatione totam insulam convertit ad fidem, ut eam tanquam matrem suam omnes aliæ debeant venerari, quæ eas per evangelium in Christo genuit. Hanc non tam debilitare et scindere, quam subvertere nititur rex Anglorum, ut cum ea totius Ecclesiæ, quod absit, perimat libertatem, et auctoritatem sedis apostolicæ excludat a sinibus suis, et solus omnia possit in orbe suo, qui sibi soli omnia concupiscit. Et nisi ipse improba retundatur audacia, valde timendum est, ne reges et potestates ad similem contra Dei Ecclesiam improbitatem tali provocentur exemplo. Nam plerumque, quod puniri non audiunt, licitum opinantur. Exsulat apud nos vir bonorum omnium clarus testimonio, domino regi, ecclesiis, et optimatibus Francorum gratus et acceptus pro sua reverentia, dominus Cantuariensis, quia tantæ iniquitati se opponere ausus est, et pro libertate Ecclesiæ facere verbum, et apostolicæ sedi in privilegiis custodiendis servare fidem. Causa hæc, Pater sanctissime, vestra est, in vos tam presumptuosa, tam damnosa redundat injuria. Apostolatui vestro de cohibitione tyrannidis hujus debetur victoria, per misericordiam Dei et gloria reservatur. Nam si ille, quod Deus avertat, prævaluerit, Ecclesia Anglorum periit, et Gallicana in periculo est. Expectat devotus filius vester Christianissimus rex Francorum, expectant Ecclesiæ et optimates regni, quam opem adversus tyrannum sævientem feretis archiepiscopo pro justitia exsulanti, et coexsulibus ejus, quod Ecclesiæ laboranti, imo jam fere labenti solatium. Expectant, inquam, sibi reputaturi factum, quidquid miserationis domino Cantuariensi; et suis fuerit exhibitum: si Joannem de Oxinefordia, qui imperatori contra Ecclesiam Dei execrandum præstitit sacramentum, et complices suos confuderitis. Si regis Anglorum circumventiones examinaveritis diligentius,

Ne vos decipiant animi sub vulpe latentes,

Deo auctore, liberastis Ecclesiam. Nam quæcunque idem rex agit, nostratibus et vicinis adeo suspecta sunt, ut passim dicant: *Quoniam beatus qui allidit parvulos suos ad petram (Psal. cxxxvi)*. Sicut vicinis notus est, utinam sine damno vestro, ne perniciosus noceat, totus innotescat et vobis. Supplicamus itaque quanta devotione possumus, majestati vestræ, quatenus aures clementiæ vestræ aperiatis ad orationes et vota populorum, et Cantuariensis Ecclesiæ respiciatis necessitatem, et archiepiscopi, et eorum qui sibi pro Deo et Ecclesiæ libertate coexsulant, miserabiles exaudiat preces. Certum vero habeat sanctitas vestra, quod dominus rex et optimates regni Francorum eas ex variis et justis causis desiderant promoveri.

LI.

Ægidii Ebroicensis episcopi. — Humiliter precatur ut cum rege Anglorum pontifex mitius agat.

ALEXANDRO PAPÆ, ÆGIDIUS Ebroicensis episcopus.
Circa nææ vocationis initia vestræ debueram pe-

adibus majestatis advolvi, et ibi infirmitatis meæ remedia quærere, ubi summi consilii angelus salutaris consilii posuit firmamentum. Verum ad hæc et alia debiti nostri officia exsequenda, peccatis exigentibus, impedimur, maxime cum citra spem omnium graviora solito apud nos et circa nos scandala orientur. Cum enim post multos labores et totius fere Ecclesiæ graves molestias, et illam sollicitudinem, quam in sacrario pectoris vestri quasi crucem assiduam portabatis, ad pacem Cantuariensis archiepiscopi animum gloriosi regis Anglorum ad preces vestras, et juxta vestri formam mandati divina clementia inclinasset, et audita paces, omnium bonorum voces exsultarent et corda, et ipse Cantuariensis archiepiscopus salvo, sano, honestoque comite transisset in Angliam, et omnes in adventu suo vocem jucunditatis et canticum præstolarentur lætitiæ, versa est in luctum cithara eorum et tantam regis serenitatis perturbationem, afflictionemque ecclesiarum, totiusque populi fere desperationem accepimus, ut non possumus graviter non dolere. Quia domini regis offensa omnes qui sub ditione ejus Domino famulantur, gravat pariter et offendit: et ipso laborante quiescere nec volumus, nec debemus. Quia ergo semel cæpi, loquar ad dominum meum, cum sim pulvis et cinis. Meminerit, quæso, Pater sanctissime, prudentia vestra, quod sancta animalia oculos ante et retro habentia describuntur, et ad designandam munditiam animalium, unguis fissuram legislator non tacuit, ut in lumine multiplici arduæ discretionis subtilitas, et in fissura unguis credite nobis dispensationis moderamen suavissimum designetur. Ad hæc a mente vestra non excidit, quod ubi mulorum strages apparet, detrahendum est severitati in pluribus, et occisione unius personæ non oportet totam domum Domini concuti tam graviter et turbari, præsertim cum rege peccante, si viam pacis Cantuariensis agnosceret, et diligeret agnitam, plus universali paci Ecclesiæ, plus propriæ per mansuetudinem discretam consuleret, quam comminationibus coruscando, et omnem potestatis suæ rigorem exercendo proficiat. De cætero, nec novum, nec mirum est, humanum animum falli vel fallere. Ad utrumque posuit nobis cautelam magni consilii Angelus dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Matth. x)*. Miror qua impudentiæ vestræ sit serenitati suggestum regem Anglorum, et domini regis Anglorum et principis nostri filium professionem consecrationis suæ temporis debitam non fecisse, et juramentum de quibusdam consuetudinibus conservandis præstitisse. In unius negatione, et affirmatione alterius pari malignitate quassatum. Dico enim vobis coram Deo in animam meam, quod professionem a prædicto domino rege factam audivi in publico. De juramento autem nec post consecrationem, nec tempore consecrationis usque in hanc diem auribus meis vel modicum verbum insonuit. In omnibus his, Pater sancte, vigilet et

provideat sancta discretio vestra, ut quærat et rogetis quæ ad pacem sunt peregrinantis Hierusalem: ne major in Ecclesia Dei scissura fiat, et gravior, tempus est, reverendissime Pater, ostendendi et exercendi circa charissimum filium tuum illustrem regem Anglorum apostolicæ viscera charitatis, ut ei respondeat mane justitia sua, humilisque et prompta devotio, quam vobis et Ecclesiæ Romanæ tempore opportuno exhibuit, ut in sinum suum apostolico moderamine convertatur.

LII — LIII.

Ægidii Ebroicensis episcopi.

[*Warthon, Anglia sacra, præf. ad tom. II, p. v, ex ar hivo ecclesiæ Christi Cantuariensis. Sigilli circumferentiæ inscribitur: Ægidii Dei gratia Ebroicensis episcopi. In dorso autem scriptum est: Contra falsa privilegia S. Augustini; qualiter per unum monachum [salsarium S. Medardi adulterinis privilegiis se munierunt.]*

I. Quam gravis inter regem Henricum et me servum vestræ sanctitatis in initio nostri episcopatus exorta sit discordia pro reparatione libertatis Ecclesiarum Norman., quæ a multis retro temporibus conculcatæ fuerant, discretionem vestram non credimus ignorare. Illius siquidem persecutionis turbine moti, et parochiæ nostræ fines exire compulsi, portum nonnisi in apostolicæ pietatis sinibus invenire potuimus. Quæ et quanta nobis solatia felicitis memoriæ B. Innocentius papa contulerit, vix mens potest concipere vel lingua proferre. Inter quæ hoc unum, quia ad modernorum non credimus notitiam pervenisse, vestræ discretionis, tanquam dignum memoria, præsentis scripti relatione studuimus intimare. Dum B. Innocentius Remis celebraturus concilium advenisset, me minimum servorum Dei cum fratribus et filiis nostris ex more contigit interesse. Inter cæteros autem quos nobiscum adduximus, R. in abbatem B. Audoeni, W. in abbatem Gemmeticensem electi, nec benedicti, apostolico se conspectui in abbatum ordine præsentarunt. Quorum electionem, imo dejectionem dum apostolicis auribus intimarem, discreto more suo ab eis diligentius inquisivit, si forte aliquibus privilegiis authenticis munirentur, quorum patrocinio eorum personæ vel ecclesiæ a metropolitani subjectione comprobarentur immunes. Dum hæc apostolica sollicitudo diligenti scrutaretur instantia, venerabilem virum G. Catalaunensem episcopum, quondam abbatem B. Medardi, ex divino munere contigit adfuisse. Qui, dum B. Audoeni electus circa quæstionem apostolicam hæsitaret, nostræ dubitationi finem imposuit, et illius præsumptionis timorem antiquæ recordationis freno compescuit. Ait enim quod dum in ecclesia B. Medardi abbatis officio fungeretur, quemdam Guernonem nomine ex monachis suis, in ultimo confessionis articulo se falsarium fuisse confessum, et inter cætera quæ per diversas Ecclesias figmentando conscripserat, ecclesiam B. Audoeni, et ecclesiam B. Augustini de Cant. adulterinis privilegiis sub apostolico nomine

munisse, lamentabiliter pœnitendo asseruit. Quin et ob mercedem iniquitatis quædam se pretiosa ornamenta receptiæ confessus est, et ad B. Medardi ecclesiam detulisse. Quo audito, B. Innocentius prædictum est sciscitatus episcopum, si quod de pio interlocutus fuerat, juristranoni religione firmaret? Quod se facturum vir Dei religionis et veritatis amator, proposuit. Quo avoito dominus papa: «Eia, inquit, mi frater charissime, indue te ornamentis dignitatis tuæ, et præsentibus electis sub professione canonica manum benedictionis impone; » quod ego impetrata licentia aggressus sum. Ipse, quod mirabile dictu est, venerabilium Patrum conventum ejus adventum expectantium ingredi supersedit, quoad ego secum intraturus, benedictis rite abbatibus, advenirem. Hæc, Pater sanctissime, vobis duximus exaranda, exorantes ut si prædictas ecclesias contra institutiones patrias aliquid usurpare fuerit comprobatum, vos more solito et debito ecclesiis singulis suam conservetis in omnibus æquitatem.

II. Venerabili Patri ac domino charissimo ALEXANDRO, Dei gratia S. R. E. summo pontifici, Æ. eadem gratia Ebroicensis Ecclesiæ humilis minister servus tuæ sanctitatis, obedientiam devotam et reverentiam.

Quæ in schedula scripta sunt quam volis cum sigillo nostro Cantuariensis præsentat Ecclesia, ab ore bonæ memoriæ Hugonis quondam Rothomagensis Ecclesiæ archiepiscopi, patris et patrum meorum, accepimus, et sigillo suo signata ad B. Thomam et Ecclesiam Cantuariensem transmisimus; ut veritas recordationis antiquæ eorum præsumptionem compescat, qui in spiritu erroris et spiritu mendacii indebitam sibi vindicant libertatem. Privilegia autem, quæ ex confessione Gaufridi Catalaunensis episcopi in præsentia sanctæ recordationis Innocentii papæ adulterina probata sunt, et prædicto domino nostro archiepiscopo reddita, de mandato ejusdem domini nostri igni comburenda propriis manibus tradidimus. Conservet Deus personam vestram Ecclesiæ suæ per tempora longiora incolumem!

LIV.

Henrici decani et capituli S. Pauli London. — Gilbertum episcopum, Romam pergentem commendant.

Postquam dominus noster archiepiscopus Cantuariensis occasionem sibi reperit de terra nostra exeundi, exinde turbata variisque modis fluctuans Anglorum Ecclesia laboriosa sollicitudine existit curiosa tanquam repente destituta, et timoris onere multimodo laboravit agitata tanquam de exitu tantæ destitutionis dubia. Subvenit tamen omnipotentis Dei piissima benignitas, quæ regiæ in pastorem indignationis severitatem in gregem passim evagari hucusque non permisit; etiam manus ipsius potentiam ne matrem suam, cujus piissimus est filius, ecclesiam gravaretur interim coercuit. Præ cæteris tamen sollicitudine nostra fuit ecclesia,

tanquam in urbe cæteris omnibus terræ nostræ populosiore sita, et regiis sollicitudinibus magis exposita et speciali aliqua dignitate cæteris ecclesiis dignior habetur et superior. Cujus gravamen et onera importabilia, quæ magis verbis vivis exprimi quam litteris possunt dictari, cum juste et non sine causa metueremus, nos una cum domino Gilberto, episcopo nostro, vobis in omnibus devotissimo ad vestram sanctitatem quondam appellavimus, et ipsius quidem appellationis causa et tenor vestræ discretionis satis innotuit: sed vestra benignitas laboribus et sumptibus ecclesiæ nostræ per litteras ad dominum Cantuariensem missas ea vice peperit: quarum beneficio cum nos fore in quiete, donec ira domini nostri regis effervisset, interim speraremus, subito et quasi ex insperato audivimus domino Cantuariensi habenas fuisse laxatas et rigoris archiepiscopalis exercitium cum plena potestate a vestra celsitudine restitutum, propter quod dominus et episcopus noster Gilbertus, cujus animo sollicitior suæ et nostræ ecclesiæ cura insedit, gravamen tam in personam suam quam in universum Ecclesiæ suæ gregem, licet nullius culpæ conscius, iterato formidans ad vestram audientiam in facie ecclesiæ ante altare Beati Pauli constitutus, præsentibus viris religiosi abbate Westmonasteriense et abbate Sancti Augustini Cantuariensis, et abbate Certesæ, et prioribus conventuum et archidiaconis et clericis plurimarum ecclesiarum, decimo quinto Kal. April. appellavit, integritatem sui status et domini nostri regis et omnium procerum et totius regni ejus vestro sanctissimo examini commendans, et indemnitatem præcavens. Post hanc autem appellationem, sed et ante, cum ob culpam nullam fuisset citatus hucusque nec commonitus, anathematis sententiam in ipsum et in plerosque alios a domino Cantuariensi fuisse latam plurimum obstupescimus, et gravissime dolemus. Indebitam enim pœnam ipsum sustinere, quæ ad nos tanquam ipsius filios specialius et pressius spectat, sine grandi spiritus contritione videre non possumus: præsertim cum ejus apud nos conversationem dignissime laudabilem experti fuerimus, et ipsum nihil culpæ contraxisse nec aliquo modo ipsum iram domini regis in dominum Cantuariensem vel excitasse vel fovisse indubitanter cognovimus, sed ad pacem ejus et securitatem studiosissime laborasse et sæpissime sua industria optimam spem inde concepisse. Vestræ itaque sublimitati humiliter ac affectuosissime, et pro domino et pastore nostro quem ad ecclesiæ nostræ regimen gratiæ vestræ serenitas transferri concessit, preces supplices porrigimus, quatenus ipsum ad vos venientem digne suscipiatis et paterna gratia afflictionem ejus et nostram sublevetis, et sicut, apostolicam decet dignitatem, remedia appellationum sive oppressis, sive ex aliqua vel levi suspitione meticulosis concessa illibata tueri et fovere dignetur vestra sanctitas. Quam cum incolumitate longa conservet Pater misericordiarum et Deus

A totius consolationis (II Cor. 1) Christus omnipotens.

LV.

Stephani Meldensis episcopi. — Pro s. 1 noma exsulante.

ALEXANDRO PAPÆ, STEPHANUS Meldensis episcopus.

Licet non sit discipulus super magistrum, judicique pastorum ovibus veneranda sint, non retractanda, non tamen erit incongruum, si patri filius in causa pietatis supplicet, et bonum dominum pro bono pacis humilis servus instanter interpellat. Novit non solum Romana, sed et omnis catholica Ecclesia, quam injuste dominus Cantuariensis exsulet, quam inique vapulet, de quam bono opere lapidetur; et quod dum Ecclesiæ verus nititur esse filius, hostibus Ecclesiæ factus est hostis publicus. Et ea causa in exilium est depulsus, qua fuerat ab exilio dignissime revocandus. Nondum tamen iniquitas oppilavit os suum, nec obstructum est os loquentium iniqua, sed quasi quosdam cineres mortuos persequitur, et in capite judicii nititur eruere oculos veritatis, quæ jam in quibusdam obliquavit pedes rectitudinis. Filiali igitur devotione et omnimodis obnixâ supplicatione postulamus, ut erga dominum Cantuariensem indefessam et solidam, solitamque geratis circumspeditionem. Et dum Anglorum vobis pecuniosæ insidiantur verutia, papalis nihil diminuat constantia, sed immotam et ineradicabilem servando perseverantiam, et domini regis, et totius Ecclesiæ Gallianæ vobis et conservetis benevolentiam et augeatis amicitiam.

LVI.

Ejusdem. — Pro eodem.

ALEXANDRO PAPÆ, STEPHANUS Meldensis episcopus.

Crebrescunt, Pater, scandala temporibus nostris: sed vae illi per quem scandalum venit! (Matth. xviii.) Si enim præcipitio et mola asinaria dignus est et profundo, qui unum de Christo parvulis scandalizat, quod meretur judicium, quas in se provocat pœnas, qui totam Ecclesiam Dei scandalo replet, sanctorum corda percellit, ut, si fieri posset, a fidelitate et devotione sedis apostolicæ moveantur electi? Et quidem Joannes de Oxenford anno præterito gravi scandalo collisit Ecclesiam, qui domini Cantuariensis excommunicatos, persistentes in scelere suo, quod omnibus notum est, sine omni non dico satisfactione, sed etiam sine satisfactionis imagine fecit absolvi. Et quod sine dolore et confusione non eloquor, adhuc ecclesiarum possessionibus incubant, spoliant clericos, pauperum Christi bona diripiunt, impune se tam Romanæ Ecclesiæ auctoritate, quam regis sui iniquitate tutos esse gloriantes. Cæterum, scandalum illud, licet maximum fuerit, jocus erat præ his quæ regis Angliæ nuntii nuper attulerunt, et quod omnium fidelium vestrorum corda magis exulcerat, in colloquio regum novissimo publicata sunt. Lectæ enim sunt litteræ, quibus dominus Cantuariensis, vir littera-

rum eruditione et morum honestate, sed magis pro causa domini et libertate Ecclesie, cujus assertor est, venerandus, potestate debita coercendi subditos privatus est, donec redeat in gratiam regis illius, cui gratus esse non poterit, nisi Deo ingratus sit, et infidelis apostolicæ sedi, et toti perniciosus Ecclesie. Confusus est Christianissimus rex in verbo isto, stupuit Ecclesia Gallicana, principes doluerunt, quod tantum prævaluit apud vos manifestus hostis regni Francorum, universalis Ecclesie persecutor, inceptor schismatis quoad potuit, et fautor hæreticorum. Sed nunc, auctore Deo, in eo calculo constitutus est, ut licet minari audeat, in hac parte non possit nocere. Nam qui terret, plus ipsetimet, et, Deo propitiante, promptior est ad fugam, quam ut hostem audeat exspectare. Nusquam enim tutus est, et non tam extraneos quam domesticos veretur hostes. Dominus noster rex quantum motus sit, quod tantum acquievestis Ecclesie persecutori et hosti suo, non facile dixerim, ne referenti vestra sanctitas indignetur, sed certum est hoc scandalum sedari non posse, nisi citam adhibueritis medicinam. Nec desunt qui suadeant, ut de cætero non desistat pro reverentia vestra suam et regni procurare utilitatem, contrahendo cum his qui oderunt nomen vestrum. Placeat itaque majestati vestræ in consolationem domini Cantuariensis, imo in sublevationem Ecclesie mitigare animum ejus, et Ecclesiam Gallicam a tanto scandalo liberare. Quod utique fieri posse non arbitror, nisi absolvatur innocens, et impius vinciatur, cujus potestatem jam coarctavit Altissimus, ut de cætero non oporteat vereri minas ejus. Verendum est ne alii principes in destitutione Ecclesie hoc exemplo similia præsumant, et quoties a Christi sacerdotibus corripiantur, ora eorum nitantur occludere, et ministerii detrahere potestatem. Valcat semper et vigeat sanctitas vestra.

LVII.

Ejusdem. — De lamentabili cæde S. Thomæ.

Domino papæ, episcopus Meldensis.

Licet præsentis negotii magnitudo, Pater sancte, verborum prolixitatem exigit, tamen ex multorum relatione et ex scriptis magnorum virorum quamplurium ad vos missis, pretiosam in conspectu Domini, novi, ut credimus, martyris archiepiscopi mortem tam plenis innotuisse, non ambigimus. Super hoc ipso verbo abbreviatum vobis duximus faciendum. Prætermittentes igitur de morte illius tanti viri lacrymabilem narrationem, qualiter in crastino innocentium infra actum innocentium inter templum et altare a ministris Herodianæ crudelitatis, ex præcepto regis sui se in sanguine ejus grassari coram omni populo protestantibus, ad solas preces, maxima urgente necessitate convertimur. vestram itaque paternitatem, sicut decet, altius moveat sanguis alterius Abel, ab iniquissimo Gain injuste effusus, qui de transmarinis regionibus ad vos clamare non cessat. Moveat vos etiam totius

A Ecclesie communis dolor, et conquestio miserabilis, et periculum imminens! Moveat vos regni Francorum subita perturbatio, et super hæc omnia amor Dei et zelus justitiæ, quo in tanto sceleris auctore non minimum exardescere debetis! Vestræ igitur sanctitati, quanto possumus cordis affectu, supplicamus, ut sententiam, a domino Senonensi consilio provincialium episcoporum et quorundam abbatum, necnon etiam quamplurimum prudentium et religiosorum clericorum in terram ejus cismarinam juxta mandatum vestrum promulgatam, ratam habeatis et firmiter observari præcipiatis: et quod ab ipso fieri non potuit, vos cui plenitudo potestatis collata est, supplere non differatis, et ut tyrannus ille talia non exerceat sine damnatione, et novus martyr non fraudetur debita exaltatione, ipsum et totam terram ejus transmarinam ecclesiasticæ censuræ potenter subjiciatis. Seniores etiam populi a quibus egressa est iniquitas, episcopos scilicet pridem ex parte damnatos, nullo modo prætermittatis; vigilantes ne spiritus mendacii et humilitas palliata, seu etiam frivolarum terror minarum, et falsa periculi majoris interpretatio in tramite justitiæ prudentiam vestram aliquatenus faciat declinare. Valeat sanctitas vestra!

LVIII.

Milonis Morinorum episcopi. — Contra Gilbertum Londoniensem episcopum.

Sanctissimo domino et Patri charissimo ALEXANDRO, Dei gratia summo pontifici, MILO Morinorum episcopus, salutem et devotam in omnibus obedientiam.

Impudentiæ mater ambitio, quam cæca sit, ex eo conspicuum est, quod se pari temeritate audendis et non audendis immergit, et concupiscentiæ stimulis agitata per fas et nefas ruit in præceps. Hujus impulsus furore Londoniensis episcopus matrem suam sanctam Cantuariensem Ecclesiam, cui fidem et obedientiam ex præstita professione debet, quærit evertere, et archiepiscopatus honorem Ecclesie Londoniensi, cui præsidet, se acquisiturum gloriatur. Sufficere debuerat ei, quod patrem suum dominum Cantuariensem, ob confessionem veritatis, et tuitionem libertatis ecclesiasticæ, et privilegiorum sedis apostolicæ defensionem, jam quinquennio proscribi fecit, et quod indubitanter peremptorium est, regis et officialium suorum animos in persecutionem Ecclesie excitavit, et mandato vestro inobediens clericorum, qui pro justitia spoliati sunt, adhuc detinet bona. Nam si in fraudem spoliatorum dolo desiit possidere, aut quod magis credimus, singit se aliis cessione possessionem, nihilominus damnandus est, præsertim cum ante receperit tam vestras quam archiepiscopi sui litteras, quibus præcipiebatur in periculo ordinis sui, et sub anathemate restituere clericis ablata quæ tenebat, et alios qui bona eorundem mandato regis occupaverant, ad restitutionem faciendam severitate ecclesiastica perurgere. Sed quia nimis alta

mente repositum manet, quod eum Cantuariensis A
Ecclesia, prout ambierat, non elegit, et hactenus
prosperatus est in iniquitatibus suis, et quod male
libuit, impune commisit, sicut opera ejus videntur
attestari, nihil ei satis erit, nisi virum innocentem
et justum, et patrem suum, et jam sæpius confes-
sorem, de terra prorsus avellat. Nuper in solemnium
conventu per officiales regis elaboravit, ut fratres
et coepiscopos suos sibi communicare compelleret,
et domino Cantuariensi debitam subtrahere obedi-
entiam. Cæterum, Deo inspirante, qui præcipui
erant, in conflatorio ejus probati sunt, et ei in fa-
ciem resistentes, Deo ante conspectum suum pro-
posito, hinc indignationem regis, quam ille concitat
et minatur, inde consolationem expectant a Deo. B
Conterminales sumus Anglorum, et nostrorum et
illorum interveniente frequenti commercio, nos
facile latere non potest, quod tam solemniter ab
illis geritur. Diu lupum textit in pellibus agnibus,
et fallacia habitus et gestus simulata religione derisit
Ecclesiam. Quid ergo superest, Pater optime,
qui totius Ecclesiæ salutem cooperante Domino
dispensatis, nisi ut audito sapientissimi Salomonis
consilio, jam a Christi corpore separatum ejiciatis
derisorem, et exhibit cum eo jurgium? Nam totius
hujus schismatis auctor est et incentor, et quasi
per se non satis insanit, instigat regem. Suppli-
camus itaque majestatis vestræ pedibus provoluti,
ut Cantuariensi Ecclesiæ feratis opem, et tam præ-
fatum episcopum quam alios, quos archiepiscopus C
justo anathemate percussit, sic conteratis, ut posteris,
qui audituri sunt tanta peccatis nostris exigenti-
bus fuisse præsumpta, gaudeant a vobis eadem
severitate vindictæ fortiter, ut a successore Petri
deceat et Christi vicario, fuisse restincta. Nam glori-
æ vestræ, quam Deus perpetuet, titulos plurimum
illustrabit, si tam justæ ultionis in reprobos condi-
gnum relinquatis exemplum. Valeat semper sanctitas
vestra.

LIX.

*Bernardi Nivernensis episcopi. — Precatur ut in
causa S. Thomæ Cantuariensis regi Anglorum
nonnihil indulgeat.*

ALEXANDRO PAPÆ, BERNARDUS Nivernensis epi-
scopus.

Post nuntiorum vestrorum a domino rege disces-
sum, ad curiam citati venimus, ibique ex certa
relatione archiepiscoporum, episcoporum et alio-
rum terræ suæ, qui ob hoc convenerant, magna-
tum accepimus, quod idem dominus rex nuntios
vestros et litteras debita veneratione susceperat;
quippe qui ei promptam benignitatis vestræ gratiam
promittere videbantur. Propositis siquidem ab eis
petitionibus vestris de consilio prædictorum opti-
malium suorum præfatum regem benigne respon-
dissent asserebant, quod pro amore et honore vestro
archiepiscopum Cantuariensem ad archiepiscopa-
tum suum redire, et omnia quæ tenebat quando
exivit, cum integritate recipere, salva nimirum

PATROL. CC.

pristina dignitate regni sui, concedat, et deinceps
bene et in pace possidere ad honorem Dei. Asse-
rebant etiam quod cum inter dominum regem et
prædictos nuntios vestros super hoc tractatus pro-
lixior haberetur, tandem utrinque complacuit, ut
eos qui præsentés aderant, statim absolverent; et
ad illos, qui in Anglia erant absolvendos alter eor-
um, videlicet magister Vivianus, illico transiret,
alter ad conductæ pacis executionem remaneret.
Postmodum vero revocato, quem præbuerant, con-
sensu verbum conservandæ imposterum regis di-
gnitatis admittere noluerunt, ea quæ utiliter et
provide ordinata fuerant exsequi recusantes, tan-
quam in hoc verbo aliquid ecclesiasticæ dignitati
derogaretur, cum omnibus sanis et recte intelli-
gentibus videatur, quod dignitas regia ecclesiasti-
cam provehat potius quam minuatur dignitatem, sicut
versa vice ecclesiastica libertas regiam adornat et
veneratur majestatem. Est enim in his duabus ro-
bus firmissimus amicitiarum nodus, et amica con-
nexio, cum et regiam excellentiam dignitas eccle-
siastica provehat, et pacem ecclesiasticam regia
conservet auctoritas. Nos itaque paternitatis vestræ
genibus advoluti, quanta possumus supplicatione,
pietatem vestram exoramus, ne in tanto rerum
discrimine litterarum apices, et verborum conce-
ptiones potius quam ipsam amplecti velit verita-
tem, sed juxta datum vobis a Deo discretionis et
consilii spiritum dormitet aliquantulum apud vos
severitas disciplinæ, ut magis proficiat benignitas
et mansuetudo gratiæ: et causæ unius, sicut pium
patrem decet, multorum aut certe innumerabilium
discrimina et periculum præferatis.

LX.

*Baldwini Noviomensis episcopi. — Contra Gilbertum
Londoniensem episcopum.*

ALEXANDRO PAPÆ, BALDWINUS Noviomensis epi-
scopus.

Ferream pectus est aut lapideam, quod ad labo-
res et ærumnas sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ non
anxiatur. Et inhumanos habet oculos, qui in tantis
Ecclesiæ lacrymis potest a lacrymis abstinere. « Om-
nibus illa bonis flebilis » est, sed nulli aut paucis in
regno Francorum flebilior esse debet quam mihi,
D qui et gloriam ejus vidi, et beneficia sensi, et fami-
liarius agnovi devotionem quam sanctæ Ecclesiæ
Romanæ semper exhibuit. Semper enim, quod alias
nusquam auditur aut raro, habuit Cantuaria episco-
pos confessores et qui aut martyrio coronati sunt
pro fide Christi, aut exules et proscripti sunt pro
justitia et libertate Ecclesiæ. Et quidem ille, qui
nunc ei præest, implet mensuram patrum suorum:
et pro honore Dei, sicut jam utriusque regno ex ipsius
persecutoris sui publica confessione innotuit, jam
quinquenne exsilium proscriptus agit. Verum de-
cessores sui, sicut legitur in historiis, aut viventium
tenetur memoria, soli in propriis personis exsilium,
aut proscriptionis injuriam pertulerunt. Hic autem
cum tota domo, cognatis omnibus, familiaribus et

amicis, tanto acerbiori dolore relegatus est, quanto iniquius, et majoris crudelitatis gravamina erant, quæ a tortoribus Ecclesiæ perferbat. Sed longe graviora sunt, quæ nunc a fratribus et domesticis sustinet. Horum signifer est Londoniensis ille, qui diu vulpem ementita ove subornans, latenter in manibus ferebat ignem et gladium, quibus regis et officialium suorum animos succenderet adversus Ecclesiam, et manus armaret. Et quia eum Cantuariensis Ecclesia sibi in pontificem non elegit, cæca ductus ambitione, quasi versus in furorem, minatur se regis viribus facturum, ut archiepiscopalis cathedra Londoniam transferatur. Coepiscopi sui, ab officialibus regis nuper commoniti, et quatenus potuit fere compulsi, ut ei communicarent, et Cantuariensi archiepiscopo subtraherent obedientiam, eum ratione juris, ut oportuit, confuderunt, non consentientes ulterius consilio et machinationibus ejus, quoniam expectant et ipsi regnum Dei, et interim consolationem ab apostolica sede. Placeat itaque sanctitati vestræ tam præfatum episcopum, auctorem scilicet et incentorem schismatis hujus, quam reliquos ecclesiæ malefactores, quos dominus Cantuariensis exigentibus culpæ anathematis vinculo innodavit, tanta severitate conterere, ut alii eorum exemplo territi non audeant similia attentare.

LXI.

Ejusdem et Mauricii Parisiensis episcopi. — Quod post indictum archiepiscopo Cantuariensi apud Pontisaram colloquium, rex Anglorum, omisso in contumeliam domini Cantuariensis quod indixerat colloquio, Angliam festinanter repetierit.

ALEXANDRO papæ, BERNARDUS Noviomensis et MAURICIUS Parisiensis episcopi.

Nos sanctitati vestræ pro Ecclesia Anglicana, et venerabili viro Cantuariensi archiepiscopo preces sæpius porrexisse meminimus, nec poterit, Deo propitio, nostra instantia cohiberi, donec ei misericordiam impendatis, et apostolicæ majestatis dextera malitiam reprimatis eorum, qui Christum in illo conantur extinguere, et totius Ecclesiæ perimere libertatem. Gravia quidem sunt et multa damna, quæ diu fortiterque sustinuit; atroces nimis et sine exemplo in se et suis patienter excepit injurias, sed divina cooperante gratia, ad magnum jam Ecclesiæ profectum, ut indubitanter credimus, pervenerunt. Nam apud illum Anglorum regem, cui non satis est indebita servitute torquere subjectos, gratis affligere innocentes, contrahentes decipere, vicinis insidiari, fraudare dominos, nisi contra fas et jura conculcet Ecclesiam, jam de consuetudinibus et dignitatibus nec mentio est, hoc eo petente duntaxat, ut ei faciat præfatus Cantuariensis quod archiepiscopus regi debet, et ipse vicissim illi, quod rex debet archiepiscopo. Nuper autem ad hanc ejus pollicitationem spe reconciliationis pleniori suscepta, idem Cantuariensis in omni humilitate et devotione usque ad Pontisaram accessit, confidens se regis colloquium habiturum, sicut venerabiles viri, domi-

ANUS Rothomagensis, et episcopus Sagiensis promiserant per litteras suas, et præter hos Cisterciensis abbas, et frater Gaufridus Autisiodorensis, quos præfatus rex Senonas ad sæpeditum archiepiscopum miserat, ut hoc colloquium procurarent. Sed idem rex in reditu nuntiorum suorum, scilicet magistri Ricardi Barre, et Radulphi Landaviensis archidiaconi, redeuntium a sanctitate vestra, more suo resiliit a pactis, dicens se cum festinatione iturum in Angliam, ut filium suum in læsionem et injuriam Cantuariensis Ecclesiæ, per manum domini Eboracensis, vel alterius episcopi faceret coronari. Et sicut apud nostrates celebre est, præfati nuntii ejus gloriati sunt se et hanc novi regis coronationem obtinuisse a vobis, et absolutionem eorum, quos dominus Cantuariensis pro merito anathemate condemnavit. Rediit itaque infecto negotio toties memoratus Cantuariensis, condolente sibi Christianissimo rege, et regno compatiante, mirantibus cunctis, si etiam nunc in tam conspicua causa circumveniri potuerit apostolica sedes. Quis enim, et pro qua causa condemnabitur, si tanta et tam evidens Christi injuria, et ecclesiæ læsio, et contemptus, ab illo rege non requiruntur? Quis innocens de manu calumniatoris liberabitur, si non subvenitur domino Cantuariensi et coexsulibus suis? Hæc enim quæ nuntii ejus jactitant evacuasse, ad coercionem hominis, aut potius iniquitatis videbantur esse præcipua. Et jam in pœna aliorum didicerat, quid adversus malitiam potestatum valeat ecclesiasticus vigor. Pax Ecclesiæ credebatur adesse præ foribus, ipseque rex ferocitate seposita eam in veritate ad honorem Dei expetere etiam a familiarissimis putabatur. Sed si hæc ei etiam post injuriam, quam vobis in imitatore beati Petri, et vestro domino Gratiano, et aliis nuntiis intulit, indulta sunt, idem est ac si omnis via pacis et spes Ecclesiæ prærupta sit Anglicanæ. Sed absit hoc a sanctitate vestri pontificatus, ut tam patens injuria Christi confessoribus irrogetur, et pernicioso exemplo tyrannorum adversus Ecclesiam armetur et roboretur iniquitas. Sperabatur enim ab omnibus, quod vestram non posset ulterius circumvenire prudentiam, aut illudere sanctitati, aut justæ severitatis manus evadere. Ecclesiæ miseria, et innocentium influita afflictio, quam videmus, nos verba protendere coegerunt. Sed summa desiderii nostri est et totius Ecclesiæ Gallicanæ, ut tantum scandalum celeri subventione de medio tollatis, et præfatum regem his, quæ Christiano regi competunt, faciatis esse contentum, et Regi regum sua privilegia illibata relinquere.

LXII.

Mauricii Parisiensis episcopi. — Pro S. Thoma Cantuariensi.

Sanctissimo Patri et domino ALEXANDRO, Dei gratia summo pontifici, et universali papæ, MAURICIUS eadem gratia Parisiensis Ecclesiæ humilis minister, obedientiæ, servitutis et devotionis plenitudinem.

Noverit celsitudo vestra, serenissime Pater, quod

nuper prope Parisios de pace inter regem Angliæ et A dominum Cantuariensem reformanda tractatum est. Et sicut magistrum Vivianum confitentem audivi, rex Angliæ in hunc modum pacem concessit, scilicet quod juxta mandatum et consilium vestrum pro amore Dei, et vestri, et honore sanctæ Ecclesiæ, dominum Cantuariensem in gratiam suam reciperet, et omnibus qui pro eo exsulabant, pacem et plenam de se et suis securitatem concederet, et ipsi Ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine et libertate, in qua eam melius habuerat postquam factus est archiepiscopus, redderet, possessiones etiam omnes quas habuit, ita libere et quiete, et honorifice tenendas, sicut Ecclesia et ipse liberius et honorificentius, postquam promotus est in archiepiscopum, tenuerat, ipsi et suis similiter resignaret. Et omnes ecclesias et præbendas ad archiepiscopatum pertinentes, quæ postquam de terra exivit vacaverunt, ut de his sicut de suis ad libitum suum faceret, similiter habere permetteret. Hæc quidem omnia concessit. Verumtamen in osculum pacis ipsum nullatenus recipere voluit. Quod quia multis prudentibus qui aderant suspectum videbatur, nec eo modo dominum Cantuariensem in plenariam regis Angliæ gratiam redire, vel pacis integritatem obtinere posse intelligebant, pax imperfecta remansit. Præterea requirebat dominus Cantuariensis partem ablatorum sibi restitui, alteram vero partem in sustentationem dimitti, donec vestrum super hoc religiosorum virorum haberet consilium. Inconueniens enim, et sibi C valde damnosum, et perniciosum sanctæ Ecclesiæ exemplum videretur, si ipse omnia ablata, sicut rex Angliæ postulabat, penitus remitteret, cum per ejus absentiam ædificia Cantuariensis Ecclesiæ diruta essent, et ad possessiones dissipatas tenuerent refugium et ipse gravissimo alieni æris debito astrictus teneretur. Sanctitati igitur vestræ, quam pro Ecclesia Cantuariensi frequentius rogavi, flexis genibus et tota animi devotione supplico, ut siliæ vestræ jam diu periclitantis miserias misericorditer attendentes, ipsius honori et utilitati consulendo, et honestæ compositioni intendendo, eum ab exilio instanter revocare paterno affectu vigiletis. Videtur autem quod dominus Cantuariensis non minus possit vel debeat a rege Angliæ exigere, præsertim cum dominus rex palam dixerit, eidem Cantuariensi plenarie gratiam minime restitui, nec se aliquo modo huic compositioni interesse, nisi osculo pacis firmaretur.

LXIII.

Ejusdem. — *Contra Gilbertum Londoniensem episcopum.*

ALEXANDRO PAPÆ, MAURICIUS Parisiensis episcopus.

Parit et alit culpas licentia delinquendi, et in augmenta facinorum prosilitur, dum secunda impunitate peccatur. Latuit aliquandiu Londoniensis ille episcopus, ne dicam lupus Antichristi præambulus, in

pellibus agninis. Et quia in prima depopulatione ovilis Christi cum principe suo, cujus viribus abusus est, non est ejus repressa malitia, nunc impatiens disciplinæ unitatem Ecclesiæ Anglicanæ scindere machinatur. Ex quo enim, culpæ exigentibus, Satanæ traditus est in interitum carnis, discordias seminavit, sparsit scandala, scissuras et seditiones machinatus est, et patenter exercuit opera, quæ solutus Satanæ videri debeat exercere. Conatus est per officiales regis episcopos inducere ut ei communicarent, et domino Cantuariensi, qui ætate nostra in partibus occidentalibus se confessorum veritatis et virtutis exemplar proposuit, obedientiam subtraherent. Sed ei, Deo inspirante, præcipui eorum in faciem restiterunt, eo quod erat reprehensibilis. In tantam ergo prosiliit impudentiam, ut publice diceret se Cantuariensi Ecclesiæ obedientiam non debere, eo quod postquam ad Ecclesiam Londoniensem translatus est, nullam ei de exhibenda obedientia fecit professionem. Ausus est etiam gloriari quod archiepiscopalem cathedram Londoniensem transferri faceret, ut civitas, quam ante tempus beati Gregorii Anglorum apostoli archiflaminem dicit habuisse, eadem nunc archiepiscopum habeat temporibus Christianis. Qui talia, Pater sanctissime, facit et loquitur, nonne merito creditur insanire? Utique non est hic homo a Deo qui obedientiam non custodit, qui fidem nescit, qui schismatis auctor est et incentor. Placeat itaque majestati vestræ, quam in longa tempora conservet Deus, domino Cantuariensi, quem constat pro justitia et pro libertate Ecclesiæ, pro tuendis apostolicæ sedis privilegiis jam quinque exsilium fortiter et alacriter sustinere, open ferre, et tam prælatum Londoniensem, quam alios Ecclesiæ malefactores, quos, ut mœuerant, serius tamen anathemate percussit, allidere et conterere ad apostolicam petram, juxta quam absorpti sunt auctores eorum. Alioquin timendum est, ne si, quod absit! tantum scelus remaneat impunitum, citius et Anglicanæ et Gallicanæ Ecclesiæ perniciem et religionis ruinam operetur.

LXIV.

Matthæi Trecensis episcopi. — *Pro S. Thoma Cantuariensi.*

ALEXANDRO PAPÆ, MATTHÆUS Trecensis episcopus. Apud dominum meum fiducialius ago, recolens quanta dignatione tanta majestas meam semper dilexerit, honoraverit et extulerit parvitatem. Et quidem gradui, quem habebam, multum accessit honoris, sed multo plus oneris, ut ex necessitate deficiant humeri mei, nisi Dominus supposuerit manum suam, et clementia vestra adjiciat gratiam. Nam si providentia vestra dignetur circumspectionis suæ oculos in partes nostras dirigere, multis bonis magna videbit adesse tormenta, et pluribus graviora instare certamina. Quæ cum episcopus corrigere nequeam, et pro suscepto officio divini iudicii metu non audeam dissimulare, me quisquis in

arcto constitutum ambigit, conditionis meæ prorsus ignarus est. Cæterum, spes mea in Deo et vobis est, ad quem tam meas quam amicorum angustias, præsertim pro confessione veritatis et justitia laborantium, censeo referendas. Horum unus et auxilio vestro dignissimus est dominus Cantuariensis, qui pro honore Dei jam quinquenne apud nos exsilium in patientia multa proscriptus peragit. Periclitatus est hactenus sævitia tyrannorum et delatorum insidiis, sed nunc gravius periclitatur a falsis fratribus. Quorum primus est ille Londoniensis, qui sub episcopi nomine, sicut ex litteris domini Senonensis plenius innotescet, parricidam exprimit furiosum. Placeat itaque sanctitati vestræ, cujus incolumitatem propitiis Ecclesiæ suæ perpetuare dignetur Dominus, tam præfatum episcopum quam alios, quos dominus Cantuariensis exigentibus meritis anathemate condemnavit, tanta severitate conteri, ut a similibus ausu reliqui terreantur exemplo vindictæ.

LXV.

A. Certesiensis. — *Pro Gilberto Londoniensi episcopo.*

Venerando et charissimo Patri suo et domino ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici et universali papæ, frater A. indignus Certesiensis minister, sinceræ dilectionis reverentiam ac debitam cum omnibus fidelibus obedientiam.

Vestræ majestati, charissime Pater et domine, pro domino Londoniensi episcopo humiliter supplicamus, ut eum ad vos venientem amore Dei et paternæ vestræ intuitu benigne suscipiatis atque benignius in negotiis exaudiatis. Inde securius etiam clementiam vestram pro eo exoramus; quia illum a multis retro temporibus sapientem, honestum, discretum ac religiosum virum esse cognovimus, quem Deus sua gratia tot et tantis virtutibus decoravit, ut in toto regno Anglico una de honestioribus personis credatur esse et sit: utpote cujus exemplo atque conversatione multi a pravis iniquitatibus suis temperentur et ad honestatem invitentur. Invidit tamen ejus bonis actibus inimicus et cum inimico multi ejus inimici sunt, male de eo interpretantes, et vestris circumscriptis ruribus falsa pro vero suggerentes, non verentes quadam præsumptione veritatis aures falsis suggestionibus circumvenire. Dicunt enim veritatis inimici, sicut audivimus, eum fuisse causam atque exordium totius commotionis atque discordiæ quæ fuit inter dominum Cantuariensem et Anglorum regem, quod quam falsissimum sit et ab omni veritate alienum noverunt illi et nos cum illis qui eorum colloquiis frequentes interfuimus. In veritate, domine, atque testificari possumus quod vidimus et audivimus, quia dominus Londoniensis modis omnibus quibus potuit opportune inopportune elaboravit ut pax et concordia inter dominum Cantuariensem et Anglorum regem reformaretur. Et si non est consecutus quod desideravit, non minus laudandus est, quia

A quod debuit fecit. Non enim cor regis fuit in manu ejus sed in manu Dei, ut possit inclinare illud quo vellet. Aperiat ergo oculos misericordiæ suæ dominus et charissimus Pater noster, et parvitatibus nostræ preces una cum aliis pro domino Londoniensi suscipiat, ut eum in pace ecclesiæ suæ restituat. Credimus et pro certo credimus, quia per eum magna pax in tota Anglia reformabitur, si cum gratia vestra ad propria fuerit reversus. Deus salvet et custodiat charissimum Patrem nostrum sanum et incolumem ecclesiæ suæ. Vale.

LXVI.

Rotrodi Rothomagensis archiepiscopi. — Ejusdem argumenti ac epistola 61.

ALEXANDRO papæ, ROTRODUS Rothomagensis archiepiscopus.

Evocati a domino nostro rege cum venissemus ad curiam, et cum vestris legatis jam aliquantulum processum esset super mandatis vestris, ex veracissimo archiepiscoporum et episcoporum relato, qui ad hoc venerant, et quibus nimirum credimus, sicut nobis, auditu comperimus quod nuntios et litteras vestras dominus rex Anglorum tanto majore lætitia et alacritate susceperit, quanto majorem ei benignitatis vestræ gratiam promittere videbantur. Unde petitione vestra de pace Cantuariensis archiepiscopi, et suorum reditu, consilio archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, et religiosarum personarum, et optimatium regni sui, pro amore vestro benignius exaudita, cum ad archiepiscopatum suum redire, ipsunque cum omni integritate, quo tenebat quando exivit, recipere, et deinceps bene et in pace possidere ad honorem Dei, salva nimirum regni sui pristina dignitate, concessit. Cum igitur inter dominum regem et nuntios vestros super hoc tractatus prolixior incidisset, in verbo utrinque complacito novissime convenerunt, ita scilicet ut eos, qui præsentibus aderant, statim absolverint, et ad eos, qui erant in Anglia, absolvendos alter eorum, videlicet Magister Vivianus, illico transire, alter citra mare ad executionem conductæ pacis consenserint remanere. Postmodum vero revocato consensu verbum, quod jam susceperant, conservandæ in futurum regis dignitatis, admittere noluerunt, ea quæ jam salubriter quidem disposita fuerant exsequi recusantes. Ego itaque cum præfatis non contemnendæ auctoritatis personis, quæ aderant, pro bono tanto pacis missus omni vigilantia et sollicitudine institui, ut sicut dictum fuerat, præposito honore Dei, et regni stante antiqua dignitate, ut dignum est, nuntii vestri verbum optimum, et omni acceptione dignum regis dignitatis cum gaudio susciperent, ne tantum bonum remaneret. Et cum nostra persuasionem multum laboratum esset, et nihil elaboratum, doluimus plurimum, præsertim cum constet nobis pro certo quod in observatione regis dignitatis libertas aut dignitas ecclesiastica nullatenus prægravetur. Siquidem dignitas ecclesiastica regiam

provehit potius, quam adimit dignitatem, et regalis dignitas ecclesiasticam potius conservare, quam tollere consuevit libertatem: etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica et regalis occurrunt, cum nec reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Genibus itaque provoluti pietatis vestræ, quanta possumus devotione, sanctitatem vestram exoramus, ne sapientia vestra quasi litterarum apices et conceptiones verborum potius, quam rem ipsam duxerit amplectendas, sed secundam a Deo datum vobis spiritum discretionis id agite, ne causa unius in multorum et fere innumerabilem perniciem convertatur. Quia ad bonum pacis quandoque magis proficit mansuetudo gratiæ, quam severitas disciplinæ.

LXVII.

Willelmi Senonensis archiepiscopi. — Precatur ut ratam habeat excommunicationis sententiam contra Londoniensem et Saresberiensem episcopos ab archiepiscopo Cantuariensi latam.

ALEXANDRO PAPÆ, WILLELMUS Senonensis archiepiscopus.

Adhuc, Pater, pietati vestræ pro venerabili viro domino Cantuariensi, imo potius pro Ecclesia et causa Dei, pro qua animam suam exposuit, cogimur supplicare, ut cum eo pro tuenda Ecclesiæ libertate et sedis apostolicæ privilegiis beati Petri gladium potenter exeratis. Jam enim, si placet, tempus est miserendi ejus, et animadvertendi in illos, qui jam per orbem coruscante Evangelii veritate, tempore apostolatus vestri laborant confessoribus Christi excutere divini honoris mentionem. Ipse autem, ut animam suam liberet coram Deo, et sui partes officii fideliter exsequatur, licet adhuc erroris capiti parcendum duxerit, exspectans ut in pœna membrorum erudiatur ad pœnitentiam, inceptoros schismatis episcopum Londoniensem, Saresberiensem, et Randalphum de Broc cum aliis, quorum nomina vobis expressa sunt, anathematis vinculo innodavit. Orat devotus filius vester christianissimus rex Franciæ, sicut ex litteris ejus potestis advertere, ut quod archiepiscopus in condemnationem temeritatis et malitiæ egit, approbetis. Et nos, quanta possumus devotione supplicamus, ut etiam auxilium apostolicæ majestatis adjiciatis, quia spes est quod Ecclesia facile liberabitur, si severitas vestra compresserit et perdomuerit istos. Alioquin timemus, ne præfatus filius vester dominus rex, et totum regnum Franciæ non minori scandalo afficiatur, quam fuerit illud, quod Joannes de Oxeneford excitavit in reditu suo.

LXVIII.

Ejusdem. — Contra Gilbertum Londoniensem episcopum.

ALEXANDRO PAPÆ, WILLELMUS Senonensis archiepiscopus.

Scelerum mater impunitas, secunda criminibus, scidit Anglicanæ Ecclesiæ unitatem, et Gallicanam amarissimo replevit scandalo. Tantorum caput,

A causa, fomesque malorum est episcopus ille Londoniensis, qui nunc tandem de dracone conversus in leonem, nequitiam, quam ab ambitione conceperat, patenter exercet, ex quo culpæ exigentibus, sero tamen, Satanæ traditus est in interitum carnis. Cum enim auctor schismatis fuerit et inceptor, et in insidiis ageret, ut proscriberet et occideret innocentes, nunc palam loquitur, et proverbium nullum dicit. Sed matrem suam Cantuariensem Ecclesiam, cui ad obedientiam exhibendam ex professione astrictus est, regis sui viribus quærit evertere, glorians quod cathedram archiepiscopalem Londoniam transferri faciet. Restiterunt ei nuper in faciem laudabiliter fratres sui, quos per officiales regis impudenter urgebat ut ei communicarent, et archiepiscopo suo delitam subtraherent obedientiam. Nonne manifestus Antichristi præambulus est, qui tam patenter scindere nititur Ecclesiæ unitatem, seminat inter fratres discordiam, scandala multiplicat, Ecclesiam torquet, et tyrannorum manibus proscribit et interficit innocentes? Si unitas de catholica tollatur Ecclesia, quis aut quid prohibet hæreses pululare? Quis erit unitati locus, si non virtus obedientiæ membra Christi conglutinet, et charitas ad aliterum consolidet in fide et veritate? Ergo, Pater optime, quoniam comprehensus est in operibus manuum suarum, et toxicati fructus, quos facit arbor infelix, securim Petri provocant, hanc ei, si placet, misericordiam faciatis; ut contrita malitia ejus, et episcopi deleti titulo, quoniam bestiæ characterem portat, de cætero nocere non possit, sed monachum, quem veste pollicitus est, cogatur moribus exhibere. Satis et ultra sustinuit dominus Cantuariensis, cui nisi in brachio virtutis apostolicæ pacem et securitatem reformari feceritis, et satisfieri de ablatis, timendum est ne Ecclesia jacturam irreparabilem cito contrahat, et tam præsens ætas quam posteritas ad Ecclesiam contendendam pernicioso provocetur et animetur exemplo. Valeat et vigeat semper sanctitas vestra.

LXIX.

Ejusdem. — In causa S. Thomæ Cantuariensis.

Domino PAPÆ, archiepiscopus Senonensis, salutem, et omnem cum summa devotione obedientiam.

Qualiter in secundo regum colloquio nuper processerit causa domini Cantuariensis, tanto fidelius possumus attestari, quanto familiarius ad omnia, quæ ibi gesta sunt, admissi sumus, et operam et diligentiam adhibuimus, ut rex Angliæ vestris obtemperaret monitis, et obediret mandatis. Sed ille postquam vix recepit comminatorias vestras, et religiosorum, quos miseratis, instantiam varietate responsionum sibi non cohærentium diu delusit, tandem nobis et illis acrius insistentibus dedit pro voluntate responsum. Ait enim se dominum Cantuariensem non expulisse de regno suo. Et tamen si redire voluerit, et servare quod servaverunt antecessores sui, et quod ipse promisit, redire poterit, et ibi habere pacem. Et nisi hoc simpliciter et

absolute promiserit, ulterius in Angliam non revertetur. Et quia responsa ejus sibi frequenter adversabantur, ut nuntii vestri prorsus ignorarent quo nodo suum possent tenere Protea, faciem toties immutantem, consulimus eis ut peterent ab eo sibi litteris patentibus responderi, quid ad petitionem vestram facturus esset, quod vobis possent secure et fideliter nuntiari. Quam eorum petitionem, licet adhibitis intercessoribus vehementer insistere, rex penitus reprobavit. Deinde a multis rogatus est, ut saltem innocentes, quos proscripserat, ad propria redire pateretur. At ille nulla ratione vel persuasione induci potuit, ut eis aliquid consolationis impenderet.

Cum vero hæc archiepiscopo relata essent, respondit se paratum esse facere pro gratia ejus, et gratia Ecclesiæ recuperanda, quidquid debet, quidquid poterit, quidquid antecessores sui fecerunt, salvo in omnibus ordine suo. Sed novam obligationis formam inire, et promittere se alicujus exempla secuturum, nisi salvo ordine suo, sibi dixit esse illicitum, præsertim sine auctoritate sedis apostolicæ; tum quia novam obligationis formam ingerere viris ecclesiasticis perniciosum esset exemplo, tum quia, ut asserit, quando eum obligatione servandarum consuetudinum, quam invitatus et coactus præstitit, absolvistis, specialiter a vobis, et multis audientibus, præcedente gravi et justa increpatione, inhibitus est, ne se ulterius obliget, præsertim et in his, quæ possunt aliquid captivitas habere, quin exprimat *Salvum fore honorem Dei, et ordinem suum*. Videtur enim renuntiare pastoris officio, quicunque subditis illicitarum rerum consuetudinem vel licentiam pollicetur. Si enim episcopus assensu vel dissimulatione rigaverit plantaria vitiorum, ut eis invalescentibus inane sit, aut prorsus pereat verbum Dei, quis de Ecclesia spinas eradicabit et tribulos? Tenentur enim pastores ecclesiarum perversas exterminare consuetudines, et ipse nunc exigitur et compellitur in earum verba jurare. Adjecit etiam quod Ecclesiæ Romanæ debitam fidem servare non poterit, et consuetudines quæ ab eo exiguntur; quia legem Dei et sedis apostolicæ privilegium patenter impugnant. Et quia noster aut religiosorum sermo non capiebat in rege, nec auctoritas majestatis vestræ fructus obedientiæ repetit, infecta pace domini Cantuariensis tristes ab eo discessimus. Et ille, sicut pro certo accepimus, exspectat reditum nuntiorum suorum, quos si, ut justum est, et speratur a fidelibus vestris, confusos remiseritis, credimus quod Ecclesia Cantuariensis cito habebit pacem, et Ecclesiæ Romanæ in Gallicana Ecclesia et toto Occidente redintegretur fama. Et hoc quidem non aliquo rancore mentis proponimus contra regem, qui nuper in gratiam nostram rediit, et nos cum eo veram fecimus pacem. Sed quod vidimus, et audivimus, et tractavimus manibus nostris, hoc testamur pro veritate justitiæ, pro Ecclesiæ honestate, pro fide et reverentia, quam debemus apostolicæ

A sedi. Supplicamus itaque paternitati vestræ, quatenus rigorem justitiæ, quem urgente duritia hominis laudabiliter tandem arripuistis, viriliter exerceatis. Quia si perseverantiam vestram viderit, facile celsurus creditur, nec coætaneis aut successuris principibus præsumptionis relinquet exemplum, quod timetur.

LXX.

Ejusdem. — Gilbertum Londoniensem episcopum absolutum dolet. De coronatione filii regis Henrici.

ALEXANDRO papæ, WILLELMUS Senonensis archiepiscopus.

Audiat, sanctissime Pater, excellentia vestra patienter quod loquimur, quia in amaritudine moratur anima nostra. Et tam devotus filius vester Christianissimus rex Francorum, quam tota Gallicana Ecclesia turbatur a scandalis, quæ in diebus apostolatus vestri manant ab apostolica sede. Siquidem ut nostrates aiunt, ibi solvitur Satanas in perniciem totius Ecclesiæ; iterato crucifigitur Christus, et qui manifestus sacrilegus est et homicida, dimittitur. Procuravimus apud vos causam Ecclesiæ Anglicanæ, et in discessu nostro ei credebamus aliquatenus esse subventum. Verum ubi Londoniensem episcopum nobis ignorantibus fecistis absolvi, res in contrarium lapsa est, et cornua data sunt peccatori. Ecce enim rex ille, cui nimis fuistis propitius, filium suum consecrari fecit in regem, si tamen consecratio est, quæ ab excommunicatis, et Spiritus sancti inimicis, et Ecclesiæ impugnatoribus datur, et hoc in injuriam Cantuariensis Ecclesiæ, et domini regis Franciæ, cujus filium noluit rex ille Deo et hominibus inimicus consecrationis hujus esse participem. Hanc consecrationem, vel potius execrationem fecit ille Eboracensis, vestra, ut dicunt, auctoritate, assistentibus sibi Londoniensi, et quibusdam aliis nominatenus episcopis, quorum memoria in maledictione est. Vos ergo, Pater, de cætero provideto Ecclesiæ illi, quæ perit in manibus vestris, ne sanguis ejus requiratur a vobis. Quod aliter fieri posse non credimus ad redimendam famam et conscientiam vestram, nisi præfatos malefactores virtute apostolica coneratis.

LXXI.

Ejusdem. — De lamentabili cæde S. Thomæ Cantuariensis.

ALEXANDRO summo pontifici, Senonensis Ecclesiæ minister humilis, spiritum consilii et fortitudinis cum omni obedientiæ famulatu.

Inter scribendum hæc, imo prius quam scriberem, mox steti et hæsi dubius admodum, quo dictionis genere nuper patrati sceleris atrocitatem, et supplicii in christum Domini recenter illati immanitatem clementiæ vestræ oculis præsentarem. Et profecto arbitror clamorem mundi jam vestræ sanctitatis aures implevisse, utpote, qui in mundi specula resideris, qualiter famosissimus ille, non rex Angliæ, sed angelorum potius et Christi inimicus, proxime sit malignatus in sancto, in filio dexteræ tuæ, quem

confirmasti tibi. Cujus de mundo hæc excessum et A
 excessus modum, et si forte ex aliquorum diverso,
 sive etiam adverso relatu acceperitis, quod mihi ab
 his, qui intertuerant, innotuit certius, fidelius in-
 timo, et patrati sceleris ordinem paucis explico, cu-
 jus tamen immanitas excogitari non potest. In nati-
 tali Domini proxima post festum Innocentium die,
 sole occidente circa horam vesperorum, intronissi
 spiculatorum quatuor, qui primi fuerant, ad fortem
 illum Christi athletam terribiliter admodum et fa-
 stuose accesserunt, quorum hic intersero nomina,
 ut eorum memoria sit in maledictione perpetua,
 Willelmus de Traci, Reginaldus filius Ursi, Hugo de
 Morevilla, Ricardus Brito, qui in primo accessu a
 sancto viro salutati non resalutaverunt, utpote, qui
 jam vias perditionis ingressi, manifeste respuebant
 salutem; quin potius cervicose nimis, et aspere in
 introitu sciscitantes, si episcopos suspensos sive ex-
 communicatos ad regis esset illico absoluturus man-
 datum. Quo modeste respondente id ad singularis
 primatus vestri spectare censuram, nec sibi aliquid
 vindicare, ubi tanta intervenisset auctoritas, mox
 ipsum ex parte regis diffudiciaverunt, et continuo
 exierunt ad cohortem, militibus, qui de familia ho-
 minis Dei erant, super vitæ periculo et honorum
 omnium proscriptione, in exitu suo ex parte regis
 præcipientes, ut ipsi pariter exirent, et rei eventum
 taciti et patientes expectarent. Publice autem per
 civitatem simile regis exivit edictum. Singularis
 vero ille in nostris diebus athleta Christi minas
 principum sprexit, et de loco ipso ubi jam velut
 mortis exceperat nuntium, ad multam instantiam
 vix egredi compulsus est, et hoc quidem ne con-
 summari videretur invitus. Deo itaque melius dis-
 pensante, metropolitanam ecclesiam, in ipsius
 Christi honore dedicatam, ingressus ibidem christus
 Domini pro nomine Christi meruit immolari, ubi
 quotidie immolatur, et orans voluntarie se ipsum
 inter crucis et altaris cornua pacificam Deo hostiam
 obtulit. Nam appropinquante jam hora ipse extento
 collo et curvata cervice calicem salutaris accepit,
 et a quatuor prænominatis spiculatoribus decalvatus
 est, prius tamen probris et multis contumeliis af-
 fectus, ut nec ullo passionis Domini sui titulo frau-
 daretur. Denuntiavit etiam, ut familia sua servare-
 tur illæsa. Solus itaque pontifex non sine sanguine
 intravit in sancta.

Et quia post viri sancti transitum operante Do-
 mino memoranda quædam ex crebra multorum re-
 latione audivimus accidisse, omnino præteriri non
 debent. Dicitur namque et constanter asseritur post
 passionem suam nuntius apparuisse in visu, quibus
 prohibet se non mortuum esse, sed vivere, et non
 vulnera, sed vulnere tantum cicatrices ostendit.
 ge igitur, o homo Dei, quorum tenes sedem in-
 ducere fortitudinem, o filii excussorum. Hinc misera-
 tio, inde te moveat indignatio. Unam debes filio,
 aleram tyranno. Et hujus in terris auge gloriam,
 quem de cælis tam mirabiliter glorificat Deus. Illi

vero præsta ignominiam, qui in terra sua tam hor-
 ribiliter persecutus est Deum: qui in visceribus pro-
 priæ matris proprium peremit patrem, qui proprii
 ventris tui contorsit latera, excussit viscera, et con-
 culcavit in terra filium tuum, quem sicut mater
 unice diligebas; et, nescio per quos incircumcisos
 et immundos, tam perfide et tam inhumane macta-
 vit, patris non reveritus offensam, nec miserium
 ætatem. Quorum igitur sortitus es ministerium,
 sortiarius et zelum: et quia cernis Achab scelus,
 Eliæ te apprehendat æmulatio. Occidit enim Achab,
 et possedit. Sed Achab quid? Totius quippe patrati
 sceleris facie operose perpensa, Achab ab ipso justi-
 ficatus est.

Istud siquidem est quod inter omnia quæ legun-
 tur, sive referuntur sceleratorum scelera, longe pri-
 mum obtinet locum, quod omnem Neronis nequi-
 tiam, Herodis sævitiam, Juliani perfidiam, sacrile-
 gam etiam Judæ proditoris perditionem excedit.
 Vide siquidem qualis persona et in quali ecclesia
 percipit sit, quale etiam tempus ad patrandum
 scelus elegerit tyrannus: natale videlicet Domini,
 et proximam post sanctorum Innocentium diem, ut
 novus ex veteri nostris diebus suscitaretur Herodes.
 Pax etiam publice data proditorem nihilominus non
 revocavit a scelere. Qui tanquam per se non satis
 insaniret, vesaniæ suæ instigatores habuit dantes
 sibi cornua peccatori, falsos videlicet illos, et ab
 omni ecclesiarum orbe perpetuo detestandos fratres,
 Rogerium videlicet Eboracensem archidiaconum, et
 Londoniensem, et Saresberiensem, non episcopos,
 sed apostaticos, qui filium tuum, fratrem suum Jo-
 seph, non mystice, sed in veritate occiderunt, patris
 jam senis nec maledictionem metuentes, nec dolori
 vel ætati parcentes. Quorum vita præsens, ut in
 amaritudine perpetua sit, et memoria eorum in ma-
 ledictione æterna, vestra statuat, Pater sancte,
 sancta consolatio. Præsentium portitores magistrum
 Alexandrum et magistrum Gunterium viros probos
 et industrios, qui sancto Dei martyri in vita sociati
 sunt, et in morte separari non possunt, vestræ
 commendatos esse charitati officiose imploro, qui-
 bus quæ litterarum garrulis apicibus committere
 nolui, instillavi secretum vobis in aure revelanda.

LXXII.

Ejusdem. — Similis argumenti.

Sanctissimo domino ac Patri ALEXANDRO, Dei gra-
 tia summo pontifici, WILLELMUS Senonensis Ecclesiæ
 humilis minister, salutem et debitam cum omni de-
 votione obedientiam.

Vestro apostolatui, Pater sancte, data est omnis
 potestas in cælo et in terra (*Matth. xxviii*), gladius an-
 ceptus in manibus vestris (*Psal. cxlix*). Super gentes
 et regna constituti estis ad alligandos reges eorum in
 compedibus, et nobiles in manicis ferreis (*ibid.*).
 Vide ergo domine, et considera quem vindemiaverunt
 ita (*Thren. ii*). Vineam namque Domini Sabaoth ex-
 terminavit aper de silva, et singularis ferus depastus
 est eam (*Psal. lxxix*.) Ecclesia siquidem Cantuarien-

imo universalis Ecclesia, sanguine rorantes lacrymas et amaritudine asperas a finibus terræ in conspectu vestro effundit, quia posita est quasi signum ad sagittam (*Thren. II*), facta est opprobrium vicinis suis (*LXXXVIII*). Et qui vident eam movent capita super eam (*Thren. II*), dicentes: *Ubi est Deus eorum?* (*Psal. CXIII*). Ipsa autem gemens et conversa retrorsum clamat in auribus Domini exercituum: *Vindica, Domine, sanguinem servi tui, et martyris Cantuariensis archiepiscopi qui occisus est, imo pro libertate Ecclesie crucifixus. Pater sancte, verbum horrendum, facinus flagitiosum, enorme flagitium factum est in diebus vestris, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus* (*I Reg. III*). Non est auditum in Theman, nec est visum in Chanaan (*Baruch. III*). Alter siquidem Herodes, semen Chanaan, et non Juda, progenies viperarum (*Math. III*), missis a latere suo licitoribus signum Dominicæ passionis, quod desuper in vertice gerebat, nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, et votis turpibus cœlestem deformare imaginem. Proh dolor! sicut omnis ecclesia asserit, ipsum facit martyrem causa pariter et pœna. Pœna, dolor passionis illatæ; causa, rigor ecclesiasticæ censuræ; quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Vestra ergo interest, Pater clementissime, custos murorum Hierusalem (*Isa. LXXII*), remedium, adhibere præteritis et providentiam futuris. Quis enim locus poterit esse tutus, si rabies tyrannica Sancta sanctorum cruentat, et vicarios Christi Ecclesie columnas impune dilacerat? Insurgant ergo ecclesiasticæ leges, armentur jura cœlestia, introeat in conspectu vestro ultio sanguinis gloriosi martyris, qui de Anglia clamat. Clamabit siquidem et commovebit non solum terram, sed et cœlum, et sic nostro consulite dolori, ut honestati vestræ pariter consulatis et saluti Ecclesie.

De cætero sanctæ paternitati vestræ insinua: e dignum duximus, quod cum domino Rothomagensi et nobis in mandatis dederitis, ut terram regis Angliæ cismarinam, si pacem quam gloriosæ memoriæ domino Cantuariensi promiserat, non observaret, sub interdicto poneremus, adjicientes etiam, quod si uterque nostrum rei executioni non posset aut nollet interesse, alter nihilominus mandatum vestrum exsequeretur. Prædictus Rothomagensis, postquam litteras vestras ei repræsentari fecimus, nobis significavit quod Senonas veniret, et juxta formam mandati apostolici procederet. Cum autem illuc venisset una cum Arnulpho Lexoviensi, et Ægidio Ebroicensi, et Rogero Wigornensi episcopis et aliis quampluribus, tam clericis quam laicis de familia prædicti regis, post multas verborum tergiversationes et excusationes inde deductas ad sedem apostolicam appellavit, et se ad præsentiam vestram iter arripuisse respondit, et prædicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorem. Nos vero scientes quod vitium paganitatis incurrit

A quisquis mandatis apostolicis obedire contempserit, juxta seriem mandati vestri de communi consilio venerabilium fratrum nostrorum omnium episcoporum, et S. Dionysii, et S. Germani de Pratis, et Pontiniacensis, Wall.... Cenn.... abbatum, et aliorum quamplurium religiosorum virorum et sapientum, in terram ejus cismarinam sententiam tulimus, et memorato archiepiscopo et episcopis, ut eam observari facerent, ex parte vestra injunximus. Scimus enim quod nec possessiones, sicut promiserat, restituit, nec securitatem, sicut mors martyris indicat, præstitit. Per Carthusiensem quoque, quem ad eum miseramus, nobis significavit quod causam mortis ejus dederat, et quod eum occiderat. Inde est quod clementiæ vestræ supplicamus, quatenus prædictam sententiam ratam habeatis, et sicut majestatem vestram decet et incolumitati expedit Ecclesie, eam taliter faciatis observari quod honor Dei et vester conservetur, et nos qui vestram sanctitatem ea, qua scitis, devotione amplectimur, minime propter hoc possumus illudi. Valet, et sicut decet majestatem et sanctitatem vestram.

LXXIII

Guillelmi Senonensis episcopi, apostolicæ sedis legati (66). — Hugonem de Campo Florido Suessionensem episcopum, Franciæ cancellarium, commendat.

(Circa annum 1170.)

[*Duchesne, Rer. Franc. Script., IV, 575.*]

Amantissimo domino et Patri A. Dei gratia summo pontifici, GUILLELMUS eadem gratia Senonensis Ecclesie humilis minister, et apostolicæ sedis legatus, devotam obedientiam.

Quia de paternitatis vestræ serenitate, et sanctitatis vestræ copiosa ubertate, plus vestra gratia quam nostris meritis præsumimus, idcirco quos tenerrime diligimus, et vobis fidelissimos existitisse cognoscimus, apostolatui vestro commendare nullatenus reformidamus, tanto amplius nos exaudientes fore autumantes, quanto precum instantia honestiori refulget affectu. Hinc est quod venerabilem fratrem nostrum Suessionensem episcopum, et illustris regis Francorum cancellarium, virum discretum, honestum, litteratum, et in negotiis vestris constantissimum, benignitati vestræ commendamus sicut nosmetipsos. Rogantes attentius, ut in omnibus, in quibus ipsum audire et supportare poteritis, benigne, si placet, faciatis; ut ipse de fidelior de cætero existat, et qui audierint, ardentius ad clementiæ vestræ sinum refugiant. Quod enim ipsi factum fuerit, tanquam nobis ipsis feceritis reputabimus. Valeat paternitas vestra.

LXXIV.

Anonymi. — De cæde S. Thomæ Cantuariensis.

Eram magnificentiæ vestræ quædam cum tranquillitate mentis intimaturus, sed inopinatus mise-

(66) Postea Remensis archiepiscopi. Vide *Patrol.* t. CCIX.

randæ rei eventus interceptum calamum, et propositam tanto domino jucunditatem in lacrymarum materiam commutavit. Ecce enim omni præditus morum et pectoris honestate, magnifici cordis vir ille Thomas Cantuariæ præsul et apostolicæ sedis legatus, hoc voto ad curam pastorem remearat, ut omnes omnino cogitatus suos in Domino conjectans, quæque secundum Deum et ad honorem Ecclesiæ disponere procuraret, nec quæ sua sed quæ Jesu Christi et fore cognosceret, æquitatis libramine ponderaret, et qui stimulis leoninæ feritatis agitata dicebatur ab æmulis rediisse, columbinæ simplicitatis amator, agnina mansuetudine mitescere liquido probabatur. Hunc in hunc modum mitem et mansuetum gens quædam ferocitate sacrilega, forsitan secta scelerosa, renitentem et volentem ferre se facinorosis obvium in ipsam, proh dolor! individuae Trinitatis ecclesiam, a clericis suis, qui secum erant, coactum ante altare compulerunt, alloquentes eum in hæc verba, gladiis extractis: « Fuge, proditor, ecce mors sæva tibi imminet; » quæsito prius propter monachorum multitudinem, qui aderant et clericorum: « Ubi est archiepiscopus? » Quibus ipse taliter, demisso quidem sed audibilibi valde sermone, respondit: « Ego sum; et tu, o Reginalde, cum complicitibus tuis vade retro, quia nescitis quid facitis. Verumtamen si me quæritis occidendum, ne cæteros contingatis. In nomine ejus mortem excipere paratus sum, qui pro me servo suo mori dignatus est. » Et porrectum caput spiculatori porrexerat feriendum, qui mox amputata ad modum coronæ cervicis confusus sanguine commistum et cerebro tanquam ad orandum pronus in pavimento corpus, in sinum Abrahamæ spiritum collocavit. Ego utique his nequaquam interfui, sed eodem die Cantuariam veni, corpus exanime cum singultibus et fletu conspicatus sum, habitudinem vero faciei quantum cruoris labefacto sinebat serenam, et viventis parum ac similem imo ut verum fatear astantibus quasi conquerens viva voce videbatur audiri: « Vindica, Domine, sanguinem servi tui, qui effusus est. » Præconsideret igitur provida bonarum mentium et stabilita discretio, quæ tempora tanti sceleris immanitatem commutari: sua enim diei malitia non sufficit: a primitiva enim persecutorum rabie tam horrendum nefas inauditum est perpetrari: fabulis deest solum ut qui locus raptores, fures, homicidas, et quantumlibet sceleratos inconcussa pace tuetur, innoxium virum, mitem, pacificum Ecclesiæ rectorem piaculari flagitio representet. Præsagiat prævisionis vestræ sagax indago, si est dolor, sicut ille, quem hæc furoris mendacia creditur esse paritura. Quippe si dominus rex senior factionem hanc nefariam suam, quod Deus avertat, ratihabitione confirmet: quod enim ex mandato ejus hoc facinorosum opus processerit, nefas est opinari. Verumtamen ratihabitione comparatur mandato, totius Anglicanæ regionis universitas alterutri duorum incommodorum necessitate

succumbet: aut enim miserandæ mentis excæcatione sedis apostolicæ disciplinam et devotionem et obedientiam abjurabit aut irregressibiliter dispensatione tantum exulabit. Longe etenim minus malum est proscriptionis incommodo et substantiæ totius tempestate mulctari, quam post agnitam veritatem ignominiose retrogradari.

LXXV.

Matthæi Senonensis thesaurarii. — In gratiam Thomæ Cantuariensis, contra Henricum regem. Minas regis Anglorum parvificiendas monet et quia Pictavorum et Britonum proceres, domino regi (Franciæ) confederati, ei texuerunt inextricabilem labyrinthum. »

ALEXANDRO PAPÆ, MATTHÆUS Senonensis thesaurarius.

B Omnis quidem fidelis anima necessitate juris subicitur apostolicæ majestati, sed ego vobis speciali devotione familiariter teneor, et de his quæ ad apostolatam vestram pertinent, magis quam de propriæ sortis conditione, charitatis et necessitatis debito concurrente, cogor esse sollicitus. Loquar ergo ad dominum meum, fiducialiter agens in his quæ magis ad honorem et utilitatem vestram, si verba pueri vestri vultis audire, qui occasione mandati vestri periclitor, quam ad meam, propitiante Deo, proficient liberationem. Præcepistis, Pater, si reminisci placeat, ut domino nostro Christianissimo regi consilii vestri verba proferrem, et erigerem mentem ejus data spe relevationis domini Cantuariensis, ne moveretur, si forte audiret nuntios regis Angliæ grave aliquid contra eundem archiepiscopum a vobis impetrasse. Conservatis enim causam ejus illesam in sinu vestro. Ei soli, Pater, exposui verba vestra, qui uberrimas referens gratias, sanctitatis vestræ gloriam prosecutus est immensis laudibus. Deus novit, quod nec ipsi archiepiscopo mysterium consilii vestri, nec ulli mortalius ausus sum aperire. Sed ecce occasione litterarum, quas rex Angliæ nuper fecit in episcoporum colloquio publicari, et audita jactatione nuntiorum, qui se præfatum archiepiscopum prostravisse, et irreparabiliter prostravisse gloriati sunt, attestante eis vestrarum rescripto litterarum, adeo confusus et turbatus est, ut me in vestra promissione mendacem dicat, et quod de operibus Ecclesiæ Romanæ nihil boni sperabit amplius, nisi quatenus fides persuaserit oculata. Nec, ut ait, moleste ferret, si iniquas forte preces porrigens repelleretur a vobis, sed dolet, miratur, et stupet, quod plus valent apud vos manifesti persecutoris Ecclesiæ, et hostis regni per vilissimas personas contra Deum porrectæ preces aut minæ, quam fides et obsequium ejus et regni sui, et preces pro Deo et secundum Deum, omni legi et æquitati consonæ, si ab ipso porrigantur et toto regno. Intulit ergo verbum, quod de cætero pro Romana Ecclesia non dimittet, quin ubi viderit expedire, suam et regni procuret utilitatem. Creditur enim pro certo, quod acquiescere velit consilio eorum, qui suadent, ut diu petitam confederationem

imperatoris admittat, contractoⁿ matrimonio inter A liberos eorum. Res autem adhuc quidem dilata erat, sed procurantium spes nunc roborata est. Precor ergo, et consulo in ea fide, quæ Patri debetur et domino, quatenus promissionem, quam ei per me fecistis, citius adimplendo in sublevatione domini Cantuariensis mitigetis animum ejus, ostendentes quod iniquitatem regis Angliæ, qui ipsius, et regni Francorum, et Ecclesiæ Dei publicus hostis est, non vultis diutius supportare. Nec timeri oportet minas ejus, quia sicut Teutonicum tyrannum civitates Italiæ divino præeunte miraculo ejecerunt, ita Pictavorum et Britonum proceres, domino regi conföderati, ei texerunt inextricabilem labyrinthum. Jam enim sic arctatus est, ut nemo videat qua via possit evadere. Et Dei præeunte et succurrente gratia non evadet. Ad hæc in arcto constituta est Ecclesia Senonensis. Hinc ad instantiam domini Autisiodorensis, vestro nos urgente mandato, ut præbendam archiepiscopi nostri assignemus cuidam clerico cujus faciem adhuc, ut ex conscientia loquar, ignoramus et nomen; hinc obsistente consuetudine et lege ecclesiæ nostræ, quam sine perjurio frangere non valenuis; ad eam namque servandam juramenti necessitate quisquis in ecclesia nostra canonicus est, arctatur, et sedis apostolicæ privilegiis, quibus obviare non licet, roborata est. Non licet, aut unquam licuit capitulo præbendam dare non implorato consensu archiepiscopi, nec archiepiscopo sine nobis. Nec esset nobis tutum archiepiscopo præjudicium facere, et contra juramentum versari, damnabile est. Placeat itaque dignationi vestræ tanto Ecclesiæ periculo providere, quia cum archiepiscopum, Domino præstante, creaveritis, quod sanctitati vestræ visum fuerit expedire, commodius disponetis.

LXXVI.

C. Lantoniensis presbyteri. — Pro Gilberto Londoniensi.

ALEXANDRO summo pontifici, domino reverentissimo et Patri suo sanctissimo, C. Lantoniensis Ecclesiæ presbyter, salutem et debitam in omnibus obedientiam.

Scriptum est: *Simplicitas justorum dirigit eos et supplantatio perversorum vastabit illos. Justitia rectorum liberabit eos, et in insidiis suis capiuntur iniqui* (Prov. xi). Quam vera, quam pura simplicitas sit; quam magna, quam pacifica sit justitia viri venerabilis Gilberti Londoniensis episcopi, sancta ejus conversatio, non horaria sed diuturna, et cum vita scientia et doctrina sufficienter insinuant. Hunc virum sanctum et justum et pacis amatorem, ut fama referente didicimus, quidam in præsentia reverentiæ vestræ accusare non dubitaverunt, asserentes eum inter regem et dominum Cantuariensem seminasse discordiam et pacem perturbasse. Sed quis credere potest virum tam sanctum, tam justum, regni et sacerdotii creasse et fovisse schisma? Scimus et pro certo scimus quod omnem

quam potuit diligentiam, ut dominum Cantuariensem regi reconciliaret, modis omnibus exhibuit. Cum ergo ei tanta cura fuerit ut dominus Cantuariensis regi reconciliaretur, cui credibile videri potest, tantæ sanctitatis virum verbo vel opere sagitare ut interficeretur? Hinc est quod paternitatis vestræ supplicantes postulamus, ne fama viri tanti, quæ apud nos qui ex convictu eum novimus integra est, apud reverentiæ vestræ auctoritatem rumoribus læsa minoretur. Ad nihilum namque deductus est in conspectu ejus malignus qui opprobrium non accepit adversus proximos suos (Psal. xiv). Vigeat et valeat sanctitas vestra, Pater reverende atque amande.

LXXVII.

B *Simonis prioris de Monte Dei et Engelberti prioris de Valle S. Petri. — Quid ab iis actum sit in executione mandati apostolici de concordia regem inter et archiepiscopum Cantuariensem reformanda.*

ALEXANDRO papæ, SIMON prior de Monte Dei, et ENGELBERTUS prior de Valle S. Petri.

Ad illustrem regem Angliæ cum fratre Bernardo de Corilo nuper profecti sumus, ut auctoritate mandati vestri inter ipsum et dominum Cantuariensem pax et concordia reformaretur. Et quo facilius tractaretur hoc verbum, dominum Cantuariensem traximus ad locum, ubi reges auctore Deo reconciliati sunt. Traditis autem commonitoriis vestris regi Angliæ, et adhibita diligentia, quam apud eum credidimus expedire, monuimus et consulimus domino Cantuariensi, ut se coram rege humiliaret, et rigorem ejus humilitate precum et sedulitate obsequii studeret emollire. Hoc ipsum Christianissimus rex Franciæ, archiepiscopi, episcopi et magni viri qui aderant, unanimiter suadebant. Arctatus regis consilio et omnium archiepiscoporum, episcoporum, et baronum, acquievit archiepiscopus, et coram omnibus accessit ad regem Angliæ; et genibus flexis posuit se in Deo et rege ad honorem Dei et regis, utens hac forma verborum, ut sic posset pacem et gratiam ejus promereri. Rex autem proter verbum, *Ad honorem Dei*, noluit eum recipere, coram omnibus dicens publice, ne videretur quod archiepiscopus honorem Dei vellet servare, et rex minime, sed post multa, quæ utinam siluisset, dixit quod ab archiepiscopo nihil aliud querebat, nisi ut ei tanquam presbyter et episcopus coram omnibus promitteret in verbo veritatis, se sine omni malo ingenio servaturum consuetudines, quas sancti archiepiscopi Cantuarienses observaverant regibus suis, et quas ipse archiepiscopus sibi alia vice promiserat: archiepiscopus autem respondit, quod regi fecerat fidelitatem, qua ei præstito juramento tenebatur servare vitam, membra et honorem terrenum, salvo ordine suo; et hoc fidelissime paratus erat implere, nec ab aliquo antecessorum suorum aliquid ulterius exactum est, vel ab aliquo exigendum. Et cum rex super hoc articulo plurimum institisset, domi-

nus Cantuariensis adjecit, licet nullus antecessorum hoc fecisset vel promississet, nec ipse ullatenus hoc de jure facere deberet, tamen dixit quod pro pace Ecclesiæ et gratia ejus promitteret se consuetudines illas, quas sancti antecessores sui regibus suis servaverant, *salvo ordine suo* ei servaturum, quatenus secundum Deum posset. Et faceret pro amore ejus recuperando, quidquid posset *salvo honore Dei*: asserens quod nunquam ei libentius servivit, quam adhuc faceret, si ei placeret. Noluit autem rex hoc recipere, nisi præcise et absolute sub juramento ei promitteret observantiam consuetudinum: quia nihil ulterius ab eo exigebat. Quod quia archiepiscopus, licet multi instarent, facere noluit, rex discessit pace infecta. Cum vero regem exhortaremur, ut juxta mandatum vestrum revocaret archiepiscopum in gratiam suam, et ei pacem et ecclesiam suam restitueret, respondit quod fortasse consilium amicorum erit, ut ecclesiam quandoque restituat, sed dixit se gratiam non restitutum, quia tunc evacuaretur privilegium, quod ei dedistis, et quo potestatem archiepiscopi suspendistis, donec redeat in gratiam ejus. Et quia præceperatis eum primo conveniri in spiritu lenitatis per comminatorias vestras, comminatorias vestras in aliud tempus ei dare distulimus; interim Deum oraturi, in cuius manu corda sunt regum, ut animum ejus emolliat, et ad honorem suum et Ecclesiæ utilitatem pacem faciat reformari. Quod vero de mandato vestro reliquum est, accepto tempore, per gratiam Dei cum omni diligentia exsequemur, et exitum negotii, quem Deus dederit, majestati vestræ significare curabimus. Rogatus frater Bernardus, sicut nos, ut negotii hujus seriem vobis scriberet, respondit quod in ordine suo inhibitus est, ne quis fratrum pro aliquo negotio vobis vel alii scribat, sed dicturum se sponondit coram nuntio vestro magistro Lombardo, qui ei litteras vestras tradidit, et qui vobis rem gestam, sicut is qui præsens interfuit, fideliter significabit

LXXXVIII.

Eorumdem. — Quod nihil in mandato proficientes, comminatorias pontificis epistolas regi obtulerint.

ALEXANDRO papæ, SIMON prior de Monte Dei, et ENGELBERTUS prior de Valle S. Petri.

Juxta mandatum sanctitatis vestræ comminatorias vestras illustri regi Angliæ porreximus, operam et diligentiam pro viribus adhibentes, ut juxta commotionem vestram dominum Cantuariensem in gratiam revocaret, et ei sedem suam restitueret et pacem, et ecclesiæ suæ liberam dispositionem habere permetteret. Expectavimus diu sperantes et orantes, ut Deus emolliret animum ejus. Sed cum non proficeremus expectantes, urgente mandato vestro, in colloquio regum secundo, ei comminatorias vestras præsentavimus, quas cum ille tandem vix recepisset, ad instantiam nostram, et magnorum virorum qui aderant, hoc post multa,

quæ referre longum est, nobis responsum dedit: Ego dominum Cantuariensem de regno non expuli, et tamen pro reverentia domini papæ, si voluerit mihi facere quod debet, et servare mihi quod antecessores sui meis observaverunt, et ea quæ ipse promisit, redire poterit in Angliam, et habere ibi pacem. Et post varietates responsonum, tandem dixit se avocaturum episcopos Angliæ, et usurum consilio eorum, sed nec diem aliquem præfixit, nec aliquid ab eo reportavimus, unde possimus de pace domini Cantuariensis, et mandati vestri executione certiorari. Et quia responsa frequenter mutabat, interrogavimus eum, an liceret archiepiscopo redire ad sedem suam, et frui pace sua. Ille vero repondit, quod archiepiscopus nunquam ingredietur terram, antequam faciat ei quod debet, et promittat se servaturum quod alii servaverunt, et quod ipse promisit. Deinde rogavimus eum, ut scriberet et signaret patentibus litteris responsum suum, quia oportebat nobis rem certam vobis referre, quam nondum habebamus, quia tam frequenter responsa variabat. Ille vero noluit acquiescere. Archiepiscopus vero respondit, cum hoc ei retulissemus, se paratum sese facere regi quidquid debet, et servare quod ab antecessoribus suis servatum est, quatenus poterit *salvo ordine suo*; sed novas inire obligationes, quæ a decessoribus suis præstitæ non sunt, et promittere aliquid hujusmodi, nisi *salvo ordine suo*, sibi esse illicitum sine auctoritate domini papæ; tum quia novam formam in Ecclesiam inducere perniciosum esset, tum quia a vobis inhibitus est, ne aliquid unquam tale promittat, nisi *salvo honore Dei et ordine suo*. Et adjecit quod eum increpando dixistis, quod nec pro capite suo debuisset se ad tallium consuetudinum observantiam obligasse, nisi *salvo ordine suo*. Sed si rex, prout mandatis, ei gratiam suam, et pacem, et ecclesiam, et ablata sibi et suis restituat, quidquid secundum Deum ei *salvo ordine suo* poterit, libenter faciet ad voluntatem ejus, et ei diligentissime et devotissime totis viribus servire studebit. Placeat itaque sanctitati vestræ opem ferre ecclesiæ laboranti, et perseverare in eo quod laudabiliter cœpistis; quia, sicut a multis audivimus, et credimus, si perseveraveritis, Ecclesiæ pax et salus in januis est. Et quia fratrum Grandis-montis consuetudo non est, ut scribant alicui, hæc de conscientia et voluntate fratris Bernardi socii nostri vobis scripsimus, quæ gessimus cum eodem fratre Bernardo, qui veritatem in audientia multorum testificatus est, rogans eos, quibus scribere licet, ut vobis ab eo audita scriberent.

LXXXIX — LXXX.

A. Sanctæ Osithæ ministri. — Pro Gilberto Londoniensi episcopo.

Domino et Patri reverendo ALEXANDRO summo pontifici, A. Ecclesiæ Sanctæ Osithæ minister hu-

milis, sinceræ orationis affectum et debitæ subjectionis obedientiam.

Nonne, Pater semper diligende, ubi dolor ibi manus? Nonne dolor vivus membris totius est corporis? Nonne illa vox est Apostoli: *Quis infirmatur et ego non infirmor?* (II Cor. xi.) Cum ergo in corpore Christi constituti simus, hinc est quod cum sit *una columba mea, electa genetricis suæ* (Cant. iv), et per infirmam et bonam famam eam transvolare oporteat, gravius in corpore positi quandoque offendimus cum sine causa alter in altero judicamur. Inde est quod quanta possumus humilitate majestati vestræ supplicamus, attentius proposita siquidem nobis libra æquitatis et justitiæ suspensio examine, tum rerum eventus præteritarum, tum præsentis temporis commodi et incommodi, tum totius Anglorum Ecclesiæ pacis, tum præsertim apostolicæ fidelitatis et quietis in hac parte, quatenus virum omni honestate præditum, virtutibus ornatum, scientia præclarum, sanctitate fulgidum, religione decorum, exemplum justitiæ et veritatis et quasi totius Ecclesiæ Anglorum columnam, dominum Gilbertum episcopum nostrum, paterno affectu et benigne suscipiatis. Agat igitur pro se et universali Ecclesia discretio summi pontificis, quatenus virum tantum auctoritate, ut dignoscitur, comprobatur, magis eligat quo Ecclesiæ saluti certissime poterit mederi, aliena sibi non confundere forsitan injustitiæ nec adversus eum famæ suscipere typum, cujus nec judex conscientia suscipit argumentum. Quis namque hunc talem et tantum virum, salva summi pontificis reverentia, criminis arguere præsumat: ut scelerum apud regem Anglorum, sive apud quemlibet, teste conscientia vellet discordiæ causa vel conscius qui animam suam pro fratribus ponere in hoc est ipse constitutus? Nos itaque secundum conscientiam bonam intelligentiæ vestræ testes sumus tanti viri et tam religiosi in omni veritate ejus innocentie, prout ei datum fuit desuper animum apposuisse, quo regni et sacerdotii apud nos pace reformata sua gaudet universalis Ecclesia tranquillitate. Valeat sanctitas vestra, benignissime Pater.

LXXXI.

Abbatis Ramesiensis. — Ejusdem argumenti.

ALEXANDRO papæ, abbas Ramesiensis.

Quoties optimis viris testimonia deferuntur, absque retractione et offendiculo decurrit oratio, cum semper eorum sit commendatio irrefragabilis, quos communis habet æstimatio commendatos. Inde est quod venerabilis Pater noster Gilbertus Londoniensis episcopus, vir meritis et nomine conspicuus, inter electas terræ nostræ personas quadam prærogativa virtutum insigniter elucescit. Quippe qui sæculari litteratura et lege divina ad unguem institutus, singulos fere tam religionis quam ecclesiastici ordinis et dignitatis gradus attingisse et conscendisse dignoscitur, pastoralisque curam regiminis fideliter prudenterque dispensans,

A digna satis promotione de monasterio transivit ad cathedram, primo Herefordensem, postmodum vestra inte rveniente auctoritate Londoniensem, utramque vita pariter et doctrina illustrans et honorans. Longe sit itaque a tam conspicuæ probitatis, tam elimatæ religionis viro quævis sinistra suspicio: fiatque procul a sanctis auribus vestris de eo aut operibus ejus quorumlibet malefida interpretatio. Quis enim credat virum bonum, honestum, religiosum, bono, honesto, religioso, vel in modico juxta conscientiam suam nocuisse, episcopum archiepiscopo, filium patri? Quantum æstimare pro certo possumus ex his quæ audivimus et vidimus, ex indubitato etiam domini nostri regis testimonio, pacem venerabilis archiepiscopi et reconciliatorem erga regem ipsum studiose quæsit, et ad eam diligenter intendit. Si quid postmodum enormiter actum est, præter conscientiam ipsius et voluntatem credimus accidisse. Superest igitur, sanctissime Pater, ut honorabilem filium vestrum ad gremium mansuetudinis vestræ se transferentem, juxta commune omnium bonorum votum, blande et leniter suscipiatis, innocentiamque ipsius incertis suspicionum conjecturis, quibus credi non oportet, lædi non permittatis. Sanctitatem vestram Ecclesiæ suæ diu conservet incolumem omnipotens Dominus.

LXXXII.

Willelmi Ramesiensis. — Ejusdem argumenti.

Domino et reverendo Patri ALEXANDRO Dei gratia sanctæ apostolicæ atque catholicæ Ecclesiæ summo pontifici, frater WILLELMUS Sancti Benedicti Ramesiensis Ecclesiæ servus indignus, obedientiam cum debita reverentia.

Quantis tribulationibus Ecclesia Dei primitiva, et quam multiplici adversitate fatigatur, claro intuitu cernit oculus vester et crebro auditu percipit auris vestra, et quod gravius est, et cordi nostro magis anxium, experimento caput quotidie discit quid membra patiantur. Nos vero cernentes in medio ignis istius torqueri justum ab impio, et incendi pauperem dum superbit impius, lege charitatis constringimur, id solatii pro modulo nostro impendere fratribus in adversitate positis quod nobis vellemus impendi, si eadem adversitate premeremur. Multo etiam magis sanctis Patribus ad compatiendum obnoxii sumus, quos in angustia multa positos videmus. Inde est quod universa Ecclesia Anglorum, maxime vero religiosi conventus condolet, et compatitur viro magnifico Gilberto Londoniensi episcopo. Totius namque religionis et honestatis exemplar Ecclesiæ Dei semper exstitit, et in omni gradu, quo eum deduxit Dominus, lucerna intuentibus ardens effulsit et quod nequaquam sub silentio claudendum est, cœlestis sapientiæ thesauro ita ditavit cum Dominus, quod gratuito ei ab omnibus reverentia debeat impendi. Et quia scriptum est: *In malevolam animam non introibit sapientia* (Sap. i), tantarum virtutum opi-

nio et tot dona charismatum quæ in se divini spiritus habent testimonium, longe secernunt ejus animum ab omni suspitione fraudis et fellis. Habemus enim testimonium foris aliud quo nullum certius esse potest, videlicet domini nostri regis. Nemo enim novitam plene quæ sunt in homine, sicut spiritus hominis qui in ipso est (*I Cor. II*). Ex testimonio, inquam, litterarum suarum manifeste agnovimus, quod dominus Londoniensis apud dominum nostrum regem Anglorum nunquam nocuit domino Cantuariensi. Quia igitur, domine mi sanctissime, oculi totius Israel in te respiciunt et a facie vestra judicium singulorum egreditur, et vos sicut angelus Dei nostis omnia quæ sub sole sunt, ita ut nec benedictione nec maledictione movearis, in statera vestra de æquitate non dubitamus; sed hoc humili prece, supplici voce, prostrato corpore ad pedes apostolicæ pietatis provoluti petimus in quantum possumus et audemus, ut pietas divinæ charitatis vestræ in hoc suo negotio superexaltet misericordiam judicio. Conservet vos Deus incolummam Ecclesiæ suæ per multa tempora.

LXXXIII.

Henrici abbatis Stratfordiensis.— Pro Gilberto Londontensi episcopo.

Patri suo et domino summo pontifici ALEXANDRO, frater HENRICUS monasterii de Stratfordia dictus abbas et humilis ejusdem loci conventus, debitam Patri obedientiam et pro incolumitate vestra jugem coram Domino devotionis et orationis instantiam.

Apostolo, domine, scilicet docente (*Gal. VI*), didicimus, ut alter alterius onera portantes Christi legem inter nos scilicet invicem adimpleamus. Inde est quod venerabili Patri nostro Gilberto Londoniensi episcopo super conversatione sua testimonium quale verum speramus et credimus publica in hoc fama nobis consentiente perhibemus, utpote quem virum prudentem, litteratum novimus et honestum a vitæ initio laudabilisque conversationis exemplo in publicas Ecclesiæ jamdiu gratulationes susceptum. Quem quia mitem atque pacificum novimus, et inter discordes pacem semper conciliare sollicitum, dissensionis quæ inter dominum regem et dominum Cantuariensem peccatis exigentibus oborta est, nulla unquam ratione causam præbuisse credimus aut incentivum; sed iræ potius sedandæ quantum potuit operam diligenter adhibuisse. Quem quia commendatione dignum credimus apud sanctitatem vestram urgente charitatis imperio commendamus, preces humillime porrigentes ut quem suo ut credimus non exigente merito læsum audivimus patrocinate sibi appellatione ad sublimitatem vestram interposita ad nos remitti cum gratia gaudeamus. Valere vos optamus in Domino, Pater in Christo dilectissime.

LXXXIV.

S. Ecclesiæ Trinitatis London. — Ejusdem argumenti.

Venerando Patri ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, S.... Ecclesiæ Sanctæ Trinitatis Londoniensis servus humilis, salutem et debitæ subjectionis obedientiam.

Cum apud summum judicem qui renes omnium scrutatur et corda (*Psal. VII*), si quem vita commendet humana infirmitas commendare non dubitet, summa in hoc mundo inter homines et supra sanctitatis vestræ sublimitas, semper reverende et amantissime Pater, virum venerabilem dominum Gilbertum Londoniensis Ecclesiæ episcopum a parvitate nostra humiliter commendatum, pio patris affectu et charitate sincera dignanter et benigne suscipiat. Quem non solum vitæ sinceritas, religionis integritas, scientiæ charitas, commendabilem reddunt, verum etiam et Romani præsertim Ecclesiæ apud nos ut dignoscitur conservata fidelitas et prona semper et devota obedientia. Quis enim in executione causarum pro mandato vestro secundum leges, jura et canones in Anglorum regione sic miseris subvenit, sic expulsos restituit, sic oppressos liberavit, sic pacem reformavit? Nonne hic est cui nuper principum timore postposito spretaque sui corporis pœna et schismaticorum malitia, qui Britannici maris pericula vix evaserat, cum cæteri sustinerent ad tempus, jam Alpium soli angustias transgresso quo se vobis totum crederet, gratia summi obviavit pontificis quasi mater honorificata. Unde feliciter reversus qui optimam ut creditur partem elegerat, ab illo exspectabat Ecclesiæ pacem in terris, qui factus est *pax hominibus bonæ voluntatis* (*Luc. II*). Quod autem eam quantum illi desuper datum fuerat desideraret animo et opere quæreret ac verbo, non solum ut dictum est, iter ad vos tam fideliter ac constanter arreptum indicat; verum etiam, ut a legitimis cognovimus testibus, in communi synodo singultus et unda lacrymarum quas fudit pro dissensione inter dominum regem et dilectum Deo et hominibus, nunc coram ipso patronum nostrum dominum Cantuariensem. Quis ergo, bone Pater, hunc talem tantumque Christi Ecclesiæ virum de nobis filiis vestris judicare minus reverenter præsumat, ut quandoque apud regem dominum foveret discordiam vel quasi fieri vellet causa vel conscius reatus ejusquam; quo pacem confunderet regi et omnium offenderet sanctitatem fierique persecutor Ecclesiæ amator illius et defensor veritatis et justitiæ. Agat igitur pius Pater, Pater sanctissimus, Pater spiritualis, qui omnia dijudicat, et a nemine dijudicatur, ne famæ contractu quæ respondit de Christo: *Alii dicunt: Quia bonus est; alii vero: Non, sed seducit turbas* (*Joan. VII*), tanta Ecclesiæ columna de fortitudine cadat summi pontificis. Et præsertim ut Domino cooperante et sermonem confirmante quotidie apud nos sequentibus signis (*Marc. XVI*): sumat

a vobis benedictionem paternam in Spiritu sancto, A
per quem mederimelius forte vestra et cautius poterit
omnium ecclesiarum sollicitudo. Valeat sanctitas
vestra, semper nobis diligende bone Pater.

LXXXV.

*Willelmi ecclesiae S. Trinitatis Lond. prioris. —
Ejusdem argumenti.*

Patri suo et domino summo pontifici ALEXANDRO,
frater WILLELMUS; ecclesiae S. Trinitatis Lond.
claustr. prior et humilis ejusdem loci conventus,
debitam Patri charitatem et humilem in omnibus
obedientiam.

Apostolica doctrina est ut si unum membrum pa-
titur, membra quoque caetera compatiantur (I Cor.
xii). Inde est quod venerabili Patri nostro domino
Londoniensi episcopo debita charitate compatimur
et ipsumpenam sustinere quam non meruit, multa
afflictione spiritus intime condolemus. Ejus enim
conversatio multorum testimonio digne laudabilis
honorari magis debet quam poenis et injustis opp-
ressionibus onerari. Qui cum ob culpam aliquam
nec citatus hucusque fuerit nec communitus, in
ipsum subito latam separationis esse sententiam
miramur plurimum et obtupescimus; praesertim
cum ejus nec contumaciam audierimus, nec ipsius
famam apud nos notorio seu alio quocunque omine
laborare aliquatenus intellexerimus. Qui cum sen-
tentiam illam quaecunque est ad sanctitatem ves-
tram appellando praevenerit, apostolicæ dignitatis
honor est venientem ad vos filium digne suscipere
et ipsius gravamina paterna gratia sublevare. Qua
in re cum tota supplicet Londoniensis Ecclesia,
nos quoque cum supplicante matre nostra sublimi-
tati vestrae preces affectuose porrigimus, ut patrem
nostrum suscipiendo et matrem exhilarando sus-
pensam ad vos totam. . . . plenitudinem vobis et
obsequium et gratiae obnoxiam in perpetuum effi-
ciatis, et paternum filiis affectum exhibeatis. Con-
servet incolumitatem vestram Dominus, in Christo
dilecte Pater.

LXXXVI.

*R. prioris S. Victoris Parisiensis et Erviii abbatis
S. Augustini. — Pro S. Thoma Cantuariensi.*

ALEXANDRO papæ, prior S. Victoris et E. abbas
quondam S. Augustini.

Sanctis viris, Simone, priore de Monte-Dei et
fratre Bernardo de Grandimonte veraciter referen-
tibus, aliisque personis religiosis et honoratis assi-
stantibus, et nos ipsi praesentes ipso auris auditu
percepimus, quæ responsa rex Angliæ domnio Can-
tuariensis, super negotio pacis ecclesiasticæ reddi-
derit. Referebant et inter referendum mirabantur,
quam sæpe rex Angliæ animum domini Cantuarien-
sis, suorumque, et nostros in spem recuperandæ
ecclesiasticæ libertatis et pacis erexerit, quam sæ-
pius in desperationem ejusdem recuperationis a
conceptu antehabita spei dejecerit. Tandem post
multas et varias, nec inter se coherentes, imo sibi
contrarias responsiones, post tumidam de præsum-

pta præsentatione litterarum vestrarum animi indi-
gnationem, nihil certi reportare potuerunt. Opus
est igitur, post tam longam expectationem, et tam
diu suspensam animadversionem ex auctoritate
apostolica gladium Petri in adversarium sanctæ Ec-
clesiæ, et contemptorem sedis apostolicæ jam jam-
que exercere, manu utique tanto validiore, quanto
fortiorem, et si potest, insuperabilem, ad resisten-
dum, imo ad prævalendum se præmunit inimicus.
Quod si incunctanter et districte feceritis, prout
ipsi a collateralibus regis se didicisse memorabant,
ad portum tranquillæ securitatis et gaudium quæ-
sitæ libertatis Ecclesia Dei in brevi est perventura,
jamque olim, si districtius egissetis, pervenisset.
Si vero in hac suprema necessitate adhuc dissimu-
latis, procul dubio multo majore injuria et depres-
sione conculcanda est, quam fuerit, et futura sunt
ejus novissima multo pejora prioribus. Illud etiam
vos non lateat, quod priores litteræ vestrae, assen-
sum petitionum regis Angliæ, ut videbatur, conti-
nentes, sed magis rei veritate prudentiam benevolæ
vestrae intentionis erga dominum Cantuariensem
occultantes, aivum domini regis Francorum, mul-
torumque aliorum multum scandalizaverunt. Novis-
simæ vero, quæ et comminatoriæ, eundem glorio-
sum regem nostrum, cunctis quidem bonis homini-
bus, sed maxime D. Cantuariensi benevolum et
devotum, multum exhilaraverunt, multosque alios
in gratiarum actionem et vocem laudis, misericor-
diam et judicium vobis decantantes, excitaverunt.
Misericordiam, quia innocentis causam defensandam
suscepistis; et judicium, quia violenti injuriam,
quantum in vobis est, propelletis.

LXXXVII.

*Willelmi Radingensis abbatis. — Pro Gilberto Lon-
donsiensi episcopo.*

Beatissimo Patri et domino A. Ecclesiæ catholicæ
Dei gratia summo pontifici, filiorum suorum extre-
mus frater WILLELMUS abbas Radingensis indigne
dictus, commissam sibi navem Petri ad portum
tranquillitatis indemnem dirigere.

Quoniam sanctitati vestrae, quæ Deo auctore uni-
versæ præest Ecclesiæ, rerum quæ in ea ubique
terrarum quotidie emergunt utilissimum esset inno-
tescere veritatem, æquum duximus pro parvitate
nostra sublimitati vestrae de filio vestro episcopo
Londonsiensi, ne serenitatem vestram, quod absit!
erga ipsum alicujus maligna suggestio obnubilaret,
qualem ipsum novimus, et qualiter se in hac quæ
inter regem et archiepiscopum Cantuariensem exorta
est tempestate, quamque prudenter ac fideliter se
habuerit, teste conscientia intimare. Et primo qui-
dem scimus eum in claustro Cluniacensi tam sanctæ
tamque irreprehensibiliter sumpto habitu religionis
aliquandiu conversatum, ut dignus omnino promo-
veri aliisque præesse et prodesse inveniretur. Pro-
motusque semel et iterum et sæpius usque ad cul-
men episcopatus, vita, moribus, et doctrina con-
scendere promeruit. In quo se hactenus quantum

ad humanum spectat examen, non solum irreprensibilem, sed et utilem sanctæ Ecclesiæ ministrum exhibuit; sibi siquidem parcum atque districtum, aliis misericordem atque munificum. De cujus sobrietate victus atque vestitus, et aliorum quæ huic vitæ necessaria sunt parcitate, erga pauperes benignitate, erga subjectos mansuetudine, erga sanctos devotione, erga omnes suavitate atque humanitate supervacuum duximus multum scribere, quibus Ecclesiam Dei suavissimo replevit odore, quoniam vos ea non credimus latere, quæ et qui Deum amant non cessant prædicare, et qui secus sentiunt dissimulare quidem possunt, negare non possunt. In hæc autem controversia quæ inter dominum nostrum regem et dominum archiepiscopum Cantuariensem exorta est, sic illum se habuisse cognovimus, ut si illi creditum esset, omnis jamdudum discordia admellata, et concordia reformata fuisset, licet nonnulli pacis inimici malignitate inducti, aliam de illo disseminaverint, et usque ad archiepiscopum pertulerint opinionem. Neque nos vel audivimus vel ab aliquo vere auditum accepimus, quod ipse in aliquo apud dominum regem domino archiepiscopo vel alibi nocuerit, excepto quod nimia necessitate compulsus, in initio Quadragesimæ ad clementiam vestram appellavit. Archiepiscopus autem postea in Ramis Palmarum sicut dicitur, in illum sententiam promulgavit. Super quo admirantur in partibus nostris universi. Solet enim ad eandem apostolicam appellatio remedium atque suffragium gravatis præstare universis. Hoc enim beneficium a matre nostra sancta Romana Ecclesia filiis suis debitum et in necessitate hactenus exhibitum nullum suorum in oppressione desperare permittit. Quod si subtrahitur, vel in irritum ducitur, nescimus quid refugii in necessitate ulterius speretur. Beatitudini igitur vestræ, quam Deus diu nobis incolumem conservet, obnixè supplicamus, quatenus erga filium vestrum episcopum Londoniensem ad pietatem vestram confugientem, sic vos habeatis, talesque vos exhibeatis, ut reliquis filiis vestris ad vos in necessitate confugiendi spem atque fiduciam præbeatis.

LXXXVIII.

Lombardi ad Alexandrum. — Quomodo Joannes de Oxeneford, Roma rediens, multa se a pontifice obtinuisse gloriatur: quo audito rex Franciæ ita vehementer turbatus fuerit, ut i confestim se velle nuntios dirigere qui legatos apostolicis regni sui ingressum inhiherent, diceret.

Reverendo Patri ac domino ALEXANDRO, Dei gratia summo pontifici, Lombardus ejus clericus, fidelis obedientiæ famulatum.

Cum vestræ sanctitatis puer, et vestrarum matuum opus in Christo sim, quæ in nostræ famæ suggillationem, atque vestri nominis derogationem celebriter dicuntur, quæque in totius Ecclesiæ detrimentum callide struuntur, dissimulare nec possum, nec debeo. Joannes siquidem Oxenefordensis,

A cum decanatus honore et gratiæ vestræ plenitudine Roma rediisse insolenter se jactat, nihilominus arroganter adjiciens se privilegio fore munitum adversus dominum Cantuariensem, et omnem episcopum, et quasi paulo minus a cardinalium ordine constitutum, vobis soli, et apostolatu vestro se subiectum asserit. Præterea, quod regem nullus unquam obtinere valuit, pro rege obtinuisse gloriando superbe loquitur: scilicet inter regis filium et filiam comitis Britannicæ, in tertio gradu consanguineos, matrimonium vestra auctoritate firmatum: addens quoque, a rege legatos specialiter postulatos destinari, qui appellationis remedio sublato, audiant et definiant quidquid regi adversus dominum archiepiscopum proponere placuerit. Hæc, sanctissime Pater, Joanne Roma redeunte divulgata sunt, quæ quanto magis inusitata, quanto rarius fieri solent, tanto vehementius audientium animos perculerunt. Quibus auditis, Francorum rex, vester et Ecclesiæ filius devotus, ita vehementer turbatus est, ut confestim se velle nuntios dirigere, qui legatis vestris regni sui ingressum inhiherent, diceret: Qui plus aliquid fecit, quod in ore latoris præsentium posui. Convocare etiam archiepiscopos et episcopos se velle dixit, quatenus eis exponeret et proponeret, quomodo Romana Ecclesia adversus se, et eam malignantes exaltat, eum autem deprimere quærit, dicens: Annon laborat me inhonorare, qui sanguinem Cantuariensis archiepiscopi, viri innocentis, pro justitia et Ecclesiæ libertate exulantis, callide effundere quærit, impie tradens ipsum in manus inimicorum et persecutorum ejus, quem non obsequiorum obtentu, cum nobis magis injurias intulerit, obsequendo tamen ei, qui nunc ipsum persequitur, sed potius justissimæ causæ, quam fovet, intuitu, ejus probitatis contemplatione, amore etiam domini papæ, qui satis instanter me pro eo rogavit, exhibere honorifice et decenter, quandiu in exilio fuerit, et quasi in sinu meo confovere constanter disposui, sicut et jam cœpi? Denuntians etiam et manifeste protestans, non esse sibi minus molestum quod pro hac causa legatos mittitis, quam si ad coronam ejus auferendam eos destinaretis. Ejus animum adeo concitatum non defuerunt qui magis incenderent. Data est occasio adversus nos, et Dei Ecclesiam malignandi, atque plurima moliendi his, quibus ab initio animus et nocendi vobis cognitus fuit. Quorum malevolum propositum vestra non mutavit indulgentia, etsi horum conatum repressisset auctoritas. Hæc per quemdam clericum vobis fidelem et devotum, præsentem dum hæc agerentur, mihi ea privatim referentem, didici. Illud unum, Pater sanctissime, verissime scio, quod tamen absque lacrymis non scribo, quia vestri nominis odor ex aliqua parte offuscatur; quoniam famæ vestræ derogatio, quasi cibus est et potus detrahentium, et maledicorum, qui velut vino poti atque inebriati vestram famam decerpunt, et quasi vos totum maledictionis dentibus corrodunt, tum favore

domini Cantuariensis, partim odio eum persecuentis; maxime cum prope esset dies victoriæ ejus et vestræ, sicut a multis credebatur. Timebat enim rex adeo, die appellationis elapso, excommunicari universamque terram suam interdicti, ut manifeste diceret se episcopis appellare nec persuasisse, nec eos compulisse, ideoque partes suas in ea re non esset interpositurus. Episcopi vero in tantum agebantur, et interdicti metuebant, ut quidam ad dominum Cantuariensem nuntios mitterent, quidam ad ejus vocationem parati essent, cum Joannes de Oxeneford, velut legatus vester, universos episcopos convocans, eis auctoritate vestra, sicut fama est in Gallia, ne ad domini Cantuariensis vocationem venirent, præcepit. Qua occasione magister Robertus Herefordensis episcopus, cum jam ad mare venisset transfretaturus, revocatus est; sicut ipse coram domino Cantuariensi per nuntios suos, viros religiosos, et bene notos, me præsentem, se excusavit. Propterea tanta est in multorum animis perturbatio. Verentur enim plurimum regis versutias, et ex his Anglicanæ atque omnium ecclesiarum terræ suæ ruinam, et libertatis subversionem, ac prolixiorum, vehementiorumque archiepiscopi persecutionem, quippe cum a multis, et sæpe audiverim, quod rex in adversa fortuna et obitu vestro, quem Deus sua benignissima clementia in longa tempora differat, omnem spem suam locasse dicatur, firmissime asserens, sicut a pluribus fertur, successorum vestrum se nequaquam suscepturum, nisi prius omnes dignitates et consuetudines regni sui confirmaverit. Eapropter dolose et fraudulenter creditur legatos postulasse, utpote ad suam voluntatem, non solum adversus dominum Cantuariensem, verum etiam adversus omnes episcopos terræ suæ complendam, vel ut saltem sic ejus excommunicatio, et terræ suæ interdictum differatur: quatenus hoc modo frustrando tempora, domini Cantuariensis auctoritatem evacuare possit, ut si forte vestro tempore non ligetur, a successore vestro ligari non metuat, cum nec facile, sicut a multis dicitur, proposuerit cum se suscepturum. Itaque, prudentissime Pater, qui Spiritum Dei habent, et pacem Ecclesiæ desiderant, spiritum Danielis in vobis excitari, ad Belis astutias deprehendendas, et draconem interficiendum, summo animi affectu optant, super quo Deum assiduis et cumulatis precibus, exorant. Valeat sanctitas vestra in tempora multa.

LXXXIX

Theobaldi Blesensis comitis. — De martyrio S. Thomæ.

Revendissimo domino suo et Patri ALEXANDRO, summo pontifici, THEOBALDUS Blesensis comes, et regni Francorum procurator, salutem, et debitam cum filiali subjectione reverentiam.

Vestræ placuit majestati, ut inter dominum Cantuariensem archiepiscopum et regem Anglorum pax relorementur, et integra firmaretur concordia. Ita-

A que juxta vestri tenorem mandati illum rex Angliæ vultu hilari, fronte læta, et pacem spondente, et gratiam sibi referente recepit. Huic paci et concordie interfui, et me præsentem dominus Cantuariensis apud regem Anglorum de coronatione filii sui conquestus est, quem voto festinante et ardente desiderio in culmen regniæ dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem injuriæ reus et sibi male conscius rex Angliæ, juris et satisfactionis ipsi Cantuariensi pignus dedit. Conquestus est etiam de episcopis, qui contra jus et decus Cantuariensis Ecclesiæ novum regem in sedem regiam præsumperunt intrudere, non zelo justitiæ, non ut Deo placerent, sed ut tyrannum placarent. De illis vero liberam et licitam rex ei concessit potestatem, ut ad vestræ et suæ potestatis arbitrium in eos sententiam promulgaret. Hæc siquidem vidi et audivi, et hoc vobis vel juramento vel quolibet alio libuerit modo attestari paratus sum et sancire. Sic itaque pace facta vir Dei et Spiritu sancto plenus nil metuens recessit, ut gladio jugulum subderet, et cervicem exponeret ferienti. Passus est ergo martyrium agnus innocens, crastina Sanctorum Innocentium die. Effusus est sanguis justus, ubi nostræ viaticum salutis solebat immolari. Caves aulici familiares et domestici regis anglia se ministros regis præbuerunt, et nocentes sanguinem innocentem effuderunt. Hujus prodigii modum detestabilem, et inauditam turpitudinem, vobis his verbis significarem, sed vereor ne mihi odio a serpente, cujus nec odium timeo nec amorem volo, ascribatur, et latrores præsentium patenter et plenius hoc vobis indicabunt. Ex eorum relatione discetis quantus mororis cumulus, quanta sit universæ Ecclesiæ et maxime Cantuariensis, quanta etiam totius regni Franciæ, imo omnium partium mundi ad quas ista pervenit nequitia et seditio, et querela et calamitas. Hanc salvo pudore dissimulare ratio non debet nec potest Romana mater Ecclesia. Quidquid enim in filiam præsumitur inimicum, redundat in parentem: nec sine matris injuria filia captivatur. Ad vos itaque clamat sanguis justus et martyris Dei, et flagitat ultionem. Vobis ergo, Pater sanctissime, adsit et consulat super vindicta facienda omnipotens et misericors Dominus, qui Filii sui cruorem mundo impendit, ut mundi noxas detergeret et deleteret maculas peccatorum, ille vobis sufficientis vindictæ voluntatem insinuet, et suggerat facultatem, ut Ecclesia inauditi et nefandi sceleris confusa magnitudine, districta, inaudita et toti mundo jucunda hilariscescat ultione. Valet, et sicut decet sanctitatem vestram et dignitatem totius curiæ Romanæ, studete.

XC.

Magistri Viviani. — Quid egerit in executione mandati apostolici sibi commissi.

Beatissimo Patri et domino ALEXANDRO, Dei gratia universalis Ecclesiæ summo pontifici, VIVIANUS

ejus sanctitatis servus devotissimus, debitæ subjectionis obsequium.

Quod statum nostrum pariter et esse negotii, pro quo ad illustrem regem Angliæ destinati sumus, tandiu Beatitudini vestræ significare distulimus, non dissolutæ negligentia, quæ culpæ annumeratur, sed necessitati et qualitati causæ esse ascribendum certissime fore sciatis. Erat enim cum exercitu in remotis Guasconia partibus, et illuc absque maximo discrimine nullatenus, sanctissime Pater, poteramus accedere, nec fuit de consilio Christianissimi regis Francorum, cui apud Silviniacum obviavimus, litteras sibi vestras, quas devotissime recepit representantes. Deinde Senonas, regis Angliæ reditum exspectantes, declinavimus. Qui cum longiorē, quam credideramus, moram in Guasconia fecerat, tandem rediit, et ad ejus præsentiam festinantes in Normannia accessimus. A quo et principibus suis satis honeste recepti fuimus, in crastino litteras ei vestras exhibentes. Quas cum legisset, nulla in exordio orationis suæ contra dominum Cantuariensem nobis, sicut olim dominis nostris cardinalibus, proposuit. Sed quia ut eum in amorem et gratiam suam omni rancore deposito in remissionem peccatorum suorum reciperet, sibi incessanter injungebatis, quodammodo verbo annuit, et se habiturum fore consilium respondit. Sed ante de absolvendis excommunicatis proposuit. Nos vero qualem super absolutionem episcoporum potestatem haberemus, quia vobis non extat incognitum, narratione supersedemus. Qualicumque tamen postmodum potestate accepta, si Deus animum suum et voluntatem ad pacem inclinaret, propter hoc præstito ab eis juramento nullatenus remaneret. Qui cum per multos anfractus locorum, nec minus verborum nos secum adduxisset, et aliquandiu delinuisset, demum in præsentia Rothomagensis et Bardigalensis archiepiscoporum hæc proposuit: *Ut tres qui præsentibus erant, absolventur, et unus nostrum Angliam intraret, et reliquos excommunicatos, quos juxta litus maris inveniret, absolvet, et aliter ad archiepiscopum procederet.* Quo pacto, ejus intuitu per quem reges regnant (*Prov. viii*), et amore vestro, archiepiscopo permetteret ut secure veniret, et in bona pace et firma securitate ecclesiam suam reciperet cum omni integritate, sicut habuit antequam exiret, eamque teneret ad honorem Dei et Ecclesiæ, et suum et filiorum suorum: et hoc idem suis qui cum eo et pro eo exulabant, concedebat, et in scriptis totum quod promittebat, redigere debebat. In crastinum autem cum illos tres absolvere deberemus, mutavit duntaxat nomen *filiorum*, et dixit *heredum*, et hoc in præsentia prædictorum archiepiscoporum, et unius nominatissimi Lexoviensis episcopi. Quid ergo de osculo? Nec propter hoc modicum pax remaneret, respondit. Ejus verbum nobis placuit, et admisimus. Absolutione autem illorum postmodum facta, ubi dixit, *Honorem suorum heredum*, cæteris in suo statu manentibus,

PATROL. CC.

et in ejus loco adjecit, *Salva dignitate regni sui.* Quo audito, plurimum turbati sumus. Quia in finibus prædictorum verborum non stabatur, et ita ab eo utrinque recessimus, et in ducatu Rothomagensis archiepiscopi Cadomum usque pervenimus. Et cum rex comiti Flandrensi Rothomagum obviam profisciceretur, verbum pacis nobiscum denuo retractandæ prænominatis archiepiscopis, Lexoviensi, Wigornensi, Sagiensi, Bajocensi, Redonensi episcopis, Cantuariensi, Saresberienſi archidiaconis, et suis principibus commisit. Qui cum instarent ut verbum, scilicet *Salva dignitate regni sui*, admitteremus, respondimus: *Stat ergo verbum regis pariter et verbum Domini*, id est, *salva libertate Ecclesiæ.* Quod non admiserunt, sicut nec rex, licet in honore Dei libertatem Ecclesiæ ut dicebat, intelligeret, apponere tamen scripto penitus recusavit. Et cum jam contra nos verbo prævalere non possent, prælegerunt, ut archiepiscopus, sicut jam dictum est, secure ad ecclesiam suam accederet, et in bona pace et securitate ecclesiam suam cum omni integritate, sicut habuit antequam exiret, hinc inde nulla conditione apposita reciperet, et sui similiter sua. Et ad eorum instantiam verbum admisimus. Demum a rege apud Rothomagum vocati cum multo labore accessimus. Tandem per legatos suos nobis in curia archiepiscopi mandavit, quod nullatenus a verbo illo *Salva scilicet dignitate regni sui*, recederet, et ita sicut nec primo, nec secundo a prænominatis personis verbo invento stare placuit. Et hoc modo, beatissime Pater, recessimus; archiepiscopis quoque sub debito fidelitatis, qua vobis astricti tenebantur, præcepimus, ut eis, quos absolvimus, sub debito juramenti, quo vobis tenebantur, præciperent, et domino regi proponerent, ut si pax secuta non esset ante discessum nostrum, beneficio absolutionis non fruerentur, et sententiam, quam archiepiscopus Cantuariensis in eos tulerat, irrefragabiliter observarent. Et hæc hactenus de his quæ cum domino rege gessimus. Cæterum verbum regis Cantuariensi archiepiscopo postmodum representavimus. Qui cum prædicta omnia æquanimiter sustineret, respondit quod dignitatem regni sui libenter conservaret, salvo ordine suo et fidelitate Romanæ Ecclesiæ. De his quoque si quis aliter vobis proposuerit, sic esse, sicut diximus, per omnia credatis. Et quod nomen domini Gratiani non ponitur in his litteris, non ideo remansit quod eas non viderit et diligenter pertractaverit, sed quia festinabat redire, et longe breviores volebat fieri litteras. Sed ut nihil nuntiis regis contra nos usque ad reditum nostrum crederetis, novissime de consilio archiepiscoporum et episcoporum disposuimus ad præsentiam ipsius regis mittere nuntium. Elegimus tandem magistrum Petrum, virum honestum et bene litteratum, Papiensem archidiaconum, quem ad prænominatum regem misimus, ut ei clementer supplicaret; utque in exsequenda pace inter ipsum et dominum Cantuariensem juxta tenorem littera-

rum vestrarum, quas ipse receperat, preces admitteret, ex parte vestra affectuosissime rogaret. Qui cum honeste fuisset receptus, indecenter et contra honorem Dei, et suum, sicut ipse asserit, fuit tandem dimissus, et quibusdam rebus suis in ejus ducatu postmodum exspoliatus. Unus quoque, de suis præcipue, qui ab eo, ut dicebat, timore jam extra villam non longe recesserat, a sævis hominibus atrociter est tractatus, sed suggestione cujusdam supervenientis militis, ut nobis hujusmodi factum denuntiaret, divina gratia de manibus illorum est ereptus.

XCI.

Ejusdem. — Similis argumenti.

ALEXANDRO papæ, magister VIVIANUS.

Operam omnem adhibui et diligentiam, ut inter regem Anglorum et D. Cantuariensem pax reformaretur juxta formam quam sanctitas vestra præscripserat. Tandem vero post multos labores ad id ventum est, ut D. Cantuariensis in colloquio regum Parisiis habito in octava Beati Martini, petitionem subscriptam per D. Rothomagensem et episcopum Sagiensem, et me, regi Anglorum, præsentem Christianissimo rege, porrigeret: *Hoc petimus a domino nostro rege juxta mandatum et consilium domini papæ, ut pro amore Dei, et domini papæ, et honore S. Ecclesiæ, ac salute sua et hæredum suorum, recipiat nos in gratiam suam, et concedat nobis et omnibus, qui nobiscum et pro nobis exierunt de regno, pacem suam et plenam securitatem de se et suis, sine malo ingenio. Et reddat nobis Ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine et libertate, in qua eam melius habuimus, postquam ad sedem illam accessimus, et possessiones omnes, quas habuimus, ad tenendum et habendum, ita libere, et quiete, et honorifice, sicut ecclesia et nos eas liberius et honorificentius tenuimus et habuimus, postquam promoti sumus in archiepiscopum. Et similiter nostris. Et omnes ecclesias, et præbendas ad archiepiscopatum pertinentes, quæ vacaverunt postquam exivimus de terra, ut faciamus de eis sicut de nostris, prout nobis placuerit, similiter habere permittat.* Et hoc in scripturam redactum est. De mobilibus vero ablatis se facturum promisit archiepiscopus juxta consilium vestrum, ut a nullo super hoc deberet argui. Rex autem audita petitione scripta, de plano non contradixit, sed mutatis verbis respondit quod archiepiscopus haberet ecclesiam suam et possessiones suas in pace, quas habuerunt, et sicut habuerunt antecessores sui, et sic excluderet possessiones quasdam, quæ de novo acciderant huic archiepiscopo de jure ecclesiæ suæ, et quas habuerat et tenuerat postquam factus est archiepiscopus: et ecclesias et præbendas, quæ vacaverunt postquam exivit de terra. Et ut callide alligaret eum ad observandas consuetudines suas, pravas et maledictas, sicut postea bene deprehendimus, quia in omnibus fere verbis suis Ecclesiæ Dei sophisticus est et captiosus. Et præterea nullius prece, cum tamen rogaretur a multis, induci potuit,

A ut præfatum Cantuariensem in osculo pacis reciperet. Institi apud Christianissimum regem, ut hoc tantillum suarum precum instantia extorqueret. Sed ille alii regi, dum in terra sua erat, nolebat esse molestus in aliquo. Domino tamen Cantuariensi dixit, et etiam mihi coram multis, qui præsentibus aderant, quod nec pro tanta quantitate auri, quantus ipse erat, vellet vel auderet consulere, nisi pacis osculo præcedente, quod terram ejus ingrederetur; quia subtracto osculo gratiam non reddebat. His ergo, qui aderant, ex causa probabili visum est, quod verbum pacis tractabat in dolo, qui publicum et celebre gentibus pacis signum admittere recusabat. Nec aliquid per suos domino Cantuariensi respondere curavit, sed quasi occasionem discedendi captans recessit. Visumque est, quod tantum simulare volebat gratiam, non restituere. Placeat itaque Sanctitati vestræ, si quid adversus hæc audieritis, differre omnia, quousque ærvi vestri faciem, qui cunctis interfui, videatis et audiat ex ore meo, qualiter Ecclesia conculcetur, et quam iniique proscripti sint innocentes. Omnipotens Dominus incolumitatem vestram ad gloriam nominis sui, et pia nostra nostrorumque vota, in tempora longa custodiat, sanctissime et amantissime Pater.

XCII.

Laurentii abbatis Westmonasteriensis. — Pro Gilberto Londoniensi episcopo.

ALEXANDRO papæ, LAURENTIUS abbas Westmonasterii.

Veritatis assertio tunc demum libera solet et sine offensione procedere, cum et certis rerum nititur argumentis, et celeberrimæ opinionis attestatione vallatur. Hinc est quod venerabilem Patrem nostrum Gilbertum Londoniensem episcopum eo Sanctitati vestræ attentius commendamus, quo eum in partibus nostris et meritum vitæ celebrem, et communis habet æstimatio commendabilem. Vestræ itaque sublimitati, cujus reverentiam, sicut non debemus, ita nullis volumus falsitatis incestare figmentis, sublata omni ambiguitate suggerimus, quod memorati viri vita et conversatio, quantum aut ex evidentibus rerum Indiciis, aut ex celebri opinione ad vestram potuit notitiam pervenire, copiosis hactenus claruit decorata virtutibus, et formam religiosam et honestatis intuitum oculis visa est prætendisse. Quis enim ex nostratibus ignorare permittitur dominum Londoniensem tam divinæ legis quam sæcularis scientiæ peritissimum, honestate præcipuum, in cultu et observantia religionis ex diutina et sancta fuisse conversatione probatum? Quis eorum ita desipiat, ut hoc non sapiat? Hoc etiam nos ex domini regis noveritis testimonio concepisse, quod idem dominus Londoniensis domino Cantuariensi apud regiam majestatem nunquam dicto factove nocuus exstiterit, quod quidem ab omnibus vitæ ipsius et conversationis honestæ consiliis, sub quadam potest certitudine et securitate præsumi, cum auditu etiam grave sit et fide

indignum tam præclarum in Ecclesia Dei religionis et sanctitatis speculum alicujus malignitatis seminarium aut fomitem exstitisse. Oramus igitur, sanctissime Pater et domine, ut devoto et venerabili filio, ad gremium se vestræ mansuetudinis transferenti, sinum benignitatis et gratiæ clementer aperiatis, eumque in gratiæ vestræ plenitudinem restitutum ecclesiæ suæ restituere, communibus, si placet, in hoc honorum votis satisfaciendo dignemini. Hoc enim vestræ, ut credimus, sublimitatis honori et ecclesiasticis videbitur utilitatibus deservire. Omnipotens Deus incolumitatem vestram in tempora longa et læta perducatur, charissime Pater et domine.

XCIII.

Anonymorum. — Contra Thomam Cantuariensem.

Medicinæ potius tempus est, quam querelæ. Nam peccatis exigentibus inter malleum et incidem posita est sancta mater Ecclesia, et nisi divina super eam respiciat miseratio, ictum mallei est sensura. Crebrescente enim schismaticorum nequitia, pro fidei suæ defensione et amore justitiæ Pater patrum exsulat a patria, et ne ad propriam sedem liber ei pateat regressus, prohibet Pharaonis animus induratus. Accedit ad hoc quod Cantuariensis Ecclesia tam in spiritualibus quam in temporalibus miserabiliter imminuitur, quæ tanquam navis in mari proprio rectore destituta fluctuat, et ventis exponitur, dum ejus pastor infra nationis suæ terminos regia potestate manere prohibetur. Qui suo et Ecclesiæ suæ, nostro etiam sapiens periculo, pœnarum et laborum secum nos exposuit acerbitati, non considerans, quoniam blandiri oportet, non detrahere potestati. Qui nobis, licet ejus laboribus totis affectibus compatiamur, ingratus existit, et nos, cum in eadem propter eum damnatione simus, persequi non desistit. Inter ipsum siquidem et serenissimum regem Anglorum quædam controversia versabatur. De utriusque voluntate dies præfigitur, ut in eo, justitia mediante, illorum controversia terminetur. Ad eundem diem ex præcepto regio archiepiscopi, episcopi, et cæteri Ecclesiarum prælati convocantur, ut quanto generalior esset concilii celebratio, tanto manifestior fieret fraudis et malitiæ denudatio. Constituta die catholici principis conspectui se præsentat regni turbator et Ecclesiæ. Qui de suorum meritorum qualitate non securus Dominicæ crucis armat se vexillo, tanquam ad tyranni præsentiam accessurus. Nec modo regia majestas offenditur, sed causæ suæ judicium episcoporum fidei committit, ut sic ab omni suspicione liberetur. Restabat ut episcopi causam judicio terminarent, ut sic dissidentes in gratiam fœderarent, et dissensionis eorum materiam sepelirent. Occurrit tamen ille, et prohibet ne de ipso coram rege sententia proferatur, ut sic animus regis gravius accendatur ad iracundiam. Cujus excessus facit quantitas, ut ipse auctor cuilibet se debeat exponere ultioni, erubescens pœnam meritam deprecari. Qui principem,

A potissimum in tempore persecutionis Ecclesiæ, contra commoda Ecclesiæ offendere non horruit, cujus offensio malleum persecutionis Ecclesiæ augmentavit. Melius erat sibi, ut felicitati suæ frenum imponeret, ne dum ad rerum cacumen præsumptuose pervenire nititur, præsumptionis suæ merito ad inferiora detrudatur. Etsi eum non moverent Ecclesiæ detrimenta, debebant saltem eum revocare, ne contra regem ageret, a rege sibi exhibita, tam in divitiis quam honoribus, incrementa. At obviat adversarius, et objicit quoniam ipsum coram rege stare judicio esset apostolicæ sedis et dignitatis diminutio. Ac si nesciat, quod etsi in illo judicio aliquantulum Ecclesiæ dignitati derogaretur, dissimulandum tamen erat pro tempore, ut pax Ecclesiæ redderetur. Objicit iterum patris sibi nomen asciscens, quod arrogantiam videtur redolere, quod filii in patris damnationem minime debuerant convenire. Sed necessarium erat, ut patris superbiam filiorum humilitas temperaret, ne post patrem in filiis patris odium parentaret. Liqueat itaque ex prædictis, patres sanctissimi, quod adversarii nostri irrita et inefficax debet languescere accusatio, qui sola odii malignitate impetebat, nullius rationis fultus patrocinio. Et quoniam vobis omnium Ecclesiarum noscitur sollicitudo imminere, necessarium est vos circa statum Cantuariensis Ecclesiæ cautelam et diligentiam adhibere, ne eadem Ecclesia per sui pastoris excessus cogatur naufragium sustinere.

XCIV.

Anonymi. — Narrat quid actum sit in curia quam de pace tractanda inter ipsum et pontificem Romanum in die Pentecostes suis indixerat Fredericus imperator.

ALEXANDRO papæ, quidam amicus suus.

Imperator, cum principes suos ad curiam, quam eis in festo Pentecostes indixerat, adunasset, et principes ipsi Sabbato ante festum et subsequenti secunda feria de pace inter vos et eum reformanda tractare cœpissent, Reginaldus, dictus Coloniensis, advenit, publice asserens et proponens quod nihilo contra vos ad honorem sui labor et studium imperatoris proficerent, nec ejus tunc penitus assentiret consiliis. Dicebat enim quod potior pars imperii vobiscum erat, commemorans scilicet Salzburgensem, Moguntinum, et alios qui de Alemannia, vestræ obtemperarint sanctitati. Verumtamen ad magnificandum seipsum inquit: *Plures quam nos sumus ad obedientiam apostolici nostri acquisiti, quos ei rex Anglorum numero quinquaginta, et plures, juxta domini imperatoris beneplacitum exhibebit.* Cum igitur ei talia promittenti, et ad certitudinem hujus rei duos nuntios prædicti regis præsentialiter exhibenti, de proseguendo ejus consilio suum imperator polliceretur assensum, in audientia eunctorum principum hujusmodi consilium imperatori formavit: quod ipse videlicet imperator in conspectu totius curiæ propria manu juraret quod nullo unquam totius vitæ suæ tempore vos, vel aliquem qui

ex parte vestra sit, in pontificem Romanum suscipere, sed devotioni papæ sui Paschalis inco-
 cusse semper et inseparabiliter adhæreret. Si vero mori
 illum ante contingeret, hoc ipsum juramentum sui
 successores observarent. Principes vero suos id
 ipsum jurare compelleret, adjecto in eorundem
 principum juramento, quod si prius imperator ob-
 iret, principes ipsi nullum antea coronarent in re-
 gem, quam is qui coronandus esset, de tenendo et
 fovendo eodem schismatico, et ejus successoribus,
 idem facerent juramentum. Et quod principes infra
 sex hebdomadas, postquam de curia ad propria loca
 rediissent, omnes abbates, præpositos, et alios eccle-
 siarum prælatos, milites quoque, et alios omnes
 qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc
 ipsum jurare compellerent. Et eos qui nolent hoc
 facere, rebus eorum penitus confiscatis depositos,
 et honoris sui cingulo spoliatos, vel si privati ho-
 mines fuerint, in membris suis crudeliter mutilatos
 a toto imperio compellerent exulare.

Placuit imperatori forma consilii, sed archiepi-
 scopo Magdeburgensi, et aliis qui præsentibus erant
 episcopis dura visa est admodum et molesta. Ita
 quod idem Magdeburgensis nullum ex hoc juramen-
 tum se præstare responderit, nisi prius Coloniensis
 ordines et consecrationem reciperet, per quam
 omnem dubitationem ab ejus et aliorum pectoribus
 removeret. Unde cum ille id promittere detrectaret,
 acriter eum aggressus est imperator, suamque ei
 malignitatem improperans, iratus in eum verba hu-
 jusmodi est prosecutus : *Ecce manifeste apparet,*
quod sicut traditor et deceptor in periculum meum
papam mihi præferis ignoranti, cum etiam ante re-
ceptionem litterarum mearum, ne de substituendi pon-
tificis electione tractares, tu statim cum Te Deum
laudamus, et juxta beneplacitum tuum novum mihi
pontificem elegisti, plus mihi proditor factus, quam
Moguntinus electus, quem hujus criminis reum dese-
rebas. Præsertim cum ille dederit mihi salubre consi-
lium, ut ex quo Deus a prioris me periculo liberavit,
nullatenus me obnoxium facerem successori. Nunc
vero necessario te noveris compellendum, ut laqueum,
quem parasti, primus incurras : et aliis etiam id fa-
cere recusantibus solus habebis subire periculum,
quod tua malitia noscitur cæteris preparatum. Sic
 ergo ille vehementer astrictus non potuit evadere,
 quin cum maximo fletu primus juxta prædictam
 formam faceret juramentum, et susceptis ordinibus
 consecrationem quoque se promitteret recepturum.

Exhibuit etiam prædictos nuntios regis Angliæ,
 qui publice coram omnibus juraverunt, quod quicquid
 imperator super hoc se servaturum juraverit, ipse
 quoque rex tenebit firmiter et servabit. Sic ergo
 propria manu supradictum præstitit juramentum,
 eo tamen ad verbum archiepiscopi Magdeburgensis
 determinato, ut si vos et schismaticum illum eodem
 tempore obire contingeret, et cardinales utriusque
 partis in aliquem unanimiter convenirent, liberum
 sibi esset eum recipere, si tamen, quod quidem Co-

loniensis fecit apponi, de imperatoris assensu ea-
 dem electio proveniret. Deinde qui præsentibus erant
 principes, sicut supra dictum est, suum præstitero
 singuli juramentum. Cum vero ad episcopos ventum
 esset, dicerentque omnes, excepto Verdensi, velle
 se potius regalibus cedere, quam hujusmodi sacra-
 menta præstare, responsum est eis oportere eos,
 vellent, nollent, juramentum facere, et regalia reti-
 nere. Sicque cum fletu et planctu maximo juravit
 primus Magdeburgensis, sub ea tamen conditione,
 si omnes alii, qui aberant, essent simul juraturi,
 et quod solutus esset a juramento, quocumque tem-
 pore desineret regalia possidere. Pamburgensis
 vero episcopus, post multas et varias excusationes,
 ita ipsi imperatori juravit, quod quoad voluerit
 regalia retinere, secundum quod ei proprius sensus
 dictaverit, eidem imperatori super negotio auxi-
 lium et consilium ministrabit. Verdensis et intrusus
 Haldestaldensis absolute, sicut Coloniensis, jurave-
 runt. Virdunensis et Frisingensis, per archiepisco-
 porum suorum absentiam excusati, juramentum fa-
 cere minime sunt coacti, sed habita licentia libere
 ad propria redierunt, usque ad festum beatorum
 apostolorum Petri et Pauli sibi licentiam impe-
 trantes.

Hi tamen modo principes juraverunt : dux Saxo-
 niensis, marchio Albertus, comes Palatinus, frater
 imperatoris. Hi sunt archiepiscopi qui juraverunt :
 Magdeburgensis et Pamburgensis ; sub conditione
 tamen prænomina. Coloniensis autem et duo suf-
 fraganei ejus absolute juraverunt. Filius vero Con-
 radi, qui ad curiam cum mille quingentis militibus
 venit, ut audivit fieri mentionem de juramento, re-
 cessit. Patriarcha Aquileiensis non adfuit, neque
 aliquis suffraganeorum suorum. Similiter nec Sali-
 sburgensis, vel aliquis suorum. Nec Treverensis,
 vel aliquis suorum. Et multi de principibus non
 adfuerunt.

XCV.

Richardi archiepiscopi Cantuar. — Accusat abbatem
Malmesburiensem, quod se ab obedientia sui epis-
copi subtraxerit. Deinde fuisse deplorat quanta mala
secuta sint ex exemptionibus abbatum per pontifi-
ces Romanos ob episcoporum quorundam tyranni-
dem indultis.

Sanctissimo Patri et domino ALEXANDRO Dei gra-
 tia summo pontifici, R. Ecclesiæ Cantuariensis hu-
 milis minister, devotissimum subjectionis obse-
 quium.

Sicut eminentiam apostolicæ sedis magistrum
 omnium ecclesiarum profiteamur : sic ab ipsa con-
 silia in ambiguis, in angustiis solatia, responsa in
 judiciis expectamus. Monasterium Malmesburiense,
 quod in Sarisberienensi diocesi situm est, nuper sibi
 abbatem elegerat : cumque Sarisberienensis episco-
 pus appellasset, atque ex parte vestra constanter
 inhibisset electo, ne aliunde, quam a se, munus
 benedictionis acciperet : ille nihilominus occulte
 profectus in Wallias ab episcopo Landavensi clau-
 destinam et furtivam benedictionem adeptus sibi

abbatis officium usurpavit. Nos autem, querela A
episcopi et veritate rei diligentius inquisita, sus-
pendimus Wallensem episcopum et abbatem, donec
ad excusationem tanti excessus libertatis aut digni-
tatis privilegium allegarent.

Partibus itaque in nostra presentia constitutis,
et ecclesiarum privilegiis productis in medium,
nihil invenimus, quare Malmesburiense monaste-
rium episcopo Sarisberiensis subesse non debeat,
et humiliter obedire; eo solo excepto, quod abbas
quasdam exemptionis suæ litteras prætebat,
quæ in filo et bulla videbantur vitiosæ, stylumque
Romanæ curiæ minime redolebant; ideoque et eas
falsitatis episcopus arguebat. Abbas testibus nite-
batur asserere decessores suos benedictiones a qui-
bus volebant episcopis pro suo libitu citra profes-
sionis vinculum suscepisse. Episcopus e contrario
multas professiones abbatum Malmesburiensium
exhibebat, sibi et prædecessoribus suis factas, qui-
bus sibi abbatis obedientiam et subjectionem mon-
asterii vindicabat. Productis itaque et receptis
abbatis testibus, et redactis eorum attestationibus
in scripturam, quia secundam productionem postu-
labat abbas instantius, diem alium præfiximus: in
quo, cum rogarem more nostro quæ pacis sunt:
episcopus et paci et iudicio humiliter se offerebat.
Abbas vero consilio cujusdam advocati diffugiens
ad versuti juris præstigia, nec iudicio acquiescere
voluit, nec verbum pacis admittere, asserens se de
cætero nulli episcopo, vel archiepiscopo, nisi soli
summo pontifici super professione vel obedientia
respondere: recedensque contumaciter. Viles, in-
quit, sunt abbates et miseri, qui potestatem epi-
scoporum prorsus non exterminant, cum pro annua
auri uncia plenam a sede Romana possint assequi
libertatem. Ideo hæc ad aures eminentiæ vestræ,
reverende Pater, communi deploratione deferimus,
quia pestis illa latissime se diffundit. Adversus
primates et episcopos intumescent abbates, nec est,
qui majoribus suis reverentiam exhibeat et hono-
rem. Evacuatum est obedientiæ jugum, in qua erat
unica spes salutis, et prævaricationis antiquæ re-
medium. Detestantur abbates habere suorum exces-
sum correctorem, vagam impunitatis licentiam
amplectuntur, claustralisque militiæ jugum relax-
ant in omnem desiderii libertatem. Hic est, quod
monasteriorum fere omnium facultates datæ sunt
in direptionem et prædam. Nam abbates exterius
curam carnis in desiderii agunt, non curantes,
dummodo laute exhibeantur, et fiat pax in diebus
eorum; claustrales vero, tanquam acephali otio
vacant et vaniloquio; nec enim præsidem habent,
qui eos ad frugem vitæ melioris inclinet. Quod si
:umultuosas eorum contentiones audiretis, clau-
strum non multum differre crederetis a foro.

Hæc omnia, reverende Pater, vestræ correctionis
iudicium postulant tempestivum. Nisi enim huic
malo maturius remedium adhibeatur, verendum
est, ne sicut abbates ab episcopis, ita episcopi ab

archiepiscopis et a prælatis suis decani et archidia-
coni eximantur. Et quæ est hæc forma justitiæ, aut
potius juris deformitas, prohibere, ne discipuli
magistro consentiant, ne filii obediant patri, ne
milites sequantur principem; ne servi domino sint
subjecti? Quid est eximere ab episcoporum juris-
dictione abbates, nisi contumaciam, ac rebellionem
præcipere, et armare filios in parentes? videant,
quæso, ista, et judicent, qui judicant orbem terræ,
ne inde emanare videantur injuriæ, unde jura su-
muntur. Arguemur temeritatis, et dicemur os no-
strum posuisse in cælum, qui non de superbiæ
spiritu, sed de atramentario doloris hæc scribimus;
sentimus equidem familiares angustias, qui publi-
cas deploramus: nec fortitudo nostra fortitudo est
lapidis, nec caro nostra ænea est, ut tam enormes
injurias dissimulare possimus. Post Uriæ mortem
et adulterium Bethsabæ missus est ad David pro-
pheta proponens ei paradigma de paupere, qui uni-
cam habebat oviculam, quam abstulit ei dives, qui
oves habebat innumerat. David vero de sententia
requisitus, iudicium mortis dictavit in divitem, et
per consequentiam in seipsum. Et quis est hodie
dives, qui habet oves innumeras, nisi Romanus
pontifex, qui ecclesias orbis possidet universas?
et quis pauperior, quam Ecclesia Cantuariensis,
quæ cum unam et unicam abbatiam haberet, mo-
nasterium scilicet S. Augustini, quam sinu providentiæ
pastoralis et paterno fovebat amplexu, eam
dives ille propheticus, ne dicam Romanus pontifex,
in suam specialem et propriam usurpavit. Si aude-
mus dicere quod sentimus, cum ex officio justitiæ
reddatur unicuique quod suum est, non multum
Romani pontificis justitiam promovet, si alicui in
alienam injuriam beneficium confert, si quod meum
est aufert, si ea committit in rebus ecclesiasticis,
quæ mundana potestas in sæcularibus abhorret.
Apostolus ad Romanos loquens: *Omnis, inquit,
creatura potestatibus sublimioribus subdita sit (Rom.
xiii)*. Si Ecclesiæ Romanæ sic apostolus scribit,
quis in Ecclesia Romana doctrinæ apostolicæ con-
trahere præsumpsit? Ad Hebræos etiam scribens, di-
cit: *Obedite præpositis vestris (Hebr. xiii)*. In hu-
mano corpore, membrum unum servire alteri, non
D detrectat. Quidam angeli aliis præsent, nec inter
se superbiam emancipationis admittunt. Unus eo-
rum quandoque se eximere voluit a potestate divi-
na, et de angelo diabolus factus est. Hodie per hu-
jusmodi extraordinarias libertates multorum præci-
pitia machinantur. Adhuc replicamus, quia de
facto summi pontificis disputasse, et sacrilegium
commisisse dicemur; verumtamen non est æqua
disputatio, ubi sustinenti respondere non licet.
Nex rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum. Si
ex turbatione spiritus et abundantia cordis os lo-
quitur, inconsulto calori misericorditer indulgere
velitis, clementissime Pater; dolor enim noster in
conspectu vestro est, et gemitus noster non est a
vobis absconditus. Utinam in caput meum manum

animadversionis indignatio vestra extenderet, dummodo per opprobria et dolores meos Ecclesia Cantuariensis in antiquæ dignitatis gratiam respiraret. Quandoque per misericordiam Dei cogitabit Romanus pontifex, ut complacitior sit adhuc. Nam si ecclesiam S. Augustini specialem filiam vocat, filia specialior, atque speciosior, et longe est dignior Ecclesia Cantuariensis, cui si monasterium S. Augustini subiciat, nihil subtrahit, nisi restituens alienum. Nam, teste Gregorio, nihil ecclesiasticis deperit utilitatibus, si quæ sunt aliena reddantur. Scimus equidem quod ob quietem monasteriorum, et episcoporum tyrannidem has exemptiones plerumque Romani pontifices indulserunt; verumtamen in contrarium res versa est. Monasteria enim, quæ hoc beneficium damnatissimæ libertatis, sive apostolica auctoritate, sive, quod frequentius est, bullis adulterinis adeptæ sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ, plus inopiæ incurrerunt: ideoque et multæ domus, quæ nominatissimæ sunt in sanctitate et religione, has immunitates aut nunquam habere voluerunt, aut habitas continuo rejecerunt. Si ergo Malmeaburiensis abbas, qui apud nos reputatur arbor sterilis, ficus fatua, et truncus inutilis, ad vos venerit, vel miserit, vitam et opinionem illius in libra justitiæ appendatis; nec illius admittatis privilegia, donec manifeste liqueat ex collatione Scripturæ et bullarum, quo tempore, et a quibus Patribus sint indulta. Falsariorum enim præstigiola malitia ita in episcoporum contumeliam se armavit, ut falsitas in omnium fere monasteriorum exemptione prævaleat, nisi in decisionibus et examinationibus faciendis iudex veritatis exactor districtissimus intercedat. Conservet vos Dominus ad servandam debitam ecclesiis libertatem.

XCVI.

Ejusdem. — Nomen episcoporum in aula regia de gentium a calumniis tustur, ac ostendit exemplo veterum, quanto cum fructu regni in ea versentur.

ALEXANDRO Dei gratia summo pontifici, RICHARDUS Cantuariensis Ecclesiæ humilis minister, devotum humilitatis et obedientiæ famulatum.

Detractores, Deo odibiles (Rom. 1), serenitati vestræ de nostris episcopis enormia suggesserunt, asserentes quod venerabiles fratres nostri R. Winton. et G. Elien., atque Joannes Norvicen. episcopi, sequentes odorem muneris, et omnino abjecta sollicitudine pastorali, militiæ ne dicam malitiæ curialis fluctibus se immorgunt. Dicunt quod iudicia sanguinis exercent; ideoque tanquam viri sanguinum a sacris abstinent, et ad mensam Domini non accedunt. Eapropter succensa est adversus eos indignatio vestra, nobisque pœnam indicitis, si excessus hujusmodi canonice non punimus. Inonestum siquidem esset, gravique animadversione dignissimum, si esset in hac parte os loquentium iniqua veridicum; sed mentita est iniquitas sibi. Nam, ut excerptamus pauca de multis, Wintoniensi episcopo nullus est afflictis compatentior, nullus in

oculis suis humilior, nullus in altari devotior, nullus in beneficiis profusior. Unde sicut unguentum effusum est nomen ejus, et elemosynas ejus enarrat omnis ecclesia sanctorum. Eliensis autem, ex quo juxta beneplaciti vestri formam, citra omnem infamiam tamen, et quasi de abundantanti suam purgatione canonica innocentiam declaravit, plene et efficaciter implevit episcopum, sanctaque et honesta conversatione mendaces ostendit, qui maculaverunt innoxium. Ipse etiam et episcopus Norvicensis, cuius honestatem et prudentiam frequenter, dum ad vos a domino rege mitteretur, diutina conversatione et experientia didicistis, ecclesias suas pauperes invenerunt, sed possessiones earum prudenter et strenue revocantes, et amplissime dilatantes, ipsas nunc in statum optimum erexerunt. Non est equidem novum, quod regum consiliis intersint episcopi: sicut enim honestate et sapientia cæteros antecedunt, sic expeditiores et efficaciores reipublicæ administratione censentur. Quia, sicut scriptum est, minus salubriter disponitur regnum, quod non regitur consilio sapientium. Scriptum etiam legitis, *va terra, cujus rex puer est, et cujus principes mane comedunt (Eccl. 1)*. Beata terra est, cujus rex sensatus est, et cujus principes comedunt in tempore suo. In quo notatur, eos consiliis regum debere interesse, qui sciant, et velint, et possint patientibus compati, paci terræ ac populi saluti prospicere, erudire ad justitiam reges, et imminentibus occurrere periculis, vitæque maturioris exemplis informare subditos, et quædam auctoritate potestativa præsumptionem malignantium cohibere. Regnum Hebræorum temporibus Roboam non fuisset divisum, nec recessissent ab eo decem tribus, si prudentiores viros sibi consiliarios elegisset. Cum esset Saul prophetans inter eos qui invocabant nomen Domini; regnum tamen David erexit et firmavit ejus solium institutio Samuelis. Rex Ezechias oppressus a Sennachérib, et quasi in extremis angustiis constitutus per Isaiam civitatis liberationem, et beneficium consolationis obtinuit. Elisæus Acrisiam Syris induxit, et ejus beneficio Samariæ obsessores convertuntur in fugam. Joiada sacerdos Joas filium Ochoziæ a facie Athaliæ persequentis abscondit, quem cum erexisset in regem, sanctis eum moribus informavit. Sed Joiada mortuo, cepit Joas a Dei legitimis declinare; quem cum Zacharias argueret, eum lapidibus obruit et contrivit, in quo manifestissime liquet, quam utilis et necessaria sit conversatio et doctrina justorum his, qui populi regimen acceperunt. Nam temporibus Sedeciæ regis, non fuisset exterminatum regnum Judæorum, nisi adversus Jeremiam, qui publicæ consulebat utilitati, prævaluisse mendacia pseudo-prophetarum. Unum noveritis, quia nisi familiares et consiliarii regis essent præfati episcopi, supra dorsum ecclesiæ fabricarent hodie peccatores, et immaniter ac intolerabiliter opprimeret clerum præsumptio laicalis. Nunc autem, si quid in Eccle-

sizæ attentatur injuriam, auctoritate pontificali corripitur; aut si ad hoc ecclesiastica censura non sufficit, spiritualis gladii defectus, civili suppletur, et ad eorum arbitrium principalis animadversio exercetur. Si quandoque ut fieri solet, adversus insontes regis indignatio vehementius exardescit, episcoporum precibus temperatur. Istis mediantibus mansuescit circa simplicis judicarij rigor, admittitur clamor pauperum, ecclesiarum dignitas erigitur, relevatur pauperum indigentia, firmatur in clero libertas, pax in populis, et in monasteriis quies, justitia libere exercetur, superbia deprimitur, augetur laicorum devotio, religio fovetur, diriguntur judicia, leges acceptantur, decreta Romana vim obtinent, et possessiones ecclesiasticæ dilatantur. Isti singulis præcipuis solemnitatibus suis intersunt ecclesiis, ubi eleemosynarum largitione, consolatione pupillarum et viduarum, subjectorum correctione, atque aliis sanctitatis operibus plenissime redimunt dies, quos in curia consumpserunt. Porro archiepiscopi vel episcopi, qui in curia regis Siculi conversantur, per septennium aut decennium a curia non recedunt: nec refert, vivant aut decesserint, quantum ad ecclesiasticarum possessionum custodiam, vel regimen animarum. Ab hac equidem curialitate nostros quandoque voluimus episcopos prohibere, sed consilio et prudentibus viris visa est expediens eorum cohabitatio circa regem; quos si extraheremus a familiaritate illius, subtraheremus quietem monasteriis, oppressis solatium, ecclesiis libertatem. Unde licet propter incommoditates varias, quas ibi sustinent, desiderio desiderarent egredi, publicæ tamen utilitatis obtentu communi fratrum nostrorum consilio, non solum in hac vita castrensi tolerare, sed ad eam trahi debuerant et compelli. Utilitatem quidem Anglicanæ Ecclesiæ, et malitiam detractorum, qui vobis veritati contraria suggererunt, velitis, Pater, in libra æquitatis appendere, et quod super hoc in oculis vestris acceptum fuerit nostræ parvitati nuntio, vel litteris velitis intimare. Rei veritatem prius vobis declarari oportuit, ut ad hujus rei decisionem certius et confidentius procedatis. Nos autem, cum receperimus vestræ sanctitatis oraculum, apostolicæ Jussionis executores efficaces erimus et devoti. Conservet

A pastore secundum Deum electo, cui justum est sibi vobis placet gratiæ vestræ ulteriorem accommodare favorem. Is est devotissimus filius vester Ric. quondam Pictaven. archid. cujus eleemosynæ consolantur ecclesias sanctorum, cujus facultates sunt egenorum subsidia, cujus potestas est firmamentum justitiæ, et iniquitatis exterminatio. Est autem vir prudens in consiliis, discretus in opere, modestus in verbo, et qui in habitu et gestu, temperantiæ normam sequitur, sic ad Dei cultum, ut ex animi sententia loquamur, tota mente conversus est, ut non modo sua omnia sed et se ipsum impendere paratus sit pro lege Domini. Sic pater credimus, et multis et certis signis inducti sumus ut quod loquimur credamus. Convenit in eum libere tota Winton. Ecclesia, et canonice facta electione postmodum in præsentia nostra et fratrum nostrorum regius est ei datus assensus. Quod cum dominis nostris legatis vestris innotuisset, gratum admodum sicut ex litteris eorum percepimus habuerunt. Et merito quia non apparebat alius qui tam commode posset præfatæ ecclesiæ ruinas instaurare, qui sedis apostolicæ posset apud nos tam efficaciter solidare vigorem. Supplicamus itaque paternitati vestræ quatenus eum adhibita maturitate promoveri faciatis, ut promotus Ecclesiæ necessitates facilius et feliciter expedire et promoveri possit utilitates. Valete.

XCVIII.

Ejusdem. — Pro R. Herefordensi electo.

ALEXANDRO papæ, BARTHOLOMÆUS Exoniensis episcopus.

Membris est vigor a capite, et a sancta Romana Ecclesia post Deum salus est omnium ecclesiarum. Domini cardinales legati vestri, desolatis apud nos compatiens ecclesiis, districta præceptione jusserunt, ut postposita omni occasione et mora sibi secundum Deum patres eligerent et pastores. Itaque Herefordensis Ecclesia, quæ diutius luxerat et languerat pastore proprio viduata, pari voto, unanimi consensu libere et secundum instituta sacrorum canonum elegit venerabilem virum R. archid. Oxneford. ecclesiæ suæ canonicum tam morum quam litterarum honestate conspicuum, natalibus nobilem, habentem utriusque juris peritiam, qui domui suæ præesse novit, et Ecclesiæ Dei sollicitudinem gerere, gratiosum et boni testimonii apud omnes. Electioni ejus in præsentia nostra et fratrum nostrorum, qui omnes in facto isto letati et roborati sunt, regius est datus assensus, et omnium qui audierunt favor accessit. Pietatis itaque vestræ genibus provoluti supplicamus attentius, quatenus eum faciatis maturius promoveri ad expediendas tam suæ quam aliarum ecclesiarum necessitates. Valete.

XCIX.

Ejusdem. — Pro Ricardo Cantuariensi electo.

Excellentissimo domino et Patri charissimo A. Dei gratia summo pontifici, B. Exoniensis episcopo, salutem.

Apostolatui vestro pluribus ex causis Anglicana

XCVII.

Bartholomæi Exoniensis episcopi. — Pro Ricardo, quondam Pictaviensi archidiacono, Wintoniensi electo.

Domino papæ, Exoniensis episcopus.

Sacrosancta Romana Ecclesia sicut indignos ab ecclesiarum regimine depellere consuevit, sic ad sollicitudinem pastoralis officii personas idoneas evocat, et eis apostolicæ tuitionis impendit gratiam et munimen. Winton. vero Ecclesia cum ex absentia pastoris multis et magnis periculis subfaceret, tandem cœlitus ut speratur ei data est consolatio.

solito magis congratulatur Ecclesia, sed alias ad A conciliandam omnium gratiam antecedit quod gloriosum Christi martyrem sanctorum catalogo præcepistis ascribi, et legatorum vestrorum industria desolatis ecclesiis spes vestræ consolationis illuxit, ut ad plenam libertatem confidentius audeant aspirare. Inter quas mater nostra sancta Cant. Ecclesia, quæ tot et tantorum martyrum sanguine laureatur, et se ab initio pro justitia, pro libertate Ecclesiæ, pro sedis apostolicæ fidelitate periculis semper exposuit: tandem post labores, post damna, post calamitates innumeras quas referre superfluum est, cum totus eas Christianus orbis agnovit, meritis ejus divina respondente clementia videatur ad finem naufragii pervenisse: nuper enim cum et hi qui in prima sede degunt, et suffraganei provinciæ, et omnes ad quos pertinebat electio, convenissent præeunte desiderio et prece populi unanimi consensu tota Ecclesia libere et secundum institutionem sacrorum canonum sibi in patrem et pastorem elegit virum, cui vita ad conscientiam et exemplum, literarum eruditio ad formam vitæ, et ad doctrinam facultia suffragatur. Ricard. videlicet Cantuariensis Ecclesiæ monachum priorem monasterii Dovenensis, cujus sollicitudinem a multis annis tam laudabiliter gessit, et athletæ Christi proscripto, et pro libertate Ecclesiæ agonizanti in necessitate fidem exhibuit, ut nunc dignus habeatur ejus successione. Impetrato itaque regis assensu ad metropolitanam sedem provinciales episcopi de more convenerunt, ut ex officio suo munus consecrationis quam necessitas exigebat explerent. Sed quia hostis antiquus profectui invidet animarum, eo ut multis visum est machinante ex insperato litteræ regis junioris concepte nomine, in medium prodierunt, quibus protestabatur se ad vestram audientiam appellasse adversus electiones quæ suum non habuerunt assensum. Et licet litteræ ex variis causis, quas renuntiare longum est, suspectæ viderentur, et plurimorum esset sententia eas consecrationi debitæ præsertim in tanta necessitate non debere generare dispendium, tamen majestati vestræ censuit Ecclesia deferendum, sperans indubitanter quod tanto apud apostolicam sedem majorem inveniet gratiam, quanto ei plus honoris et reverentiæ etiam cum discrimine suo in tam evidenti necessitate studuit humiliter exhibere. Quia ergo desolationem Ecclesiæ præteridere idem est ac si ipsius ruina et cæterarum perpetua desolatio procuraretur, pietatis vestræ pedibus provoluti supplicamus attentius, quatinus nos et Anglicanam Ecclesiam cœlitus (ut spes est) electo pastore gaudere faciatis, et sancto Thomæ substitutis virum, quem in angustiis suis fidelem expertus est. Moveant vos, Pater, Ecclesiæ laborantis angustię, filiorum moveant preces, moveat gloriosissimi martyris reverentia, quem orare confidimus, ut ei in sancta Cantuariensi Ecclesia successor idoneus subrogetur.

C.

Prioris et conventus Ecclesiæ Cantuariensis. — Pro R. Wintoniensi electo.

Domino papæ, prior Cantuariensis et conventus.

Eos vobis securius commendamus, quos sincerius diligimus, et quos ad sanctam Romanam Ecclesiam sinceriores credimus habere charitatem. Horum unus et in primis fere primus est pater pauperum et mœrentium consolator, protector noster in angustiis, venerabilis frater noster R. Wintoniensis electus quem ac hoc, ut fidelium spes est, ad ecclesiæ suæ regimen Christus elegit, ut adversariis ejus e regione possit ascendere et se murum opponere pro domo Israel, et potenter contere justitiæ inimicos, et justis debitum conferre subsidium, majestatis itaque vestræ pedibus provoluti quotquot sumus attentius supplicamus, quatenus eum ad expediendas propriæ ecclesiæ necessitates et aliorum consolationem faciatis, maturitate adhibita promoveri et ut precibus ejus quas non nisi in Domino facturus est gratiæ vestræ favor accedat. Valet.

CI.

Odonis prioris et conventus Ecclesiæ Cantuariensis. — Pro R. electo Cantuar.

Domino papæ, Odo prior et conventus Cant.

Calamitates quas Ecclesia nostra pleno decennio jam sustinuit, apostolicæ sedi non possunt esse incognitæ, quia eas totus Christianus orbis agnovit. Si causa quæritur, justitia se ostendit, apparet libertas Ecclesiæ, reverentia sedis apostolicæ, cujus auctoritas evacuabatur in partibus nostris, se esse protestatur, pro qua et gloriosus martyr Christi occubuit: pro qua fratres et alumni ecclesiæ proscripti diutius exsulare coacti sunt, et habiti sicut oves occisionis, spectaculum facti sumus et Deo et hominibus et angelis, et persecutorum Christi canticum tota die. Attestatur hic effusus apud nos martyrum sanguis, sed is præcipue qui de terra clamans ad Deum fidelium devotione defertur in universum orbem. Sed benedictus Deus, benedictus apostolatus vester qui nos consolatus est dominorum cardinalium gratia Dei cooperante industria, in tribulatione nostra, ut post angustias tanti naufragii ad debitæ libertatis portum accessisse videatur ecclesia, ut abominaciones Ægyptiorum Deo suo secure valeat immolare. Nuper enim emanavit ab eis mandatum de celebrandis electionibus in regno, et dominus rex eorum precibus acquiescens idoneos in ecclesiis secundum Deum pastores præcepit ordinari. Universi lætati sunt, sed nos omni jure præ cæteris, qui in majori discrimine versabamur. Convenimus ergo sæpius accitis episcopis provincialibus, et aliis ad quos electio pertinebat, et tandem Deo dirigente gressus nostros in beneplacito suo factum est omnibus cor unum et anima una: quod sine nutu divino non potuit accidisse, ut tam dissonæ voluntates in adimplenda sacrorum canonum forma tam facile unirentur. Præeunte ergo desiderio et prece populi, pari voto, unanimi consensu convenimus in virum,

de quo Dominus videtur dixisse, nobis : *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum eligit* (Matth. xvii), quoniam me cum martyre meo, quem ipse pro me patientem in veritate dilexit, devote coluit; et in domo mea ab ineunte ætate fideliter conversatus est, prælegi vicarium, et ordinari præcipio successorem,

Is est R. ecclesiæ nostræ ab adolescentia sua monachus, et apud nos ad omnes promotus ordines, prior monasterii Dovorensis, morum honestate et litterarum eruditione conspicuus, modestus in verbo, providus in consiliis, discretus in opere, in habitu et gestu veram temperati animi exprimens formam. Decentissime sacerdotis explet officium, zelus Christi succensus est in corde ejus, manum suam libenter aperit inopi, liberalitatem gaudenter exercet, et exteriorum sollicitudinem laudabiliter administrat. Quid mirum ergo si in tantum et talem virum universi libentissime convenerunt, qui etiam rapiendus fuerat, si aliter haberi non posset? Cum ergo libere et secundum institutionem sacrorum canonum fuisset electio ejus celebrata, regius, ut mos est, accessit assensus : eligentes persecutus est plenus favore clamor, et debita laude Dei tota cœpit ecclesia resultare. Ad metropolitanam sedem cum electo provinciales episcopi et aliarum ecclesiarum electi pariter accesserunt; pro ritu gentis et majorum consuetudine solenniter inthronizatus est. Grata Deo, et ab hominibus desiderata ipsius instabat consecratio, cum ecce ex improvviso litteræ regis junioris nomen præferentes prolatæ sunt, quibus protestabatur se appellasse adversus electiones quæ suum non habent assensum. Litteræ quidem ex variis causis et probabilibus signis arguebantur suspectæ, eisque fidem non esse habendam erat sententia plurimorum, præsertim in tanto discrimine, ubi libertas potuit periclitari et animarum salus, et Ecclesiæ protelari desolatio, et rerum jactura irreparabilis. Causas enumerare longum est, sed utique pro rege illo præsumi debuerat, quod

A cum periculo suo et temporali æmulorum compendio nollet ecclesiam diutius captivari. Sed licet præfatæ litteræ sapientioribus non magni viderentur esse momenti, de humilitate tamen et devotione ipsius electi processit, et de fidelitate quam patres et majores nostros ad Ecclesiam Romanam semper habuisse recolimus, et de paucorum consilio ut pro reverentia nominis vestri consecratio differretur. Speramus enim indubitanter quod tanto majorem inveniet in oculis clementiæ vestræ necessitas ecclesiæ nostræ gratiam, quanto majorem etiam cum irreparabili dispendio nostro vobis honorem videbitis esse exhibitum. Scitis, Pater, quia nos supra modum oppressit dira et diuturna calamitas. Videtis quam tristitia fuerint, quam periculosa sint, et quanto periculosiora, ut timetur, immineant tempora. Occurrit irreparabilis, quam Deus avertat, desolatio, recidivam veremur tempestatem, grandisque necessitas solatium desiderat festinatum.

B Pietatis itaque vestræ pedibus provoluti supplicamus attentius, et tota nobiscum supplicat Ecclesia Anglicana, quatinus provisum a Deo nobis pastorem data plenitudine potestatis, prout sanctitas vestra melius viderit expedire, auctoritate apostolica adversus eos qui ruinas ecclesiarum perpetuare machinantur, roborare dignetur, ut prædecessorum suorum apostolico munimine fretus secundum quod ei Deus inspiraverit, vestigia valeat imitari. Supplicamus, inquam, nos, Ecclesia supplicat, supplicant et patroni ecclesiæ nostræ gloriosi martyres et confessores, et consona voce omnium sanctus Thomas iterat et multiplicat preces. Donec sacratissimum cor vestrum verbum bonum, verbum consolatorium nobis eructet, squalida lugebit sponsa Christi, nec est qui eam consolari valeat, donec antistitem suum recipiat in plenitudine potestatis. Quia pedes vestros nequimus, ut volumus, lacrymis rigabimus genas nostras, nec erit eis requies quoad usque eas Deo miserante abstergat dextera clementiæ vestræ.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

ALEXANDER III PONTIFEX ROMANUS.	
Notitia historica.	9
VITA ALEXANDRI III PAPÆ, auctore cardinali de Aragonia.	11
● Capitula promulgata in concilio Turonensi.	23
De pessima morte Guidonis Cremensis et consimili substitutione Joannis Strumensis.	35
De interfectione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi.	37
Juramentum innocentis H. regis Anglorum de morte beati Thomæ.	38
De guerra inter regem Anglorum et ejus filium post mortem beati Thomæ.	39

De quinta reversione Friderici imperatoris in Lombardiam.	39
Quomodo Lombardi Alexandrinis subvenerunt.	40
Quomodo Fredericus imperator a Romana Ecclesia per seipsum pacem simulate quesivit.	42
De constitutione episcopatus Alexandria, et de privatione crucis et pallii Ecclesiæ Papiensis.	44
De Campali bello inter Fredericum regem et Lombardos et de optata Lombardorum victoria.	45
De secundo pacis tractatu inter dominum Alexandrum papam et Fridericum imperatorem.	46
De maxima cæde Christianorum a paganis facta in Orientem.	48